

तमसो मा ल्याहि रामः

SANTINIKETAN
VISWA BHARATI
LIBRARY

255.29

N 133

255956

CALCUTTA SANSKRIT SERIES

under the direction of

Pandit AMARESWAR THAKUR, M.A., Ph. D.

No. X

डाक णवः

STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

DĀKĀRNAVA

(Text from Nepal, 2.)

EDITED BY

NAGENDRA NARAYAN CHAUDHURI, M.A., Ph. D.

Professor of Sanskrit and allied Languages
Santiniketan College, Visvabharati

Published by

**METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE LTD.,
CALCUTTA**

1935

Printed by

SHIBNATH GANGULI .

AT METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE, LIMITED.
56, Dharamtala Street, Calcutta.

To

MY AUGUST SOVEREIGN

HIS HIGHNESS MAHARAJA

Vir Vikram Kishore Manikya Bahadur

OF TRIPURA

Who is the Ocean of Wisdom, famous for His Qualities of Head
and Heart and has sown the Seeds of Reform in His fertile State,

I Dedicate

In Token of steadfast Devotion and unflinching Loyalty,
This edition of the D A K A R N A V A, i.e. the Ocean
of Wisdom, which is the First Fruit of my Life.

PREFACE

On the 6th December, 1933, the University of Dacca accepted my thesis entitled *STUDIES IN THE APABHRAṂŚA TEXTS OF THE DĀKĀRNAVA* for the degree of 'Doctor of Philosophy', approved by the Board of examiners consisting of Dr. F. W. Thomas of Oxford (Chairman), Dr. Sylvain Lèvi, Professeur au Collège de France, Directeur d'études a l'École des Hautes Études and Dr. Louis de la Vallée Poussin of Paris. I am very grateful to these gentlemen for their kind recommendation. The present work is practically the same thesis with a few additions and alterations.

An apology is hardly needed for preparing a critical edition of the Apabhraṃśa Texts of the Dākārnava. Its linguistic value gives it a very high place as it helps to show the change and development of the Middle Indo-Aryan language to the New Indo-Aryan one. It also holds a position of great importance in the History of the Bengali language as some of its forms particularly belong to Bengali. The texts are interspersed in the only existing edition of the Dākārnava which was brought out by the late Mahā-mahopādhyāya Dr. Haraprasād Sāstri under the auspices of the Vāngiya Sāhitya-Pariṣad of Calcutta. Sāstri's edition based on a single manuscript and the texts interspersed therein are corrupt and unintelligible. The purpose of the present edition is to provide as good and intelligible a text as possible with the help of another manuscript belonging to Prof. G. Tucci who brought it from Nepal and has kindly allowed me to make use of it and of its Tibetan translation which helps in its correction and the most careful scrutiny of the various readings of the MSS., so as to facilitate further work by others on the Apabhraṃśa language. The Dākārnava will also throw some new light on the Vajrayāna and its history. I am sure that other eyes will bring many points of great interest to light that I may have failed to see, being too deeply engrossed with minute varieties of reading, difficulties of interpretation and Philological problems to have had either time or insight for these larger questions.

I owe a special debt of gratitude to my revered Guru, Pandit Vidhushekhar Śāstri, Principal, Vidyabhavana (Research Department), Visvabharati, who guided me and took a personal interest in my Research work and under whom, I studied the Tibetan language. He is not only my Śikṣā-guru but also a real guru in the true sense of the term. I am very grateful to Dr. Suniti kumar Chatterjee, M. A. (Cal.), D. Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics and Phonetics and Lecturer in English and Comparative Philology in the University of Calcutta, who favoured me with valuable suggestions. My manifold obligations to Dr. Prabodh Chandra Bagchi, M. A. (Cal.), D.-ès-Letters (Paris), Lecturer in the University of Calcutta, also require to be mentioned ; he was kind enough to look through with me my work in its first draft and to give me much helpful advice, many useful references and suggestions ; moreover he has taken the trouble to go through the proof-sheets. I am also indebted to Pandit Haricharan Banerjee, sometime Professor of Sanskrit, Visvabharati, and to Muni Shree Jin Vijayji, sometime Professor, Singhi Chair of Jainism, Visvabharati, for their various suggestions. My hearty thanks are due to Pandit Amareswar Thakur, M.A., Ph.D., Vedantashastri, Honorary Secretary and General Editor of the Calcutta Sanskrit Series, who very kindly accepted this work for publication in the above-mentioned collection and to Pandit Narendra chandra Bagchi Bhattacharya, M.A., Vedantatirtha etc., Assistant Secretary and Editor to the Series, from whom I have received all kinds of facilities, encouragements and timely suggestions while the book was in the press.

For the Index, I am thankful to my pupil, Mr. Vibhutibhushan Banerjee who volunteered to prepare an index of all the Apabramśa words.

Inspite of my best efforts, the work has been disfigured by a few typographical errors, and for this I crave the indulgence of my readers. A short list of errata has been given at the end of the book.

SANTINIKETAN,
BENGAL :
January, 1935.

}

Nagendranarayan Chaudhuri.

The Report of the Board of Examiners

Report upon a Thesis entitled *Studies in the Apabhrāṃśa texts of the Dākārṇava*, submitted by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri, M.A., candidate for the Degree of Doctor of Philosophy in the University of Dacca.

The texts studied by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri are interspersed in a work entitled *Dākārṇava-Mahā-yoginī-tantra-rāja*: they were published in the year 1916 by the late Mahā-mahopādhyāya Haraprasād Śāstri, the whole *tantra* occupying pp. 135-167 of *Hājār Bacharer Purāṇa Bāṅgālā Bhāṣāy Baudha gāṇa Dohā*. The Śāstri's edition was made from a single Ms. existing in Nepal, and the interspersed texts were to a large extent corrupt and unintelligible. Mr. Chaudhuri has been able to make use of a second Ms.; but his reconstitution of the texts, which is fundamental, is based mainly upon a comparison with a Tibetan version existing in the *Bkah-hgyur*, the collection of Buddhist canonical works. With these aids Mr. Chaudhuri has been able to reproduce the verses in a consistent and reliable form, accompanied by the Tibetan renderings, a Sanskrit *Chāyā*, metrical descriptions and grammatical exegesis (pp. 1-188); and he has prefixed an Introduction (pp. 1-40), discussing the character of the texts, the Script and dates of the MSS., and the grammar and prosody of the language.

Mr. Chaudhuri's editorial work is scholarly. The idea of utilizing the Tibetan version originated with him, and he has carried it out with ability and success; the texts can now be understood and the readings have been fixed with sufficient definiteness and finality to form a basis for discussions of the dialect. In view of the difficulty of the task Mr. Chaudhuri must be accorded a high commendation,.....

The grammatical sketch records the facts of the language, which it associates with a *Sauraseni Apabhrāṃśa* and in which

INTRODUCTION

1. Preliminary

While working in the Viśvabhārati Research Department, I occupied myself with the study of the Tibetan language. In the course of my labours in that direction I commenced examining with the help of the Tibetan translation, the Apabhraṃśa fragments of the Dākārṇava, edited under the auspices of the Vāṇgiya Sahitya-Pariṣad of Calcutta, by the late Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasād Sāstri, who discovered it in Nepal and published this manuscript along with three others in one volume, named in full, ‘Hājār Bacharer Purāṇa Baṅgālā Bhāṣāy Bauddha Gān O Dohā’. When I was examining them, I noticed many discrepancies in the received text of the original. It is given to conjecture and corruption and also abounds in conjectural emendations. There are omissions and commissions of portions of syllables, syllables and words. Sometimes the late learned editor was not content with faithfully reproducing the text as he found it, but he made bold to improve upon it wilfully without taking trouble to discover the right reading of the text. There are also misuses and superfluous uses of punctuations which are partly responsible for making the language of the Apabhraṃśa text of the Dākārṇava, an enigma. While I was studying them, another idea struck me, how far would this work, which contains a number of the Apabhraṃśa fragments and is composed in the province of Bengal proper, throw light on the origin and growth of the Bengali language. The study of this work, therefore, particularly gave me much pleasure, as I thought, I would find therein, Proto-Bengali forms, composed and preserved, which would be of great importance to the history of the Bengali language.

Keeping all these considerations in view, I made up my

mind to undertake a critical study of it. As I proceeded with the work, I took down notes, which I now put before the public.

The text of the present edition is based on that of Mm. Dr. H. P. Śāstri, on the Tibetan translations¹ of two xylographs of the Narthang edition—one belonging to the Viśvabhārati Library and the other belonging to the India Office Library, which was borrowed for my use by my revered Guru Pandit Vidhuśekhar Śāstri, Principal, Research Department, Viśvabhārati and on the codices of the readings of two manuscripts—one belonging to the Asiatic Society of Bengal, procured for my use and the other belonging to Prof. Tucci who brought it from Nepal and kindly lent it to V. Śāstri for my use. The first manuscript which is marked A. by me, contains 197 folios with 7 lines on a page. It is written in Newari characters on Nepalese paper, white on one side and yellow on the other and is 11 by 5 inches in size. This manuscript has been copied under orders in 1907 for the Asiatic Society of Bengal. This is a modern Newari copy of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal. The edition, published by Mm. Dr. H. P. Śāstri, is representative of the text of the copied manuscript. The last verse (No. xxviii) in the present work, which is not found in the published text of Mm. Dr. H. P. Śāstri, is taken directly from the manuscript. The second one which is not a copy but seems to be an independent one, is marked N. in the present edition. This manuscript apparently belongs to that period of the manuscript of the Durbar Library. It has 125 folios with 5 lines in a page. This too is written in Newari characters. Neither of them contains any date nor any name of the copyist. Both the manuscripts are full of serious mistakes and it will not be out of place to mention here that without its Tibetan translation it would not have at all been possible to restore the text of the present edition properly, though in some cases I had to reject it in favour of the right reading.

This work is called ‘डाकार्णव’ and its name in full is ‘श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य’. The real form should be ‘श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य’ instead of ‘श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य’, as supported by the Tibetan transliteration and as we do not come across with such a form in other works of this type. The Tibetan version both in transliteration and translation calls it ‘डाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य’ (dākā karṇava ba maha yo gi ni tantra rājya) in transliteration and ‘mukahy gro rgya mtsho rnal hbyor mahi rgyud kyi rgyal po chen po’ in translation). Now let us explain the term ‘डाकार्णव.’ The word ‘डाकार्णव’ which is the combination of ‘डाक’ and ‘अर्णव’, means ‘the ocean of wisdom’ (ज्ञानार्णव). In the colophon of the first chapter of the Dakarṇava, it is written—‘इति डाकार्णवे महायोगिनीतन्त्रराज्ये ज्ञानार्णवावतारः प्रथमपटलः’, which is in English, ‘The introduction to the ocean of wisdom (ज्ञानार्णव) (has been described) in the first chapter (पटल) of the Dakarṇava-Mahayogini-Tantra-rajya.’ There is also another expression in the beginning of the first chapter which runs thus—‘शृणु त्वं ज्ञानसागरात्’, which is in English, ‘please hear the ocean of wisdom’. It is now quite clear from above that ज्ञानार्णव has been used instead of डाकार्णव and they carry the same meaning. For this reason they are one and the same. There is also a work, called the Dāka-Tantra, popularly known as Dāker-vacan, which contains the wise and wholesome sayings and aphorisms regarding astrology, meteorology, medicine, agriculture and other subjects of great interest to domestic life. We find the worship of Dākini in Tantricism. Dākini, who is one of the yoginis, is represented as a goddess of wisdom. In the Tibetan language too she is mentioned as eye śes kyi mkbahy hgro ma, i.e., the goddess of wisdom. Dākini is the feminine form of the word ‘dāka’. From all these evidences, it is now quite obvious that ‘dāka’ means prajñā or jñāna (wisdom).

Let us now find out the source of the word डाक. This word does not occur in the Vedic speech, nor even in old classical

Sanskrit. For this reason this word arouses our suspicion as its root is unobtainable in genuine Sanskrit. Tib. 'gdag' to signify प्रज्ञा (wisdom) is the original word. I am strongly inclined to hold that डाक signifying प्रज्ञा or ज्ञान (wisdom) comes from the Tibetan source.

We meet also with many Tibetan words in I A. and N I A. The following list of a few words of undoubted Tibetan origin, used in I A. and N I A. of different times will prove, to some extent, the influence of the Tibetans on the Aryan people in all the ages ; but the influence of the Tibetans on the province of Bengal and its neighbourhood, seems to be very considerable, because in ancient times Eastern India was in close communication with Tibet. Hiuen Tsang who visited India in the seventh century A. D., remarked that the tribes living in the frontiers of Bengal and Assam, were akin to a Tibeto-Chinese people.

A List of Tibetan words in I A. and N IA.

(1) Vaṅga (Bengal)—This is without any doubt identical with the Tibetan word 'bañs,' meaning 'marshy and moist'. Vaṅga (Bengal) was marshy and moist in the early period of Bengal history. In the Āṅguttara-nikāya we find the mention of 'Vaṅga' only once (I. 213) in the list of sixteen kingdoms ; everywhere else, there is the mention of 'Vampsā' in place of 'Vaṅga' (iv. 252, 256, 260). 'Vampsā' is the literal pronunciation of the Tibetan word 'bañs', though its real pronunciation is 'bañ'. From 'bañ' 'vaṅga' is easily obtainable.*

* Vaṅgālā (Bengal is undoubtedly from 'Vaṅgālam' found in the Tirumalai Rock Inscription of Rajendra-Chola I. The first part of the word, 'Vaṅgālam' is from Tib. 'bañs', 'marshy and moist', from which 'Vaṅga' itself was derived and the second part of the word, Dravidian 'ālam' is a verbal derivative from the root 'āl', meaning 'to possess', 'to use', etc. Therefore, 'Vaṅgālam' means the 'marshy and moist region.' Cf. Malayālam [Dravidian 'mala' 'a mountain'+y (inserted to prevent hiatus)+ālam] meaning the 'mountain region'. An inhabitant of Vaṅgālā is called Vaṅgāli (Vaṅgālā+i)—cf. Nepālī, Vihārī etc.

(2) Kalaṅka—meaning ‘blame, spot, etc.’ comes undoubtedly from Tib. ‘klañ. ka’. No genuine Aryan root for it is obtainable.

(3) Jambu (the rose apple fruit)—This word does not occur in the Vedic language, and we first meet with it in Pāṇ. iv. 3. 165. It is evidently from Tib. ‘ḥdzam. bu’; this word is traceable in the Kuki language ‘cambu’.

(4) Khanā—is not the name of a particular woman. This word is the general name of learned men. Khanā is without any doubt from Tib. ‘mkhan’ with the addition of the feminine suffix. So ‘Khanār-vacan’ is not the wise sayings of a particular lady, but of learned men in general.

(5) Cañā, Conā or Cenā—which signifies urine, specially of the cattle, is from Tib. ‘gein’ meaning ‘urine’.

(6) Cho or Cho— which signifies ‘a swoop’ comes from Tib. ‘mehu’ meaning ‘lips’.

(7) Doma, Domba or Dombī—comes from Tib. ‘druiñ ba’ meaning ‘wise’.

There are other words also which have been borrowed into I A. and N I A. from the Tibetan language. But for want of time and space I wish to stop here for the present and have a mind to write an elaborate paper on this very subject in near future.

The Dākārṇava is a Buddhist Tantra where a fine artistic method has been adopted in order to realise Śūnya (Void) through the medium of mystic names, forms, formulas and symbols. It is divided into fiftyone chapters called paṭalas (paṭala—pratala where *tala* seems to be from *stara*) and consists of Sanskrit ślokas intermingled with the Apabhraṃśa fragments in prose and verse. It is written in the Saṅgiti style as it begins with the usual formula—

एवं मया श्रुतमिकाच्छिन् समये भगवान् महावीरेश्वर सर्वतथागतश्रीकायवाक्चित्तयोगिनीभगीष क्रौञ्जितवान् ।

Being a Saṅgiti which means singing together, its Tibetan translation is included in the Kanjur collection and not in the Tanjur one in which the Tibetan translation of all other

Tantras are included. As it belongs to the Saṅgīti literature, its Apabhṛṣṭa fragments must be primarily regarded as songs. But we should not estimate their value by the same standard as is applicable in the case of poetical compositions. Some of them follow their metrical systems and I have mentioned in their proper places the names of metres after examining them very carefully ; while others are connected with the conditions of their musical expressions and it is quite impossible to analyse them wholly by the recognized systems of prosody. They are self-regulated and follow the laws of their own which vary naturally according to emotional or melodious suggestion. The words and lines are sometimes elongated or crippled for the sake of tune and fall into apparently song rhythm.

In the first century A.D., under the reign of the Indo-Seythian king Kanishka, Buddhism was officially recognized to be divided into two sections—(1) Mahāyāna (the great vehicle) and (2) Hinayāna (the little vehicle). The former in its later stage was split up into two sorts—(1) Parmitānaya and (2) Mantranaya or Mantrayāna :—

महायानं च द्विविधम्, पारमितानयो मन्त्रनयर्थति । तत्र यः पारमितानयः सौवान्तिक-योगचार-
संप्रम कल्पित्यान्यान्यानेऽनि । मन्त्रनयम् योगचार-संप्रमक्षिला व्याख्यायते ॥—AS., p. 14.

Later on, Mantranaya or Mantrayāna was further divided and different offshoots came into existence and Vajrayāna is one of them. Our present work belongs to Vajrayāna which may be regarded as Buddhist Tantricism, based on the Buddhist philosophy, Yogācāra and Madhyamaka.

Vajrayāna is an admixture of Tantricism and Buddhism. In the Guhyasamājā, p. 154, Vajrayāna is defined as :—

सोऽहो इष्टस्तथा रागः सदा वत्री रतिः शिता ।
उपायक्षेत्रं बहानां वत्रवानमिति शृतम् ॥

When Tantricism penetrated into India, the Buddhists readily incorporated many ideas, doctrines and gods of this new religion in their own. They busied themselves with producing

a variety of literature on the Tantras and our present work is one of them.

2. The Teachings of the Dakarnava

The Dākārnava follows the doctrine of the Vajrayāna or the symbol of Śūnya (void) and Mantras, Yantras, Mudrās, Dhāraṇīs, Yoga and Samādhi have been described there as a means to attain happiness and prosperity in this world. The word Vajra occurs, times without number, in the present work. The word Śūnya also occurs frequently in the Dākārnāva wherein it is used in a particular sense to represent Vajra and not that which is conceived by the Mādhyamaka school and that is clearly defined below :—

न सदासत्र सदसत्र चाप्यनुभयात्मकम् ।
चतुष्कोटिविनिर्मुकं शृण्यं मात्रमिका विदुः ॥

—AS., p. 19.

अकिनालितदभयानुभयचतुष्कोटिविनिर्मुकं शृण्यरूपम् ॥

—Sarvadarśanasamgraha, p. 23.

The reason, why Śunyatā is called Vajra, is given below :—

द्वं सारमसौशीर्यमच्छेद्याभेद्यलच्छम् ।
अदाहि अविनाशि च गृह्णता वज्रमुच्यते ॥

—AS., p. 23.

“First, the knowledge of Śunyatā which leads to nirvāṇa and a diamond are both very precious ; secondly, both of them are abheda, ‘adamant’, in the sense that they are so hard, strong and firm that one can hardly penetrate them. It may also be noted that ‘abheda’ is a synonym for a diamond.”—The Vajrayāna by Vidhuśekhar Bhattacharya in the *Modern Review*, Oct., 1930, P. 395.

The aim of the Dākārnava is illustrated by the following verse :—

केवल सहजसहात् रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहयण गाहृ ।
इन्द्रिय लोच या जामद कीइ परम महासुह पूजहु गाहृ ॥
सभ कम जिम भावह रुइ भव निव्वाण न दिसइ कीइ ॥
माइमोहर अच्छसि नाइ सत्त्वयान ज नासइ कोइ ॥

—XXVIII.

“O, only the Sahajiyā doctrine (सहजसहात्=सहजस्वभाव) is being instructed. Bow down to the lord of gods, demons and all the three worlds. The organs of senses do not know where he (the lord) is. Adore the highest Bliss with gāthās and all kinds of action become real. Nowhere Samsāra and Nirvāṇa are seen. Owing to ignorance of illusion you are in the navel. Who can now destroy the Sattvayāna ?”

Really speaking, there is no difference between the Vajrayāna and the Sahajayāna. The philosophy of the Vajrayāna centres round that of the Sahajayāna and Vajra and Sahaja are one and the same. The following is the reason as to why Vajra is called Sahaja (born or produced together). Every one on earth is entitled to attain Vajradharahood and he possesses the right of attaining it from his very birth. There is no remissness which can stand on the way of attaining it :—

अनेन सर्वद्वद्वलं सर्वसीरित्वमेव च ।

सर्वव्यञ्जधरत्वं सिद्ध्यक्षीहृष्ट जन्मनि ॥

—Vajradākatantra.

The Dākārnava begins with an invocation to all Viras, i. e., the Sādhakas who attain Siddhi ‘success’ after sticking to the Vāmācāra and Vireśvaris, i. e., the great female devotees who attain Siddhi according to the system of the Vāmācāra :—

ॐ नमः सर्ववीरवीरेश्वरीभ्यः ।

This shows that the present work follows the Vāmācāra system of Tantricism which is the basic principle of the Sahajiyā culture.

The Dākārṇava is a very interesting work, giving in a nutshell many leading doctrines and rites of the Vajrayāna, which throw immense light on this obscure religion.

As time went on, the literature of the Vajrayāna, being written in the mystic language (sandhābhāṣā), began to be misunderstood. This misconception gave rise to awful degeneration. Lalanā, Rasānā and Avadhūti, meaning really the three principal arteries (nādīs), such as idā, piṅgalā and suṣumṇā, were taken as women in the ordinary sense. Vajra, Liṅga, Padma, Mudrā etc., instead of being used in a refined sense, have been used in a gross one. There are many other mystic terms in the Vajrayāna which require a scientific treatment demanding some sort of technical study to understand them clearly. But for our present purpose, it is sufficiently plain so as to convince us of the fact that these terms have not yet been thoroughly understood in their proper light. Many of the current interpretations and criticisms are irrelevant and should be rejected. The whole subject of the Vajrayāna should, therefore, be studied anew, on a critical, scientific and comparative basis, if its real significance should be understood and any profitable use made of it. The same thing happens also in the Dākārṇava. The doctrine of the Sahajayāna (Sahaja) and karuṇā (compassion) have been taken in the ordinary sense of women and Sādhaka is instructed to have conjugal union with them just like with women. The terms like vajra, padma, hrdaya, mudrā and the like, losing their meanings on their face, convey other senses quite different from the original.

The doctrine of the Dākārṇava is based on the Yogācāra system of Buddhist metaphysics where Citta (Mind) holds a very exalted position. It is all in all there. The same idea finds expression in the Dākārṇava where the metaphysical Citta is deified and invoked to enlighten all beings and to deliver them from Māyā—

इ वोह करह चित्त जिननाहर

सत्त्वात् उत्तारह माइथर ॥

Mind is at the root of all happiness and miseries. There is an oft-quoted maxim, '*mana eva manusyāñām kāraṇam bandha-mokṣayoh*', which is true to a word. A purified mind directs one towards the path of salvation, while a polluted mind leads one to destruction and this is why Buddha has laid a special stress on the purification of mind (*citta-śodhana*) in his dialogues. The phenomenal world grows itself from Citta and hence happiness or miseries which one enjoys or undergoes depends or depend on the purity or impurity of mind. Mind becomes dull and inactive by mundane desires and attachments (*kāmanā* or *vāsanā*) and is subject to bondage. When *kāmanās*, both internal and external, are relinquished, the flow of the mind is virtually stopped and the goal is easily attained. *Kāmanā* or *Kāma* is *Māra* and *Māra* is *Mṛtyu* (death or destruction). *Kāma* is called *Māra*, because it is the root of all miseries and sufferings. When Siddhārtha, a Royal prince, 2500 years ago, could conquer *Māra* (i. e., *Kāma*, 'lust'), the Highest Wisdom shone of its own accord and he became Buddha. He is also called *Mārajit* or *Mṛtyuñjaya* (conqueror of death). The tendency of *Kāmanā* or *Vāsanā* should be annihilated by the development of real knowledge as salvation is never attained without the cessation of the work of *Vāsanā*. Thus the practice of controlling *Vāsanā* and mind should go hand in hand with the development of real knowledge and they will remove all obstacles barring the path to salvation. When *Vāsanā* is destroyed, the mind will be full of boundless compassion (*Karuṇā*) and sympathy. The development of Bodhi (Supreme Knowledge) which is the most important factor for annihilating *Kāma* or *Vāsanā*, has been fully and emphatically discussed in the *Dākārṇava* where Bodhi is deified and the *Sādhaka* is instructed to set his mind on it. One obtains *Nirvāṇa* (salvation), and freedom from constant sufferings and the continuous flow of births and rebirths by dint of the development of Bodhi :—

सुख सुख बोहिं द्वौ पपञ्चुनवी

ए कामन्य उत्तारण विषय इष्ट ।

And also,

धर्माधर्म जह अलगिचो
ताह तु वन्दसि बीहि मानु ।
सिंज सुरासुर सेह हेहो
तुहृ आवडगर निजाल ॥

The Mahāyānists do not aspire for their own salvation, ; but they try their level best for the deliverance of their fellow creatures who always undergo manifold sufferings. In the Kārandavyūha we find that Avalokiteśvara, out of compassion, did not want to obtain Nirvāṇa (salvation) though he was fully entitled to attain it, unless all the creatures of the world acquired the Bodhi knowledge and attained Nirvāṇa.

This very ideal has been forcibly advocated in the Dākārnava :—

मयिसहावर अक्षसि तुष्ण
तिहुभ्यं सङ्ग उतारथ जिष्ठ ॥

The Dākārnava deals with the worship of Vajra, representing Śūnya and it is also identical with Dharma and Mahāsukha :—

इहृ या भाव अभाव या रग्ग
विरग्ग सणठ भीवथ रज्ज ।
मञ्जिलो अचो धम्य या रञ्जह
रञ्जह वज्र विशिधम पसेजु ॥

And also,

रम रम परम महासुह वज्जु ।

Vajra with its three darts (trisūcikam bhāvayed vajram—Dākārnava, Paṭala. xii) represents collectively the Buddhist Triratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṅgha (Buddha, the Law and the Community). Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha—these three have been admitted in the Śūnyavāda doctrine of the Vajrayāna. Śūnya, with these three, is called Vajra by the Vajrayānists. According to the Buddhist Tantricism Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha are the constituent parts of Nirvāṇa.

When a Bodhisattva attains Nirvāṇa, his mind is overflooded with the greatest pleasure. The Mahāsukhvādins are of opinion that this Śūnya is Nairātmadevi (Goddess of soullessness), and just after obtaining Nirvāṇa, the Bodhi mind merges into Śūnya and with the embrace of Nairātmadevi, it enjoys Mahāsukha. The character of Mahāsukha, conceived in later times, is the nature of bliss arising out of conjugal union. This conception of Mahāsukha gave rise to the culture of love as well as the ideal of Parakiyā in the doctrine of Sahajiyā.

The Sādhaka, being free from all false notions and with a mind completely pure, can easily attain Siddhi by the proper co-ordination of prajñā (wisdom) and upāya (means). Prajñā is Śūnyatā, devoid of all prapañca and upāya is karuṇā (compassion) (AS, p. 2). Śūnyatā is again identical with Karuṇā (compassion). Śūnyatā is infinite and so also is Karuṇā. The combination of prajñā and upāya leads one to the stage of Mahāsukha, representing Vajra, gradually leading through the four kinds of ānandas, such as ānanda, paramānanda, sahajānanda and viramānanda :—

प्रज्ञोपायव रसित्तु कर्जु ।

The cruel rites of the Tantras, such as māraṇa (destruction of enemies), ākarsaṇa (attracting) etc., though not mentioned together, appear in the Dākārṇava and Mantras have been prescribed to attain the desired Siddhi.

The ideas of pañcatattva or pañcamakāras, such as madya (wine), māṃsa (meat), matsya (fish), mudrā (parched grain) and maithuna (sexual copulation), cakras, nerves etc., have been fully discussed in the Dākārṇava and they manifest peculiar mysticism which is the common property of Hindu, Buddhist and Vaiṣṇava-Tantricism.

The Dākārṇava, being a Tantra, is essentially the Mantra-sāstra. Mantras are the verbal expression of the idea of God. They are composed of letters—both vowels and consonants. There are many bijas and mantras which do not convey any mean-

ing on their face according to the ordinary use of the language. But the initiate knows well their meaning and the gods whom they represent through the proper guidance and instruction of the preceptor (Guru). It would be enough to note here that mantras are prescribed for spiritual advancement, accompanied by meditation upon the divinities.

The Dākārnava also deals with Yantra. Yantra, in its literal sense, means any instrument for restraining or fastening. In Tantric ceremonials it is that with the help of which the mind of the Sādhaka is concentrated and fastened to the object of worship. Gods and goddesses are sometimes worshipped in Yantra as well. It is a diagram depicted or engraved on metal, paper or other substances and is worshipped in the same way as an image. Different Yantras are prescribed for different worships and consequently they are of different designs according to the different objects of worship. The subject is strictly technical and most important for the purpose of comprehending the applicability of some of the features of the Tantras and Mantras. But I cannot do full justice to it for want of space and time as there are many other subjects of equal worth to be discussed here.

The Guru (the preceptor) plays a very prominent part in the Dākārnava as in other Tantras. He is the religious teacher whose direction is there held as the best guide for spiritual advancement (jñeyam gurumukhāt sarvam—Dākārnava, Patala, III). As it deals with the Sahajiyā doctrine which is of mystic nature, one cannot dive into it without the proper guidance of one who has got a full command over the subject.

Regarding the treatment of the subject in the Dākārnava, it may be said that in advocating arguments, lots of similes, examples and references have been put forward, but the defect lies in the fact that the subject-matter has not been treated well in a systematic way. In spite of this defect the defence for the Vajrayāna or the Sahajayāna doctrines of ethics and metaphysics is very lucid, strong and impressive.

The central idea of the Dākārnava agrees with that of many other works on the same subject, such as, the Sādhanamālā, Advayavajrasaṃgraha, Prajñopāyaviniścayasiddhi, Jñānasiddhi, Guhyasamājatantra, Āścaryacaryācaya, Dohākoṣa and other Sāhajiya literatures. The predominance of mind over all, utility to please it by all means, the wonderful success (siddhi) owing to the proper co-ordination of Prajñā and Upāya, high honour and unique position attributed to the Guru who reveals the meaning of the esoteric doctrine and whose qualifications are identical with those of Divinity itself, the efficaciousness of Mantras and Yantras, all ordinary activities expressed in the mystic language, absence of the objective world, conception of Mahāsukha which is symbolically expressed as the union of Vajra (the thunderbolt) and padma (the lotus), the superiority of man to God—all these are the common characteristics to all the works mentioned above.

3. DATE

It is not possible to ascribe a definite date to the Dākārnava, for there are very scanty materials available to us for the purpose of fixing the date. We do not find the mention of the name or names of any author or authors either in the colophons, or in the body of the book, with the help of which, we can ascertain its date. Nevertheless, what can help us a little in this direction, is the language and palaeography. Let us now take up these two data one by one and see what we can do with their help.

As regards the language, it shows imperfect acquaintance with the Apabhraṃṣa language. It is in a moribund form of Apabhraṃṣa. A comparison of the Apabhraṃṣa of the Dākārnava with that of the Dohā-koṣa shows that the former cannot be earlier than the latter whose date is the 12th century A. D.

Let us now judge it from the palaeographic stand-point. The photographs of some of the pages of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal have been published by Mm. Dr.

H. P. Śāstri in his *Baudhā-gaṇ-o-dolā*. The marginal note in the Tibetan language found in the manuscript of Durbar Library shows that it was probably one of those manuscripts which were used by the translators at the time of the Tibetan translation. The original manuscript is written in Newari characters. The Nepali or colloquially the Newari character possesses some of the characters common to the Northern Indian alphabets. With the help of Bühler's *Indische Palaeographic*, Tafel, vi, we have been able to find out similarities between some of the alphabets of the Dākār-pāva and those of North Indian manuscripts.

अ—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 1.; cf. avahagaha—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12.; pahām—the photo of fol. 2^b—second half, L. 8.

आ—It is also similar to that of Cambridge Ms. No. 1691—Col. xi. 2., cf. eāru—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7.

ऋ—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col. xii. 3., cf. iam—the photo of fol. 2^b—second half, L. 9.; thiī—the photo of fol. 2^b—second half, L. 12.

ए—It is open at the top and is similar to that of Cambridge Ms. No. 1699, dated 1198 A. D.—Col. X. II. ए, even in the beginning of the 12th century A. D. was not open at the top. cf. eam—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7., ekādaśa—the photo of fol. 20^a—first half.

ऐ—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1176 A. D.—Col. xi 14., cf. kamma—the photo of fol. 3^a—second half, L. 7.

ऋ—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 17., cf. yogini—the photo of fol. 3^b—first half, L. 5., gahaō—the photo of fol. 3^a—second half, L. 6.

अ—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col. xii. 21., cf. chatthaī—the photo of fol. 3^a—second half, L. 3.

प—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —Col. xi. 29., cf. Vairoyano—the photo of fol. 3^b—second half, L. 8., jana—the photo of fol. 3^a—second half, L. 2.

त—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated, 1286 A. D.—Col. xii. 30., cf. tihuvanya—the photo of fol. 3^a—seeend half, L. 2., tāi—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12.

द—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 866, dated 1008 A. D.—Col. xiii. 32., cf. danta—the photo of fol. 3^a—first half, L. 4, deva—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7.

न—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—col. XI. 34., cf. ajāna—the photo of fol. 3^a—second half, L. 5., āsanu—the photo of fol. 3^b—second half, L. 5.

म—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —col. XI. 38., cf. nābhi—the photo of fol. 2^b—second half, L. 8., bhinni—the photo of fol. 2^b—second half, L. 9.

क—This letter is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—col. XII. 47., cf. sahāva—the photo of fol. 3^a—second half, L. 7., suhāsuha—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12.

From the above identification of letters, it is now quite evident that the manuscript of the Dākārṇava, in the Durbar Library of Nepal, belongs to the 13th century A. D.

Our present work may very well be placed in the 13th century A. D.

4. LANGUAGE

The language of the present work is an artificial one based on the Śauraseni Apabhrāṁśa and it was evolved in the early NIA. period as a direct result of the literary influence of the Śauraseni Apabhrāṁśa. It was also influenced by Sanskrit and the literary Prakrits of the second MIA. period. It has NIA forms with single consonant side by side with MIA. forms and there we have specially many Bengali words and expressions : e.g., tumi, lai, chay, yemanta, kāj, pāi, pīv, ke, juvanisayala, mantasayala, etc. The grammar determines the character of a speech and here the grammar is largely based on Śauraseni Prakrit and Śauraseni Apabhrāṁśa, as its ‘-u’ nominatives, its ‘-aha’ genitives, and its other agreements in forms with the Śauraseni Apabhrāṁśa sufficiently indicate. Similarly the pronominal forms like ‘jo’ ‘so’ ‘ko’= old Bengali, ‘je’, ‘se’, ‘ke’ ; and the pronominal adverbs ‘jima’, ‘tima’, are also found in the present work. The language of the present work may be well compared with that of the ‘Prithirājā-Rāsu’ which is, of course, written in the old Hindi in respect of their being overwhelmingly influenced by Śauraseni Apabhrāṁśa forms and the genuine NIA. character is also very conspicuous there.

The language of the present work seems to be based on East Bengal dialect. The pronunciation of some of the letters, belongs rather to East Bengal than to West Bengal : e.g., the pronunciation of ङ as र and consequently the pronunciation of र as ङ, are found particularly in East Bengal dialect and the same thing has also happened in the present work : e.g., सजर=सजड, पडिअर=परिकर. The deaspiration of some aspirated words and consequently the aspiration of deaspirated words show East Bengal tendency : e.g., मोअ—मोह ; बोअन—बोहन—बोधन ; पउ—পহু—প্ৰসু, etc. ; মিন্তি—বিন্তি—দিং ; পহু—পउ—পদ ; মীঝো—বীজ, etc.

The manuscript of the Dākārṇava was written in Nepal where the scribes were, perhaps, more acquainted with the standard Śauraseni Apabhrāṁśa than with Bengali. For this reason, it seems to

me that the language of the present work is much more influenced by the Śauraseni Apabhramṣa than by Bengali, though it was composed in Bengal proper.

5. Grammar as construed from the Apabhramṣa fragments of the Dakarnava

I PHONOLOGY

(A) VOWELS

§ 1. Vowels :—The Apbh. like the literary Prakrits possesses all the Sanskrit vowels, save and except ṛ, ḫr, ai and au. In the present text we find some words in ai as in *vairoyanya* (*vairocana*), *tailoā* (*trailokya*), *viraddaitae* (*virādyaite*). We do not come across any word in au in our work.

§ 2. ṛ itself is represented by a, i, u, e, ar.

ṛ—a

gahaio (*gr̥hita*), *chettaa* (*chetṛka*), *bhadaa* (*bhṛtaka*).

ṛ—i

ditta (*dr̥ṣṭa*), *vinda* (*vṛṇda*), *tiija* (*tr̥tiya*), *dissaī* (*dr̥śyate*),
kia (*kṛta*).

ṛ—u

sunū (*śr̥nu*).

ṛ = e

heya (*hr̥daya*), *paketa* (*prakṛti*).

ṛ—ar

maraū (*mṛtyu*).

§ 3. ai is either weakened to e or resolved into i.

ai—e

addete (advaite).

ai—i

tiloa (trailokya), tihāka (traidhātuka).

§ 4. (a) All vowels, except r̥, ai and au generally remain unaltered.
But sometimes there is shortening or weakening with or without the loss of the quantity of the syllable.

aggi (agra), bhanti (bhrānti), maha (mahā), disa (daśa),
kana (koṇa), isāna (iśāna), junā (yoni), dia (deva),
kajja (kāya), saṃsara (saṃsāra), sesa (śirṣa), dhāa
(dhātu), viālu (vetāla).

(b) Sometimes there is the opposite tendency of lengthening the vowel, even at the cost of quantity.

bhāini (bhagini), mai (mayi), dvēya (dvaya), jāla (jala),
guṇā (guṇa), mānu (manah).

§ 5. The ā of feminines is sometimes shortened, though in some cases the shortening might be due to metre.

māya (māyā), dattha (damṣṭrā), reha (rekhā), pūa (pūjā),
majja (majjā), soa (śobhā).

§ 6. The i of feminines is sometimes shortened also, though in some cases the shortening might be due to metre.

dāini (dākini), juini (yogini), caāli (caṇḍāli), avadhūi
(avadhūti).

§ 7. Initial a, ā and u are in some cases dropped.

nudihi (anudivasaṁ), nattha (anarthā), nāhao (anāhata)
jānaū (ajñāna), nanda (ānanda), sana (āsana), bharāṇa
(ābharāṇa), roa (uraga), pāi (upāya).

§ 8. 'ya'-śruti :—This is not a peculiarity of any Prākrit or the Apabhrāṁśa. This is due to the fact that 'ya', the real pronunciation of which is a compound sound of 'i' and 'a', is

pronounced as 'a' since long, and 'ya' is inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by its introduction. This phenomenon is very common in the Bengali language ; cf. Bengali *kuyā* (—*kūpaka*), *moyā* (—*modaka*), etc.

sayala (*sakala*), *rayai* (*ravi*), *tihuyaṇa* (*tribhuvana*), *bhuyana* (*bhuvana*), *vairoyaṇo* (*vairocana*).

§9. 'va'-śruti :—The real pronunciation of 'va' is a compound sound of 'u' and 'a'. But sometimes it is pronounced as 'a' (cf. *jīva* is pronounced as '*jīa*' ; *divasa* is pronounced as '*dīaha*' and so on) ; 'va' is also inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by the introduction of 'va'.

bīva (*bija*), *juvīṇi* (*yogini*), *pava* (*pada*), *jova* (*yoga*).

Both *ya* and *va* are pronounced as *a*, for this reason the introduction of both *ya* and *va* is found in the same word and this insertion is, of course, due to the vocalization of consonants. Thus :

rājā—*rāyā* or *lāvā* ; *pada*—*paya* or *pava*.

(B) CONSONANTS

The language of the *Dākārṇava* shows a very varying form of the Sanskrit consonants and generally agrees with the Prākrits.

§10. Initially all single consonants remain unaltered, with the exception of 'ya' and rarely others as in *bhahma* (*brahma*), *bhinni* (*binni*—*dvi*).

§11. Vocalization of consonants :—

ka—*loa* (*loka*), *viasia* (*vikasita*), *saala* (*sakala*), *utāraa* (*uttāraka*).

ga—joi (yogi).

ja—bhua (bhūja), bia (bijā).

ta—ārāhia (ārādhita), dhāu (dhātu), mohia (mohita), mudia (mudita), viasia (vikasita), bhania (bhanita), gunia (guṇita).

da—āi (ādi), khea (kheda), satthānāi (saṃsthānādi).

pa and ba—sarūa (svarūpa), pāu (pāpa), rūi (rūpa).

ya—māi (māyā).

ra—heuka (heruka), anuttao (anuttara), sariu (śarīra).

la—karāni (karālinī), piggaa (piṅgala).

va—tihuāna (tribhuvana), bhāa (bhāva), sahāa (svabhāva), dia (deva), paīttu (pavitra).

§12. Softening of consonants :—

ṭa to ḍa—maüḍa (makuṭa).

ta to da—bhadaa (bhṛtaka), vāda (vāta).

pa to ba—sarūba (svarūpa), rūba (rūpa).

§13. The aspirates of all classes, except the palatals, when alone, are generally reduced to 'ha'.

kha—mahāsuha (mahāsukha), muha (mukha), nihi (nikhila).

ṭha—pahia (paṭhitā).

tha—nāha—(nātha).

dha—ārāhia (ārādhita), bohi (bodhi), samāhi (samādhi), viviha (vividha), bohāna (bodhana), nihi (nidhi).

bha—tihuāna (tribhuvana), paḍihāsa (pratibhāsa), sahāa (svabhāva), sohana (śobhana), hāu (bhāva).

§14. There is only one example of the change of 'ka' to 'ca' in the Dākārṇava :—sūcara (śūcara).

§15. na is sometimes retained as in Ardha-Māgadhi and sometimes it becomes na.

nāha (nātha), tihuyana or tihuvaṇa (tribhuvana), vairoyaṇa (vairocana), sohaṇa (śobhana), puṇa (punar), jāna (jñāna), ṇīhi (nidhi), nāī (nādi) puno (punar).

§16. pa is sometimes retained and sometimes changes into na.
kāraṇa or kārana, guṇa, pāmāṇa.

§17. ya changes into ja. In the Bengali language ya is pronounced as ja. The same practice is observed by Uriyā and in most cases by Hindī and Punjābī.

bhaja (bhaya), pameja (prameya), jahaa (yathā), tiija (tr̥tiya), joga (yoga), jutta (yukta), indijaū (indriyaka), visaja (viṣaya), junni (yogini), jama (yama).

§18. (a) Skt. ma changes into nasalised va (vā̄) in the first instance, then into va and finally there is syncope of va.

panacaū (pañcama), nitta (nimitta), pahia (prathama), gaīao (gamitaka), gāī (gamyā), nāō (nāma).

(b) On the contrary, Skt. va sometimes changes into ma.
jimma or jima (yat+iva), tima (tad+iva), jihmā (jihvā).

§19. (a) śa is retained—deśa, viśesa (višeṣa).

śa changes into sa—suṇu (śr̥ṇu), sāsu (śvāsa), pāsa (pārśva), suala (śukla), sesa (śirṣa), sattu (śatru), sūna (śūnya), sira (śira), sukka (śukra).

śa changes into ū—saši (śaśi).

śa becomes ha—nāha (nāśa).

(b) sa is retained—satta (sattva), sahāva (svabhāva), salla (sakala), sarūna (svarūpa).

sa becomes ū—śaha (saha).

sa changes into ca—cahāī (svabhāva).

(c) ū is retained—kaṣaṇa (karṣaṇa).

ū becomes sa—viśesa (višeṣa), usia (bhūṣita), sa (śat).

ū changes into cha—chattha (śaṣṭha), chaya (—cha+ka).

syncope of ū—bīanu (bhīṣāṇa).

(C) COMPOUND CONSONANTS

§20. In the Dākārṇava compound consonants are treated variously and agree in a general way with the Prākrits.

(a) At the beginning of a word compound consonants drop the latter one, having ya, ra and va in the second place.

ya—dheya (dhyeya), dhānu (dhyāni), vāpaī (vyāpnōti).

ra—papañcū (prapañca), ghāna (ghrāṇa), bamma (brahma).

va—saḥāā (svabhāva), sruūa (svarūpa), sara (svara), sasāū (śvāsa), jalāīta (jvalita).

In some cases Svarabhakti takes place.

javara (jvara)

(b) Compound consonants, noninitially, are assimilated. The assimilation is of two kinds—(1) Progressive assimilation ; (2) Regressive assimilation.

(1) Progressive assimilation :—

vagga (varga), caüttha (caturtha), savva (sarva), jutta (yukta), kamma (karma), kanna (karna), sadda (śabda), jamma (janma), canda (candra), pamma (padma), cinna (cihma).

(2) Regressive assimilation :—

sunna (śūnya), aggi (agni), agga (agra), kumma (kumbha), eakka (eakra), vajja (vajra).

(c) Separated by Svarabhakti :—

suala (śukla), visamita (vismita), usahāma (uṣma), praeta (preta), laanya (lagna), dasara (dasra).

(d) In the Dākārṇava we find many examples of varṇopajana or addition of a letter or letters.

mahantu (mantra), boihī (bodhi), saaütta (sattva), viinathaīo (vinaṣṭaka), saṅkiiataa (saṃketaka), aaruḍhoanu (avarodhana).

(e) Special compound consonants are specially treated.

- (1) jñā becomes ja—jāna (jñāna).
ma—ninnāo (nirjñāta).
- (2) kṣa becomes kka—mokka (mokṣa).
kkha—akkharu (akṣara), akkhaju (akṣaya), eakkhu (eakṣu).
kha—khudda (ksudra), khahantaī (ksayati), ukhita
(utkṣipta), bhakhaīa (bhakṣita).
ja—jārahi (kṣārayasi), jārūoa (kṣārita).
ha—pahaa (pakṣaka).
- (3) dhya becomes jja—majja (madhya).
- (4) ddha ... jja—sijja (siddha).
- (5) śma ... ma—masānu (śmaśāna).

§21. Sporadic double consonants.—The language of Dākārṇava shows double consonants, though there were none in the original. In many cases they are due to analogy, in others, due to metre.

salla (sakala)—the loss of a in saala—sakala, has caused the doubling of la in compensation.

kajja (kāya)—the shortening of ā requires the doubling in compensation.

vissaū (viṣaya)—on the analogy of vissaya where ssa is legitimate.

junni (yogini)—the loss of i has caused the doubling.

akkasu (ākāśa)—the shortening of ā requires the doubling of ka in compensation.

pavissa (praviṣṭa)—the doubling is *metri causa*.

binni (dvi)—on the analogy of tinni (trīṇi) where the doubling is legitimate.

puṇṇa (punar)—on the analogy of puṇṇa where ṣṇa is legitimate.

ikka (eka)—the weakening of e necessitates the doubling of kka.

nassa (nāśa)—the shortening of ā has caused the doubling of ssa.

rajjā (rāja)—doubling due to the loss of ā in rāja.

ragga (rāga)—the shortening of ā has caused the doubling of gga.

laggai (lagati)—where perhaps the doubling consonant is due to the change of conjugation, lag being regarded as of the 9th class.

§22. In one case only the compound consonant is simplified and the preceding syllable gets an anusvāra as a compensation.

sambha (sarva).

II. MORPHOLOGY

(A) INFLECTION

§23.—a bases of Masculine and Neuter genders.

Nom.	Singular	Plural
Masc.	bhāva, sahāva, ragga, viragga, vairoyaño, dhammu, bhua, janu, loa, bheu, bāla, vajjadharu, naru, buddha.	
Neut.	citta, cakku, dukkha, rūa, bio, tattu.	akkharāi.
Acc.		
Masc.	sahāā, sara, papañeu, moha, bhāi, pammattha, loa, pammu.	
Neut.	jāna, marañā.	
Inst.		
	sahāvāi, bohicittahaī, sarūbaī, punnāi. sarūiña, mohaī, visai.	praāñai.

	Singular	Plural
Abl.	randa, majjā.	
Gen.	māggaha, puraha, vaggaha, vaggasa, dantaha, sūnaha, vajjaha, heyaha, biosa, vaggassa, matthassa, jānaha, guṇaha, sattahu, virahu, loaha, kājaha, samsāraha.	loañā.
Loc.	mathāū, kannāū, kundāū, mudāū, maudāū, pamme, majji, anthe.	
Voc.	citta, vajadharu.	

§24.—i bases Masculine are not very numerous in the language of the Dākārṇava.

Nom.	manāū
Inst.	vihinā
Loc.	samāhia.

§25.—u bases are not also numerous.

Nom.	dhātu, hetaū, paū, pasu	dhātaha, guravo
Acc.	sattu	
Inst.	bhihinā	
Voc.	pabhu	

§26. There are no —ṛ bases in the language of the Dākārṇava.
There are only two examples of —ṛ bases which are of course treated as—a or—u bases.

Nom.	ūsaū, haddāū.
-------------	---------------

§27.—ā bases feminine.

Nom.	sajjaā.
Acc.	karunā.
Inst.	gāhai.
Abl.	māiaā.
Gen.	dharaā, sahadhanāī.

Singular**Plural**

§ 28.—*i* or—*i* bases feminine. These have merged into each other so completely that except in some rare cases, no distinctive characteristic of—*i* bases is left behind.

Nom. uatti, dāni, nāi,
 sijjāū, caāli, juini, boi.

Acc. juani, uti, bohi.

Gen. bhanati, gahaāia,
 nāhii, dānia, bohi.

Loc. bohi.

Voc. bhāini, cāndāvāū.

§ 29. The consonantal bases have lost their characteristics and vowel bases are formed in their stead either by the addition of ‘a’ to the consonant or by dropping it.

Nom. janaū, jagu

Acc. kamma.

Abl. manā

Gen. nabhaha, kamajī, sirayi, jaganu
 bammaha, sirasa, manaha, kamaha.

Loc. kamme, jagai, siraū, sirasi.

(B) Pronominal Inflection

§ 30. First person.

	Singular	Plural
Gen.	mahu	
Loc.	māi, mai	

§ 31. Second person.

Nom.	tumma, tumi, tu, tunimi, to
Gen.	tummihu

§ 32. The base jo, Sanskrit yad.

Nom.	jo, ji
Inst.	ji, jina

§ 33. Demonstrative tad.

Nom.	so, sa, tā
Gen.	tasu, tassa

§ 34. Sanskrit kim.

Nom.	ko, ke
Inst.	ke

§ 35. Sanskrit idam.

Acc.	i
Gen.	assa

§ 36. Sanskrit adas in Neuter.

Nom.	aha
-------------	-----

§ 37. Sanskrit sarva.

Nom.	sabhu, sabbha
Gen.	savaha, sabbhahu, sabbhaha, savvahu

§ 38. Pronominal adverbs.

jimma, jima, tima, jemanta.

§ 39. Numerals.

(a) cardinal.

akku, ikku, vikka, eku.

dvi, bhinni, bhi, dvaü.

ti, tinni.

ca, cauraü, caü.

pañca.

chaya, cha, sa.

satta.

aṭṭha.

nava.

daśa, disa.

dvalisa, dvaadassa.

dasatea.

caüdasa, caüddasa.

tayañsaü (trayastrīṃśat).

sata.

saasa (sahaśra).

(b) Ordinal.

pahiañ, pahañya.

vinni, bhinni, bhini:

tiija, tinni, tiñño, tinna.

caüttha, caü.

panacaü, panacama.

aṭṭhae. dasosa (sodaśa).

(c) Adjectival.

dveya.

(d) Adverbial.

ikallu, bhinni,

III. Conjugation

§ 40. Present Tense.

	Singular	Plural
2nd.	acchasi, bandhasi, jāi (yāsi), nibohāi, jārahi, parahu, acchaī.	
3rd.	calāi, gahantaī, bhāi, hāi, jalati, jāi (jānāti), thāi, marūi, janaī, vāpāi, laghaī, laggaī, hūi, bhu, saṇṭhaī, nāsaī, uārui, pumadi, ho (bhavati), uddāi, uṭhati, pāi, bhanti.	

§ 41. Imperative.

2nd.	hara, rama, utārahu, suṇu, saro, karahu, viharahu, ramahu, rajjuhu, pameju, karo, dharu, chaḍahi, pavissa.
3rd.	laggaī, uṭhao, jārūo, hao.

§ 42. Future.

2nd.	pābnu.
------	--------

§ 43. Causative.

(a)	Present Tense.
-----	----------------

3rd.	upattaī, tarahabaī.
------	---------------------

(b)	Imperative.
-----	-------------

2nd.	rāmaya.
------	---------

§ 44. Passive voice.

(a)	Present tense.
-----	----------------

3rd.	disaī, dissaī, dahaī, bhajjaī, dijao, kkappaī, dissā.
------	---

	Singular	Plural
(b) Imperative.		
3rd. dikkhadaū		
§45. Denominative.		
	ānandaū, ravaravaū.	
§46. Present Participle.		
	kamanta, maranta, pahanta, sijjantu.	
§47. Past Participle.		
	ārāhia, ūśia, jutta, jahaleo.	
§48. Gerund.		
	kū, pahigahiaū, gahuao, gahaū.	
§49. Potential Participle.		
	upasamaharaū, bhaṇiabbham, nimanta.	

IV. Number

§49. Generally the plural is expressed by the singular in the Dākārṇava as in the old Bengali. Thus :
 kamma, visaja, indiya, randa.

§50. But specific plurality is expressed or implied in the following ways :—

- (a) By composition with the collective words, such as, sarva, sakala—all, jana—men, jāla—net and vṛnda—heap. Thus :
 loa-sabbha, tihuyaṇa-sabbha, manto-sayala, juvani-sayala, juvamni-jana, juini-jālu, juvaṇa-vinda.
- (b) By the use of specific numerals. Thus : caū-paū, paa-caūaddasa.

7. Prosody

As regards prosody it is useless to say that no rules are in full existence in the Apabhrāmśa verses of the Dākārṇava. The prosodic range of the verses of the present work, the arrangement of their numbers, their metrical systems—all are intimately connected with the conditions of their musical expression. For this reason, the Sūtras of the Prākṛta-Paīṅgala and the Chando-

nusāsana of Hemacandra which are said to apply to the oldest poems of Northern Indian vernaculars, will not be applicable here in toto, as I have already tried them very minutely. I am quite sure that this will not satisfy many of those who are the staunch followers of the laws of the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, but I can not help it and must face hostile criticism by making my critics sure of the fact that I do not abruptly deviate from these two famous works and that the metres enumerated in the present work, are used in the composition of verses designed to be sung ; for this reason variation of long and short lines is seen and the rigid rules of metrical arrangement are not in full swing.

I have given the names of metres in the present work, according to the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, though in some cases the lines vary in length and are imperfect in structure.

The metres of the Apabhramśa verses of the Dākārṇava are mātrāvṛtta and most of them are 'Copāī', 'Caupāī' or 'Pādākulaka'. I have discussed them in their proper places and for this reason I think it needless to repeat the same thing here.

8. Prefatory Remarks

The present edition has been arranged in the following way :—

- (1) Emendatory Text.
- (2) Chāyā.
- (3) Text, published by Mm. Dr. H. P. Śāstri in the Bauddha Gān O Dohā.
- (4) Tibetan Translation.
- (5) Notes.

I did not dare to give the English translation of the present work, which, owing to its elliptical sentences, obscure and obsolete phraseology and many technical terms of the Vajrayāna was a work of very considerable difficulty.

In the Chāyā I did not strictly follow the rules of Sandhi and Samāsa in order to make it lucid and expressive.

डाकार्णवः

STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

DĀKĀRNAVA

I

सुणु सुणु बोहि हो पपञ्चुगओ
ण कमन्त उतारअ चित्त हुअ ।
मायि सहावइ अच्छसि तुम्म
तिहुअण सळ्ह उतारअ जिम्म ॥

शृणु शृणु बोधिं प्रपञ्चगतं, न कामयमानमुत्तारकं चित्तं भवति ।
मायास्त्रभावेऽसि त्वं, लिमुवनस्य सकलस्य उत्तारको यथा ॥

सुणु सुणु बोहिय पञ्चुगओ, णकमन्त^१ उतानक^२ चित्तमाय^३ ।
सइ इहावइ^४ अटसि^५ तुम्म, तिहुअण सळ्ह उतार अजिम्म^६ ॥

1. A.	न कमन्त ।	4. A.	मायि सहावइ ।
N.	×क×न्त ।	N.	मायि × × × इ ।
2. A.	उतारक ।	5. A.	N. अच्छसि ।
N.	उतार× ।	6. A.	उतारयं अजिम्म ।
3. A.	चित्त ।	N.	उतारअ जिन्त ।
N.	चित्त× ।		

gson gson byaiñ chub spros son paḥi /
sems can bsgral baḥi sems med pa /
sgyu maḥi rañ bshin khyod bshugs nas /
khams gsum ma lus bsgral bar mdzad //

NOTES

suṇu—śru. Literally it means "Hark" or "Hear"; but here it is used in the sense of "Awaken". The Tibetan equivalent of this word is "gson", meaning "to live" (Skt. jīv), but in this work it is found to have been used in the sense of "to hear" (Skt. śru); cf. 'suṇu suṇu tummj...'; and its Tibetan translation is 'gson cig...'.—XXI.

bohi—Acc. Sing.

suṇu suṇu bohi—Awaken, awaken (thy) bodhi (enlightenment).

ho—It has been used here as expletive.

papañcugao—papañcugau—prapañcagata.

prapañca—Phenomenon; cf. 'prapañco hi vāk'—MV. p. 373, L. 9; 'evañū tāvatkarmaklesā vikalpatalā pravartante i te ca vikalpā anādimat-saṃsārabhyastat jñāna�eyavācyavācakakartṛkarmakaraṇakriyāghaṭapāṭamukūtaratharūpavedanistrīpuṇḍalibhūkibhasukhadulīkhayaśo'yaśomindāpraśaṃsādilakṣaṇādvicitrāt prapañcādūpajāyante'—MV. p. 350, L. 13-15.

ṇa—na—'ṇ' and 'n' are used indiscriminately in the present work. This shows that the cerebral 'ṇ' sound was lost.

kamanta—Present participial form.

Add 'hua' after 'citta'.

hua—bhavati, PP. p. 345, 1; p. 581, 1.

papañcugao ṣa kamanta utāraa citta hua—This is a queer construction. We would rather expect 'ṇa' to be construed with 'hua', and this is also supported by the Tibetan translation, 'med pa'.

māyi—māyā which is 'prajñā'—'māyā prajñā ca bhanyate (bhānyate)'—Commentary on Song No. 15 of the *Āścaryacaryācaya*.

सहावट—Loc. Sing. of-a base.

acchasi—It is derived from Skt. 'as'—to be, with the inchoative 'ccha', and this has been recognised by Hemacandra IV. 205 and Kramadīśvara IV. 10. But Pischel derives it from 'yecha' (§480), which would of course, give 'accha' in Prakrit. I think that Pischel's derivation is not right in the present case as it does not suit the sense.

tumma—Really speaking, this form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nom. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

tiḥuana—tribhuvana.

salla—saala—sakala—cf. Tib. ‘ma lus.’ The loss of ‘a’ in ‘saala’, has caused the doubling of ‘la’ in compensation.

jamma—It is a synonym of ‘yathā’. Its derivation seems to be from *yat + iva*—*ja + iva*—jiva—jivā—jima. Here the doubling is due to rhyme.

Metre—*Copāi*, 15 mātrās. Final syllable is short.

— — — — —

II

इहइ ण भाव अभाव ण रग्ग
 विरग्ग सणठइ ओवण रज्ज ।
 मज्जठिओ अओ धम्मु ण रज्जहु
 रज्जहु वज्ज विणिधम्मु पमेजु ॥

इह हि न भवोऽभावो न रागो विरगः संनशयत्यत्र पुनारज्य ।
 मध्यस्थितेऽत धर्मे न रज्य रज्य वत्रेऽभिन्नधर्मे प्रमोदस्त ॥

इह' ण भाव सभाव ण रग्ग, विरग्ग स णठइ ओवण रज्ज^२ ।
 मज्जठिओ अओधम्मु ण रज्जहु", रज्जहु वज्ज 'विणिधम्मु पमेजु ॥

1. A. N. हइह ।	3. N. रज्जहु ।
2. N. रज्जु ।	4. A. N. वज्ज ।

*dnos pohi rau bshin lyod chags min /
 bral baḥi dgaḥ ba nams pa ste /
 de la han dgaḥ ba mi bya ho /
 de gñis dhus na gnas pa yi /
 chos de la yan dgaḥ dmigs med /
 dbye ba med pa yi ni chos /
 rdo rje la ni dgaḥ bar gyis //*

1. X. *bgyis*.

NOTES

i—as expletive.

bhāva—existence.

Read 'abhbāva' for 'sabhbāva'; 'a' and 'sa' are often confused. Dr. P. C. Bagchi reads here 'abhbāva' with the help of the original manuscript of the Durbar Library of Nepal. I also agree with Dr. Bagchi as the sense of 'abhbāva' suits here better. According to the Tibetan translation it is 'svabhāva' (रान् बशु).

ragga from rāga—is made to rhyme with 'rajja'.

viragga from virāga—on the analogy of 'ragga'.

सण्ठइ—saṇṇaśyati.

ovanya—ovuṇja—o-puna—ava-punali; cf. jaīn, taun, kaun, kon.

tajja—Imperative mood, second person, singular number.

majja—majjha—madhya.

ṭhio—ṭhiu—ṭhia—sthita.

ao—āo—āu—āa—āta—atta—atra.

dhammu—dharma. Here 'dharma' means 'the Path'.

अनुत्पन्ना इमे भावा न धर्मा न च धर्मता ।

आकाशमिव नैरात्मामदं बोधिनयं दृष्टम् ॥ —GST. p. 12, L. 9-10.

अभावाः सर्वधर्मासि धर्मलक्षणवर्जिताः ।

धर्मनैरात्मासमृता छदं बोधिनयं दृष्टम् ॥ —GST. p. 12, L. 14-15.

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावता ।

आकाशपदद्योर्गन इति भावः प्रगीयते ॥ —GST. p. 12, L. 19-20.

प्रह्लिप्रभास्त्ररा धर्माः सुविगुद्वा नभः समाः ।

न बोधिनां भिसमयमिदं बोधिनयं दृष्टम् ॥ —GST. p. 13, L. 3-4.

rajjahu—Imperative mood, second person, singular number.

Vajra—vajra.

Vajra (Tib. rdo rje) literally means 'diamond' and it is generally translated as 'thunderbolt'. It symbolizes 'Śūnya', as we find in the *Advaya-vajrasamgaha* :—

दृष्टं सारमसौजीश्च मञ्जुद्वाभद्यलक्षणम् ।

अदाहि अविनाशि च शृण्वता वत्त्वसुचते ॥ —AS. p. 23, and 37.

It is believed by the Northern Buddhists that Buddha wrested the Vajra from Indra and adopted it as the Buddeist symbol. We think that the

Vajra with its three close-pointed darts (तिमूचिकं भावयेऽत्रम्—*Dākārṇava*, Paṭala XII) represents collectively the Buddhist Tri-ratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṅgha (Buddha, the Law and the Community).

bipi—abhinna (Tib. dbye ba med pa.)

dhammu—Here ‘dharma’ signifies ‘Nirvāṇa’.

वज्र विशिष्यन्ते—‘Vajra’ is identical with ‘dharma’ (—Nirvāṇa), i. e., ‘Vajra’ and ‘Nirvāṇa’ are one and the same.

pameju—Imperative mood, second person, singular number.

Metre—Copāī, 15 mātrās.

III

धर्माधर्मु जइ अत्थगिओ
ताइ तु बन्धसि बोहि मानु ।
सिज्ज सुरासुर सेह हेओ
तुद्द आवहगइ निजाणु ॥

धर्माधर्मी यत्र अस्तं गतौ तत्र त्वं वधासि बोधौ मनः
सिद्धः सुरासुरः स हि भवति त्रुट्यायातिगती¹ निजानाम्

1. The real Skt. form should be ‘गत्यायाती’.

धर्माधर्मु जइअ-थगिओ, ताइतु बन्धसि बोहिमान् ।
सिज्ज सुहासुह सेह हेओ, तुद्द आवह गह निजारणु ॥

1. A. अवहगह । N. अवगह ।

*chos dan chos miu gañ du nib /
byañ chub der ni sems bzun gyis //
grub pa lha dan lha ma yin /
* * * * * * //*

NOTES

जइ—yatra. ‘yattado dai’—SBC. iii, 3, 14; ODB. p. 841.

Read अत्थ for अथ.

attha—asta.

gio—giu—gia—gaya—gaa—gata.

धर्माधर्मु जड अत्यगित्री—Where both ‘dharma’ and ‘adharma’ have disappeared.

ताड—‘त’ has got to be long metrically.

तट—tatra. ODB. p. 825.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.

बन्धसि—Present tense, second person, singular number.

मानु—‘म’ is long due to metre.

माह तु बन्धसि बोहि मानु—Fix your mind on that ‘bodhi’ (supreme knowledge).

सज्ज—One who has obtained perfection (Siddhi). This is a noun form and I think it is derived from the verbal root सिज्ज् (Skt. सिध्). The real form should be सिज्ज् (= सिज्ज).

Read सुहासुह for मुहासुह as the former is supported by the Tibetan translation and it also gives a better sense.

सह—cf.—

ठिसन आपलि तपेनक गेह ।

पूजा उपहार तेहि राखलि सह ॥ ८ ॥

—Vidyāpati, Song No. 275

In the Gopīcandrīr gām,—

এহি রাজো ছিল বাজা রোজা ধথন্তরি ।

পৌর ঠাই নয় কঢি মেহ গেল নরি ॥—p. 437

Again—

সর্বদেবের শুক হয় নামে বৃহস্পতি ।

মেহ কেন না ছাড়িল আপনার শুবতী ॥

অগস্ত্য নামে ছিল মুনি সকলের প্রধান ।

মেহ কেন পৌ ছাড়ি না করিল ধ্যান ॥

সাতকাণ রামায়ণ দ্রষ্টিল বাঞ্চীক ।

মেহ কেন না ছাড়িল আপনার স্ত্রীক ॥—p. 466

হংশী=ভবনি (Tib. yin.).

tuffai—trutyati.

Read আবহগু for অবহ গহ.

আবহ—āyati—Coming.

গত—gati—Going.

আবহগু = বসনাগমনম্ ।

Read নিজাণ্ণ for নিজারণ্ণ as the latter does not give any sense, nor is it allowable by metre.

निजाश्—Gen. plural.

Metre—Vajra, 14 mātrās. 3 at the end of the first and third pādas is short according to the following rule of Prakrit prosody—

इहि आरा विं दजुआ एओ महा अवश्यमिलिआ वि नह ।

रह वंजश्चसंजोण परे असेसं वि होइ सविहासं ॥

IV

पहिअं वैरोयणो नाहो नाभिठिअ अधगुण जुत्तओ ।
उठओ सासु गलजन्तह तिहुवण दीवोपम जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरो येमन्तो जाव सषी वामगाहणो ।
भिन्नि सोहणोइ मन्त इवरो मन्तोतिभणो जनह जुअनि ॥

प्रथमं वैरोचनो नाथो नाभिस्थितोऽधोगुणयुक्तकः ।
उत्तिष्ठतु श्वासो गलपर्यन्तं ह त्रिभुवनदीपोपमो यथा ॥
अन्यमन्त्रः म-परो यथा, यावत् शशी वामग्राहणः ।
विन्दुशोभनो हि मन्त्र इतरो मन्त्र इति भण जनयति योगिनीम्
पहिअं वैरोयणो^१ नाहो,^२ नाभिठिअ^३ मधगुण जुतुओ ।
उठओ सासु गलजन्तह, तिहुवण दीवोपमे जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरोयमन्तो । जावो सषो^४ वामगाहणो^५ ।
भिन्नि सोहणोइ^६ मथुइवरो । मन्तोतिभणो जनह जुअनि ॥

1. N. वैरोचणो ।
2. N. नामा ।
3. N. नाभिठिअ ।
4. A. सषी ।
5. N. सषो ।
6. N. सोहणोइ ।

*thog matru nati snauñ mgau po ste /
re mo sum skor te høg gnas //
lañs nas mgrün pakhi bar du lgro /
sa gsum syron ma lta bur som //*

*gshan pahi snags ni sa mthah̄ h̄dra]
de las zla h̄bab gyon nas so //
snags h̄di thig les rgyan pa ste /
snags ni rnal h̄byor ma skyed po //*

NOTES

pahiam—prathamam. (Tib. thog mar.)

Vairocana—Vairocanal—He is the chief of the five Dhyāni Buddhas. Vairocana is derived from Vilocana or ‘Virocana’ which means ‘eye’ or ‘light’. Tib. rnam = Skt. ‘vi’, and ‘snau la.’ = light. He is Vairocana, because he enlightens all with the light of wisdom and conducts them along the path of Nirvāṇa. In the *Cittariśuddhiprakarana* of Āryadeva we find that he presides over the eyes. He is white in colour which represents wisdom (cf. The white colour of the goddess Sarasvatī) and he has the *dharmačakramudrā*, as symbol of the union of Wisdom with Matter.

nāho—nāthah

nābhīsthia —nābhīsthita—Seated on the Manipūra Cakra also called Nābhīpadma, which is at the spinal centre of the region of the navel.

There are six centres of Consciousness (Caitanya), called Cakras or Padmas, which are the seat of Śakti (Energy) inside the Meru or the spinal column. These are—(1) Mūlādhāra, (2) Svādhiṣṭhāna, (3) Manipūra, (4) Anāhata, (5) Viśuddha and (6) Ājñā.

The Mūlādhāra Cakra is the first lotus which is at the spinal centre of the region between the genitals and the anus. It is the root of the Suṣumṇā Nāḍī. Above the Mūlādhāra, at the spinal centre of the region above the genitals, is the Svādhiṣṭhāna Cakra, the second lotus. Above it, at the spinal centre of the region of the navel, is the lotus Manipūra (Nābhīpadma). Above the Nābhīpadma is the Anāhata which is in the region of the heart. Next above it, is the lotus Viśuddha, in the region of the throat. Above the Viśuddha, at the centre of the region between the eyebrows, is the lotus Ājñā.

Read अधगुण for मधगुण, as अ and म are often confused. Tib. hog (=Skt. अधः). adhaguna—adhoguna

अधीगुण = तसीगुण which is the Suṣumṇā Nāḍī. Cf.—मधमा तसीगुणमयीति ।—Commentary on the *Saṭcakranirūpaṇa*.

Read जूतशी for जूतुशी,

juttao—जुत्तो—yuktaka.

अधगुण जूतश्री—United with the Suṣumṇā Nāḍī.

uṭhao—uṭhau—uṭhau—uttisṭhantu—Imperative mood, third person, singular number.

Sāsu—स्वासा—This form is Nom. singular.

Read गलजन्त for गलजन्.

गलजन्त—Combination of गल and पर्यन्त. Tib. mgrin, pahi, bar, du.

उठश्री सासु गलजन्त—Let the wind pass from the Mūlādhāra Cakra to the throat i. e., the Viśuddha Cakra.

ह—It is a particle used for emphasizing the preceding word. We find the frequent use of this word even in the Rigveda, Brāhmaṇas and Sūtras. It is translatable by 'indeed', 'verily', etc. It is derived from घ=indeed, verily, etc, (=Gk. re), Cf.—

अपणा मासं हरिणा वैरौ ।

खनह न क्वाडच्च भकुष्म हरि ॥

—ACV, 6, 2.

सहजे निच्छल देव किय ममरसे निअमण रात्र ।

सिंहं सो पूण तक्ख्वाणं गाउ जरमरणह स भाय ॥

—DKK, 19.

tribhuvaya—tribhuvana.

Read द्रीबीपम for द्रीबीपमि, as there is a slight difference between the signs of अ-कार and ए-कार.

juha—yatha.

ओ—उ—This particle is used here as an ornament of speech.

सवरो—Combination of स and पर.

Read वैमन्त्रो for वैमन्त. Tib. ḥdra.

Yemanto—yemanta—ye-manta—ye-mant. Cf. एमन्त, नैमन्त, etc.

jāva—yāvat.

Sasi—सासी. This interchange shows that there must have been one sound for the three sibilants (श, ष and स) and that is palatal and this is due to Mūgadhi influence. Saśi (Moon)—the feminine, or Śakti-rūpa Nāḍī Iḍā, on the left.

bhinni—bhinnu—binnu—bindu. Tib. thig, i.e.

sohano—śobhanah

ि—hi

Read मन् for मनु. Tib. shags.

ivara—iara—itara—Here Va-Sruti has taken place.

manto—mantrah.

ti—iti. Pischel § 92 and 143.

मनो—Imperative mood, second person, singular number.

जनय—janayati.

juani—yogini—Acc. singular.

पुणो द्रय भनिअं भइ धीयणो मारणु जीवणो दायणो हि ।
 पास द्वि भिन्नि ठइअ मत्थ आहु भिन्नि
 यवग्रघ सनठइओ बीओ अन्तो ॥
 वाहणो महण बोइ माग्रगह इअं सुचरनीहि बीअं
 आआरकहन्नाभरणो दमोसकहलाधर ठइअ रवह भोरणो ॥

पुनर्द्वयं भनितं भवति ध्यानं मारणं जीवनं दानं हि ।
 पाश्वे द्वौ विन्दू स्थितौ, मस्तेऽथवा विन्दुः (स्थितः)
 य-वर्ग-संस्थितं बीजमन्तम् ।
 वाहनं महावोधिमार्गस्येदं शूकरीबीजम् ।
 आ-कार-कर्णाभरणं पोडशकलार्द्दस्थितरव्याभरणम् ॥

पुणो द्रेय भनिअं भइ धीयणो, मारणु जावणो दायणोहि ।
 पासद्वि भिन्नि ठइअ मथ्यनाहु भिन्नि,
 यवग्रघसन ठिइओ बीओ अन्तो ॥
 वाहणो महण बोइ माग्रगह, इअं सुचरनाहि बीअं,
 आआरकहन्नाभरणो हसेसि कहल घिरठइ रवह भोवणो ॥

1. N. भनिअ.

4. N. ठिहउ.

2. N. धीयणो.

5. A. N. बीओ.

3. N. मधोनाहु.

6. N. गहन.

7. N. हसेसि.

*slar yan sa bon gnis pa² brjod /
gyas pa ni ma bskyed pa ste /
logs su gnis phye mgor thig le /
aa sñchi mthañ yi sa bon no /
byan chub sems chen lhab lam mo /
lidi ni phag mohi sa bon yin /
ā yi yi yes mthar rgyan pa /
ben drug jla phyed ni ams rgyan //*

NOTES

পুনো—punar.

Read ব্রয় for ব্ৰহ্ম.

bhaniam—bhapitam. Here ন is used for ন. We find many other similar instances in the present work. This shows that the cerebral ন sound was lost.

মৰ—bhavati.

dhyayo—dhyāna.

māraṇu—māraṇa.

Read জীৱণী for জীৱণী. Tib. bskyed pa.

dāyayo—dāna

ফি—It is a particle denoting—indeed, surely,

pāsa—passa—pārśva. Skt. পাস্ত্র is derived from পাত্র (a rib). Cf.—

কার পান চূন নাহিঁ খাওঁ ।

কাহারেো পাস নাহিঁ জাওঁ ॥—SK, p. 64.

আদো দিল ভৰানো পাইলা তুক্কি আশ ।

ধৰ পাইলা চল তুক্কি মত নাএৰ পাস ॥—GV, p. 21.

bhinni—bindu.

স্থিত—sthita.

Read মন্ত্র for মথ্ৰ.

mattha—masta—on the top.

Read আহু for নাহু.

āhu—athavā.

bhinni—bindu.

Read বন্ধু for বন্ধু.

vaggha—vaggha—varga.

Read ठङ्गो for तिङ्गो and सन्तङ्गो as one word.

सन्तङ्गो—सन्तङ्ग—sanjñsthita.

bīo—biu—bijā.

यवग् य सन्तङ्गो बीजो अन्तो = व-कारः.

mahaṇa—mahān. Tib. chen.

māgga magga mārga.

māggaha—Gen. singular of—a base.

laṇ—idam.

Read मुचरनीहि for मुचरनाहि.

sūcaranī—śūkariṇī. We do come across with such a feminine form in Sanskrit.

In Sanskrit the feminine of śūkara is śūkari.

sūcaranīhi—Ge. singular.

śūkariṇī bijā = vārāhī bijā = ta-kāra.

Read दसोस for हसेसि.

दसोस—Combination of दण (ten) and षट् (six) = Skt. षोडश. Tib. beu drug.

Read कहलाभर for कहल घिर.

दसोसकहलाधर = षोडशकलार्द्ध. Tib. jla phyed. षोडशकल is the name of Candra (the moon) and अधर—अधर—अर्द्ध.

Read ठङ्ग for ठङ्ग.

ठङ्ग—स्थित.

Read रवइ for रवह.

रवइ—रवि—The sun. The sun-dix represents bindu.

दसोसकहलाधर ठङ्ग रवइ = चन्द्रविन्दु—Moon-like spot, the sign for the nasal e.

भोरणो—आभरण. Tib. rgyan.

यवग् य पहिअं बीअं हेरणो भुअणगुण जोइ,
दसतेअ सरभूसणो सुअल पहअ कल हु।
तिल सहिअ दीयन्नानन्द चउत्थइ ॥

य-वर्ग-प्रथमं बीजं हेरम्बभुवनगुणयोगि,
त्रयोदशस्वरभूषणं शुक्लपक्षककला खलु ।
तिलसहितदीप्यमानानन्दश्रुथों हि ॥

यवग्गं पहिअं बीअं हेरणो भुअणगुणं जोइ,
दसतेअ सरभूसणो सुअल पहेअं कलहु ।
तिल सहिअ दीयन्नो नन्द चउथ्थइ ॥

1. A. N. पहेअ. 2. N. चउथ्थइ.

*ya srichi dañ poli sa bon ni /
sbyor bas sa gsum elan yon tau /
dbyains kyi ben gsum pas rgyan galab /
dkar poli phyogs kyis mgo bor rgyan /
thig le dañ ui bcaz pa hbar /
dgañ ba bshi pa dag pa jpo //*

NOTES

यवग्गं पहिअं बीअं = य-काम.

हेरणो—हेरम्ब—The wing. Tib. rlu i. I think Skt. 'Heramba', also written as 'Herambha' (=Name of Gapeśa) has come from the Tibetan word, 'bhe, ram, bha,' meaning 'a name of the wind.' In the Rigveda we find that Maruts are the Gāyatas of Rudra. Gapeśa (=Lord of Gāyatas = Lord of Maruts) is a title of Śiva who is known as Rudra. Therefore Gapeśa, an epithet of Heramba, must have some connection with the wind. This justifies the origin of the word, 'Heramba' or 'Herambha', from the Tibetan word, 'bhe, ram, bha.' And I discard the theory of the origin of this word (i. e. Heramba) from the Dravidian language.

जोइ—yogi.

हेरणो भुअणगुण जोइ—has the connection with the qualities of the wind (हेरम्ब) and the earth (भुवन), i. e. it is connected with the Anāhata Cakra as well as the Mūlādhāra Cakra.

दसतेअ = तयोदश. Tib. bcu gsum pas.

सर—खर—A vowel.

दसतेअ—सर—the thirteenth vowel i. e., o.

сuala—sukala—sukla.

पाहा—paksaka. 99P. § 489.

कला—kalā—The ā of the feminine sign is shortened here.

हु—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

तिल is here बिन्दु—The nasal sound which is marked by a dot above the line (अनुखार).

Read दीयन्नोनन्द for दीयन्नो नन्द.

दीयनन्द—Combination of दीयन् which is the Present Participle form and आनन्द.

cauttha—caturtha.

There are four kinds of ānandas—(1) ānanda, (2) paramānanda, (3) sahajānanda, and (4) viramānanda—AS. p. 32.

आनन्द चतुर्थ = विरमानन्दः ।

i—hi.

यह वग्गहन्तोइ सुहरूअ उसर सनिरुहण जुत्तओ
चन्दभिन्न सेस लगन जास्तो अ दिहसइ ॥
सवरक्खरो अनाहो रइसन सनठिअ चउसरगिहो
कहणदेश हओ कलरद चन्दभिहिना
भूसउ मथअ रागहन्तो सहाव ॥

य-स्य वर्गस्यानं हि सुखरूपम् उ-स्वर-संरोहण-
युक्तकं चन्द्रविन्दुः (तस्य) शीर्षे लग्ने ज्वाल-
यतु च दिवसं हि । स-पराक्षरम् अनाहो
रव्यासनसंस्थितं चतुर्थस्वरग्रहः कर्णदेशो
भवतु, कलार्द्धचन्द्रविन्दुना भूषितं मस्तकं रागस्यान्तः स्वभावः ।

पहवग्गहन्तोइ^१ सुहरूअ, उसण^२ सनिरुतण^३ जुत्तओ^४ ;
चन्दभिन्न सेस लगन जास्तो^५ अदिहसइ ॥
सवरक्खरो अनाहो^६ रइ ; सन सन^७ ठिअ ; चउसरगिहो
कहण^८ देश^९ हओ^{१०} कलेरद^{११} चन्दभिहिना
भूसउ मथअ^{१२} रागहन्तो सहाव ॥

1. A. N. यह०.	7. N. मर.
2. N. उसन.	8. N. कहन.
3. N. सनिरुतन.	9. N. देस.
4. N. जुत्तउ.	10. N. हउ.
5. N. जास्त.	11. N. करेलद.
6. N. नाहो.	12. N. मठअ.

*ya sñehi mthaḥ ma bde bahi gzugs /
 o yi yi ge shon llan pa /
 mgo bor zla phyed ñi mas mnau /
 sa yi pha rol gshom med pa /
 ñi ma gi ni gdan la guas /
 dbyañs kyi bshi pa rna drun bzun /
 mgo bor zla phyed thig les rygn /
 hñod chags mthahi rai bshin no //*

NOTES

યહ—Gen. singular of ya-kara.

વગ્ગહની—Combination of વગ્ગહ (Gen. singular of vagga—varga) and અન.

િ—hi.

suhā—sukha.

rūa—rūva—rūpa.

સુહુંચ—Embodiment of bliss. Sukha is used here as the equivalent of
 Ānanda, meaning Spiritual Bliss.

ઉમર for ઉમણ as the latter does not give any sense.

ઉમર—The vowel ઉ.

Read સનિદહણ for સનિદનણ as ન and હ are often confused.

સનિરુહણ—સંરોહણ. Tib. Shon.

ઉમર સનિદહણ જુતાઓ = ઉ-સ્વરાચદમ્ ।

canda—candra

bhinna—bindu.

sesa—sīsa—śīrsa. Tib. mgo bor.

jāru—jārau—jvālayatu—Imperative mood, third person, singular number.

a—ca—Pischel § 184.

dihasa—diasa—divasa.

સવરક્ખરો—combination of સ, પર and અક્ખરો.

અનાહો—Without any obstruction. Tib. g shom med pa.

રડસન—combination of રડ (રવિ) and આસન.

sanāthia—samsthita.

ચઉ = ચતુર્થ. Tib. bshi pa.

ચરસર = ચતુર્થસર—The vowel ઔ.

giho—graha.

kahaja—kahpa—kappa—karpa. Tib. rna.

hao—haū—Imperative mood, third person, singular number.

kalarada—kalārddha.

bhīhinā—bhīhīnā—bhīnnīnā—binnīnā—binnūnā bindūnā—Inst. singular.
Tib. thig les.

भूसुउ—bhūṣita.

Read मत्यञ्च for मत्यच.

matthaā—mastaka.

सवरक् खरो.....भूसुउ मत्यञ्च—This gives the bijamantra, ज्ञैँ.

रागयन्त्री—combination of रागह (=Gen. singular of राग) and अन्त्री.

sahāva—svabhāva.

ज्ञानकूखरो मिन्नि गुनिअं सहार ठहरो जबो ।

अध उध ठइओ नाहो गहन संभोगइ ।

धनविहिना युइओ सन्तासनइ भोओ ।

फ फ अण्ठे इउ पुणो वि भनिअभं ।

उतिइ जालह पुरह रन्दइ वोउ ।

जहव चण्डावइ पूरिह तिहुअण वोहिचित्त हइ ।

ज्ञानाक्षर द्विगुणतं सम्भरदहरजातम् ।

अधोर्ध्वस्थितं (बीजम्) नाथग्रहणं सम्भोगो हि ।

धनविधिना युक्तं सन्त्रासनीचीजम् ।

फट् फट् अन्तायिति पुनरपि भणितव्यम् ।

द्युतिं हि ज्वालय (सा द्युतिः) पुरस्य स्नधे वहतु ।

द्योतस्व चण्डावति पूर्य त्रिभुवनम् (तत्र) बोधिचित्तं भवति ।

ज्ञानक्खरो^१ भिन्नि गुनिअं सहार टहरो^२ जवो ।
 अधउ घडइओ^३ नाह गहन संभोइ ।
 धनविहिना युइओ सन्तासनेइ भीओ ॥
 फफसण्ठेइ पुणो विभनिअमं ;
 उतिइ जालह पुरइ रन्दह वोउ ;
 जहव चण्डावइ पूविह तिहुअण^४ बोहिचित्त हइ ।

1. A. N. जानक्खरो.	3. N. ०ठहओ,
2. N. टकहर.	4. A. तिहुअण. N. तिहुअन.

*ye śes sa bon niś hygyur dbye /
 spro ba dañ ni bsdu bas skyes /
 hog dañ steñ du gnas pa yi /
 mgon pa lois spyod rdzogs hdzin pa /
 snin kha dañ ui chu skyes su /
 don gyi cho ga gois rdzogs pañi /
 gois su skrag byed ma sa bon /
 ba mthañi yi ge bzun nas ni /
 slar gañ de bshin brjod par bya /
 dbu rgyan lbar ba hdzin groñ gi /
 bu gar gtum mo spor ba ho /
 byañ chub sems kyis sa gsum hygen //*

NOTES

Read जानक्खरी for ज्ञानक्खरी.

जानक्खरी—Combination of जान (—ज्ञान) and अक्खरी (—अच्चर).

ज्ञानाचर = ज्ञानबीज = ए-कार.

bhinni—binni—dvi—on the analogy of tinni (-trīṇi) where the doubling is legitimate.

guniam—guṇitam.

sahāra—sambhara—other forms are सम्बर, शम्बर, संवर, meaning माया (sorcery).

ṭaharo—dahara—dahara—dahra—dabhra.

In the *Chāndogya Upaniṣad*, VIII. 1, 1.—

अथ यदिदमस्मिन् ब्रह्मपुरे इहरं पुण्डरीकं विश्वं दहरीमिदलताराकाशस्मिन् यदनस्तदनेष्टव्यं तदाव
विजिङ्गासितव्यसिति ॥

javo—jāta.

Read अध उध उद्धो for अधउ उद्धो.

adha—adhah.

udha—ūrddhvā.

Cf.—

अथे उद्धे एषि गेता चक्षु स्तुवत् ।

ठाठा वालुर गोद्धे सिंहे करे जूङ ॥—GV. p. 120.

adhobija—au-kāra.

ūrddhvā-bija—an̄-kāra.

In the *Sūdhanamālā*, p. 445—

औ अं बीजं पुनरपि कथिते अपोर्ववासिन्याः ।

nāho—nātha—कायवाक्चित्प्रभः ।

gahana—grahajā.

Read संभोग for संभोक्त, as the latter does not give any sense. Tib. lois spyod.

i—hi

धनविहिना—Inst. singular.

Read युक्तो for युवद्धो.

yuitta—yukta.

Read सन्तासनैर् for सन्तासनेर्.

सन्तासनैर्—सन्तासनी.

bhīo—bhīu—bijā.

Read फ़ अग्ने इत् for फ़फ़सग्नेइत् which gives no sense at all.

pha—phaṭ.

an̄the—an̄te—ante—Loc. singular.

iu—ia—ita—iti. Pischel § 116.

vi—pi—api. Pischel § 143.

bhaniabham—bhāniavvam—bhānitavyam.

Cf. हृं हृं सन्तासनी शिखायाम्, फट् फट् चण्डिका सर्वाङ्गेष्वस्त्रम्—S. M. p. 441.

uti—dyuti—Acc. singular of -i base in the feminine gender,

jālaha—jvālāya—Imperative mood, second person, singular number.

Read पुरह for पुरह.

पुरह—Gen. singular of -a base.

Read रन्दङ्ग for रन्दङ्ग.

randa—randhara. रन्दङ्ग—Loc. singular.

vou—vahatu—Imperative mood, third person, singular number.

jahava—dyotasya—Imperative mood, second person, singular number.

चण्डावइ—Voc. singular of -i base.

Read पूरिह for पूर्विह which gives no sense at all. Tib. lgeis.

pūriha—pītraya—Imperative mood, second person, singular number.

tihuāna—tribhuvana—Acc. singular.

bohicitta—bodhicitta—Nom. singular. ‘bodhicitta’ symbolizes ‘Sukra’.

भव—bhavati.

बोहिचिन हइ—बोधिचिन जायते ग्रन्थम् तपयते ।—The Commentary on DKK, 7.

V

आह ठिह वैरोयनो सहाउ धम्मधाउ काजह रुवह ।

त सनठइउ पनचउ अकूखरु

पनचम वघि नभह विस्सउ जुवन रुअ ॥

पहन्तो बीओ ओसर जुतओ

मोअनासनह जुविन्द फुरन्तओ ।

तसु पुन वग्गह भीओ चतुर्थ तिहुयण वापह जुविणि विस्स ॥

आदिस्थितिवैरोचनः स्वभावो धर्मधातुः कार्यस्य रूपं हि ।

त-(वर्ग)-संस्थितं पञ्चमाक्षरं, पञ्चमवर्गो नभसो विश्रयो योगिनीरूपम् ।

प-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् ओ-स्वरयुक्तकं मोहनाशनं हि

योगिनीवृन्दं स्फुरति च । तस्य पुनर्वर्गस्य

बीजं चतुर्थं त्रिभुवनं व्याप्नोति योगिनीविश्रयः ॥

आइ ठिइ^१ वैरोचनो^२, सहाड धम्मधाउ काज्जह^३ रवइ ;
 तमसन ठर्शउ^४ पनचउ^५ अक्षरु^६ ; पनच सवधि नभह विस्सउ जुवन रुअ ॥
 पहदन्तो बीओ ; ओस जुतुओ^७ ; मोअना सनइ^८ जुवविन्द हरन्तओ^९ ;
 तसु पुन वग्गह भीओ^{१०} चतुषु तिहुयण वापर । जुविणिविस्सि^{११} ॥

1. N. ठिइ.	6. A-N. अक्षरु.
2. A-N. वैरोचनो.	7. N. जुतउ.
3. N. काज्जह.	8. N. रुसइ.
4. N. ठउ.	9. A-N. फुरन्तओ.
5. N. पनयचउ.	10. N. विउ.

11. A-N. विस्स.

*thog mar rnam suan phyag htshal ba
 chos kyi dbyangs ni bya baki gungs /
 ta sdeki lna pahi yi ge ni /
 lna pa yi ni sde mtshan no /
 rnal hbyor ma gungs nam mukhab rten /
 pa mthab sabon o dbyangs ldan /
 gti mug lyoms par byed ma ste /
 rnal hbyor maki tshogs spru ba ho /
 de yi bshi pahi sa bon ni /
 sa gsum du ni khya bpa yi /
 rnal hbyor ma ni spru ba ho //*

NOTES

āl—ādi.

ṭhii—sthiti.

आइठिइ—Who stands first.

sahū—svabhāva—Literally it means own nature. The Ādi-Buddha is called Svabhāva by the Svābhāvika sect. Again Vairocana is the Ādi-Buddha and so Vairocana is also Svabhāva.

The word svabhāva is interpreted by Śaṅkara to mean Jñāna which is the Paramātmā, or, in other words, divine or spiritual knowledge.

dhammadhāu—dharmadhātu. The lucid meaning of धर्मधातु is given in the *Prajñopiyaviniścayasiddhi*, p. 5 :—

तदेव सर्वदुष्कामामालयं परमाङ्गतम् ।
श्रेयःसप्तत्करं दिव्यं धर्मधातुं प्रकीर्तितम् ॥

kāja—kajja—kārya.

kājaha—Gen. singular.

ruva—rūpa.

काजह रुव—The essence of action.

Read त सनठइउ for तमसन ठइउ.

त = *Ta* class.

sanañhaiu—sañsthita.

panacau—panacava—panacavā—panacama—pañcama.

akkharu—akṣara.

त सनठइउ पनचउ अक्खरु—The fifth letter of the *Ta* class—i.e., the *Na*.

Read पनचम वचि for पनच सचि.

panacama—pañcama.

vaghi—varga.

nabhaha—Gen. singular.

vissau—viśraya.

juvana—yoginī. Cf. Tib. rnal ḥbyor ma.

rūa—rūpa.

Read पहन्तो for पहदन्तो which gives no sense at all. Tib. pa mthalhi.

पहन्तो—Combination of पह (=Gen. singular of *Pa*) and अन्तो.

पहन्तो बीचो—The last letter of the *Pa* class—i.e., the *Ma*.

Read ओसर for ओस. Tib. O dbyañs.

पहन्तो बीचो ओसर जुत्तओ = मो.

Read मोभनासनइ together.

moa—moha—Here we find the loss of aspiration.

moanāsana—mohanāśana.

i—hi.

juva—yoginī.

vinda—vṛ̥nda.

Read फरन्त for हरन्त. Tib. spro ba.

फुरन्त—Here the suffix अन्त is not a present participial suffix. But it is a suffix of the finite verb, in the third person, singular number, present tense, though really speaking it is a form in the plural number. It is derived from the suffix अन्त which has come from अन्ति—Skt. अन्ति, a suffix of the finite verb in the third person, plural number, present tense. In OB. and MB. we find the forms, such as, नाचन्ति (with the suffix अन्ति), नाचिन्त (with the suffix एन्ति) and नाचन्त (with the suffix अन्त), used in the same sense and similarly, आकृत्ति, आकृत्ति and आकृत्ति; चलन्ति and चलन्त, etc. NB. finite verbal forms, such as, नाचेन, आकृन्, चलेन, etc., are derived from नाचन्ति, आकृत्ति, चलेन्ति, etc., respectively. And also, NB. finite verbal forms, such as, हन्, नेन्, etc., are derived from हन्त or हशेन् (with the suffix अन्त), नेयन्त (with the suffix अन्त), etc., respectively.

ओ—And.

तस्—Gen. singular of the pronoun of तद्.

Read चउथ्य for चतुष्. Tib. bshu pahj.

चउथ्य—चतुष्.

बापइ—present tense, third person, singular number.

जुविणि—योगिनी.

विश्वा—विश्वात्—विश्रय.

पहइयस स तिइज छयगह नठओ कारणु त्रायण चक्कु ।

बोहि बीयु ज वघहन्तो ।

पनचह पहिअ' तथतह बीओ

इसर मत्थह लघह जालह अक्खरु

सचइओ सवह कारणु भाओ ॥

चवग्गह मजठिअ गहइअ' रयह ओसम जुत्तओ

जहलेओ कम्म विसेसु ॥

प्रथमस्य तृतीयं (बीजम्) पहगतिनष्टककारणं तायिनीचक्रम् ।

घोधिबीजं य-वर्गस्यान्तम् । पञ्चमस्य प्रथमं (बीजम्) तथताया

बीजम् इ-स्वरो मस्ते लगति, जलस्याक्षरम् सञ्चितं सर्वस्य कारणभावः ।

च-वर्गस्य मध्यस्थितं (बीजम्) गृहीतं रव्यासयुक्तं जलितकर्मविशेषम् ।

पहइ यस्म' ; तिहसु क्षयगहनठओ कारणु त्रायणं चक्कु ; बोहि बीवुज वघहन्तो ॥
एनचह पहिअन्तं तथहं बीओ ; ईसरमथह लघइ ; जालह अक्खरु ।
सठइओ ; सठहं कारणु भाओ ॥
चवग्गइ मजिअ गहइअं रयहओं सन जुतुओं ; जहलेओं कम्म विसेसु ॥

1. N. यसो.	4. N. ततथह.	7. N. रयहउ.
2. N. त्रायण.	5. N. सथह.	8. N. जुत्तउ.
3. N. पहिअं.	6. N. हद्दं.	9. N. जाहरेउ.

*thog mahi sde yi gsum pa ste /
hgro ba drug nams byed pañi /
mkhahg hgro ma yi hkhor lo spro /
ya suchhi mthahg mahi sa bou ni /
byati chub sems kyi ran bshin no /
tma pañi sde yi thog ma ste /
de bshin ñid kyi sa bou te /
i yi dbgañis kyis ngo la reg /
chu yi yi ge gois bsags pa /
thams cad byed pañi ran bshin no /
tsa sdeñi dbus gnas bzni nas ni /
ñi ma yi ni gdan ldan pa /
las kyi dus su khyad par ldan //*

NOTES

Read पहइयस्म for पहइ यस्म.

pahaiya—pahaia—pahaya—pahaa—pahava—pahavañ—pahama—prathama.

Skt. prathama—pra-tama where ‘tama’ is the suffix of the superlative degree.

पहइयस्म—Gen. singular.

Read तिइज for तिहसु. Tib. gsum pa.

tuja—tñtiya.

Read क्षयगह for क्षयगह. Tib. hgro ba drug po.

Chaya—cha + ka—śa—śa—śat.

गइ—गति,

क्यगद्—The six kinds of moving beings—(1) देव (the gods); (2) असुर (the demons); (3) मनुष्य (humanity); (4) तिर्यक् (beasts, etc.); (5) प्रेत (the ghosts); (6) नरक (hell-beings).

naṣṭha—naṣṭha—naṣṭha—naṣṭha—naṣṭaka.

trāyaṇa—trāyaṇī—tūyinī. I I P. 357. This word is used here in the sense of खेचरी. cf. Tib. mkhalī lrgo ma. The meaning of the word तायिनी is a female protector.

cakku—cakra.

bīvu—bīu—bīa—bīja.

ja—ya—This shows the pronunciation of य=ज as in Bengali. Cf. Tib. ya sielji.

vagha—vagga—varga.

vaghahanto—combination of vaghaha (Gen. singular) and—anto.

panaco—panacaa—panacava—panacava—panacanna—pañacama.

panacaha—Gen. singular.

पनचह पहिञ्च—The first letter of the fifth group, i. e. त.

Read तथतह for ततथह.

tathata—tathatā. In the *Dvikalparājā*, we find the following interpretation of तथता :—

“सर्वेषां खलु वस्त्रां विशिष्टस्थाता मता ॥”

तथतह—Gen. singular.

Read इसर for ईसर, Tib. i yi dbyañs.

इसर—The vowel इ.

Read मत्तह for मथह.

मत्तह—Loc. singular.

laghai—lagati—Present tense, third person, singular number.

jāla—jala. Tib. chu.

जालह अक्खर—*the bija* of water. The following are the bijas of water:—च, क, ख and ङ.

Read सचइचो for सठइचो. Tib. yoñs bsags pa.

sacai—sacaiu—saccacia—sañcita—I I P. 529.

जालह अक्खर सचइचो—All the bijas of water taken together.

Read सवह for सठह. Tib. thams cad.

सवह—of all,

bhāo—bhāu—bhāva,

कारण माओ—The appearance of cause.

Read चवग्गह for चवग्गङ्.

चवग्गह—of the *ca* class—i. e. the group *ca*, *cha*, *ja*, *jha* and *na*.

चवग्गह मञ्जित्र—*the middle bija* of the *ca* class—i. e. *ja*.

गहइत्र—याहित.

Read रयइ for रयह as the latter does not give any sense.

rayai—ravai—ravi.

रयइ—रवइ—रवि.

juttao—juttai—juttaa—yuktaka.

jahaleo—jahaleu—jalita, covered.

वरउ बीओ अआर कबइ लघु ।
 तिहुचण जाण सहाउ पमेज ॥
 अगिअ बोओ भिन्नि सर जुत्तओ ।
 संसरह कमह सहाव ॥
 सवरो इसरग लगइ सेस ।
 सधा भहमसहाइ दिस्स ॥
 भिनि सर गहिअइअभं ।
 त्रावणि रुअ सत उतारणो जिम्म ॥

वाराही-बीजम् अ-कारः कर्णे लगतु त्रिभुवन-ज्ञान-स्वभावप्रमेयम् ।
 अग्रिक-बीजं द्वितीयस्वरयुक्तकं संसारस्य कर्मणः स्वभावः ।
 स-परम् (बीजम्) इ-स्वरको लगति शीर्पे सदा ब्रह्मस्वभावो दृश्यते ।
 द्वितीयस्वरो ग्रहितव्यः तायनीरूपं सत्त्वोत्तारणं यथा ।

वरउ चीओ^१ अभारकम्भइ लघु । तिहुवण^२ जाण^३ सहाउ पमेजु ॥
 अग्गिअ वीओ^४ भिन्नि सर जुत्तओ^५ ; संसरह कम्भ सहाव ॥
 सवरोइ सरग लगइ सेस ; सधोभह मसहाइ दिस्स ॥
 भिणि सर गहिथ इअभं ; त्राव णिरुअ ; सतउ तारणो जिम्म ॥

1. A. चीओ.	4. N. बिउ.
N. बिओ.	A. जुत्तओ.
2. N. तिहुवन.	N. जुत्तउ.
3. N. जाण.	

*phag mo yi ni sa bon ni /
 a yi yi ge rna ba reg /
 sa gsum ye śes rañ bshin mñam /
 me yi sa bon dbyañs gñis ldan /
 hkhār bahi las kyi rañ bshin no /
 sa mthahī ngo la i dbyañs reg /
 rtag tu tshañs pañi rañ bshin blta /
 dbyañs kyi gñis pa bzñi nas ni /
 de ltar mkhahī hygro ma yi gzungs /
 sems cau sgrol bar byed paño //*

NOTES.

varau—vārāhī ; Vārāhī is one of the sixty-four Yognīs.

bio—biu—bia—bijā.

varau bio—the bijā of Vārāhī—i.e. *ta-kāra*.

कम्भइ—Locative singular.

लघु—(Tib. reg)—Imperative mood, third person, singular number.

jāṇa—jñāna.

sahāu—svabhāva.

pameja—prameya.

aggia—agnika.

aggia bio—the bijā of Fire which is either *i-kāra* or *ai-kāra*.

samsara—samsāra.

samsaraha—Gen. singular.

Read कमह for कमड़.

कमह—Gen. singular of कर्मस्.

saraga (Tib. dbyañs)—svaraka—a vowel.

लगइ—Present tense, third person, singular number.

सिस—Locative singular of शीर्ष (Tib. mgo la) —on the head.

sadha (Tib. rtag tu)—sadā.

bhahama—bhahma—bahma—brahma.

sahāi (Tib. bshin)—svabhāva.

दिमस—Passive voice, third person, singular number, present tense.

bhiṇḍi—bhiṇḍi—biṇḍi—dvi.

gahiaiabham—grahitavyam.

trāvāṇī—tāyinī. Both त्रावाण and तायाण are the same and signify खेचरी (Tib. mkhalī ḥgro ma).

sata—satta—sattva.

utāraṇo—uttāraṇa—deliverance.

जिम्म = यथा.

ज ठइओ र जुत्तओ असर पुन एभ इ धातह तिन्नि फहन्तो जुन्न
 छटूठह बगूगस पहिअं जुविनिमन्तो सयल सख्त ॥
 र ठइओ असरजुत्त मरह दुठ सत्त कारण भुतु
 जआर पहिगहिअह इसर माया भाइ सजुओ ॥

य-(वर्ग) स्थितो र-(कारः) युक्तक-अ-स्वरः पुनेरव
 इ-(स्वर-युक्तः) धातवस्यः, (तेन) स्फुरति योगिनी ।
 षष्ठस्य वर्गस्य प्रथमं (बीजम्) योगिनीमन्त्रसकलस्वरूपम् ।
 र-स्थितम् (बीजम्) अ-स्वर-युक्तं मरस्य दुष्टसत्त्वकारणं भवतु ।
 ज-कारः परिगृह्य इ-स्वरं मायाभावसंयुक्तः ।

जठइओ' रमुन्तओ^१, असरयुनो एभइ धातह भिन्नि ; फहन्तो जुन्न ॥
 क्लठ्ठइ वग्ग सपहिअं, जुविनिनन्तो, सयल सरुअ ॥
 रठइओ सुसरजुतु^२, मरह, दुउ स तु कारण भुतु ;
 जआर गहि हिअइ^३, इसर^४ माया^५ भाब सजुतु ॥

1. N.	जाथइओ ।	4. A.-N.	गहिगहिअइ ।
2. N.	रमुन्तउ ।	5. A.	न इसर ।
3. A.	न असरजुतु ।	6. A. N.	मायाइ ।

*ya gig guas pa ra daik ldan /
 star yan i gi dbyañis sbyar ro /
 khamz gsum rnal hbyor ma spro hpo /
 drng pahi sde gi dañ po ni /
 rnal hbyor ma snags kum raiñ bshin /
 ra guas pa nji a dbyañis ldan /
 sdaiñ pahi sems can gsod byed hgyur /
 dza gi gi ge goñs bzin ste /
 i gig dbyañis dañ gañ dag ldan /
 sgyn mahañ raiñ bshin goñs ldan paho //*

NOTES

ja (Tib. ya)—ya : this shows that the pronunciation of श = ज as in Bengali. In Bengal, at the present day, even in pronouncing Sanskrit words, Pandits pronounce श as initially, and also medially in compounds.

Read एम and इ separately.

ebha (Tib. yañ)—eba—eva.

इ (Tib. i. yi. dbyañis)—The vowel इ.

dhātaha—It is used here as the predicate, plural of—*a* base in masculine gender.

Read तिनि for भिन्नि.

timi (Tib. gsum)—triñi—three.

phahanto (Tib. spro) = Skt. sphurati.

jumna (Tib. rnal hbyor ma)—yogini.

Read क्लठ्ठइ for क्लठ्ठइ.

कृटइ—of the sixth.

वर्गस—of the varga or group.

कृटह वर्गस पहिअ—The first bija (letter) or the sixth varga—i. e. the first letter of the *Pa* class—i. e. *Pa-kāra*.

Read जुविनिमन्तो for जुविनिमन्ती.

जुविनिमन्तो (Tib. rnal byor ma sīags) = योगिनीमन्तः
duṭha—duṭṭha—duṣṭa.

Read सत्त for स तु.

satta (Tib. sems can)—sattva.

भतु—Imperative mood, third person, singular number.

bhutu—भतु—bhavatu.

Read पहिगहिअ for गहि हिअइ.

pañgabhai (Tib. yoñs bzuñ ste) -pañghya—HP. ; 356. This is a Gerund form.

Read इसर for ईसर.

ईसर (Tib. i yig dbyañs)—The vowel ई.

bhāi—bhāva.

Read सञ्जत्त for सञ्जतु.

sajutta (Tib. yoñs. ldan. paljo)—samjukta.

दन्तह बीओ एसरह लग्गह कवइ भिन्न रोअ महन्तु अह ।
ओकरहु धाउ सभु जान विशेसो मन्तु ॥
ल ओ जुत्तओ लोअह धारु बोइहि कारणु धम्मु ।
कप्पुव यसन जुत्तओ न हुमरणो सहाओ अभिन्नु ॥

दन्तस्य वीजम् ए-स्वरोह लगति कर्णे भिन्नम् उरगमन्त्रोऽदः (वीजम्)
ओ-कारः खलु धातुः सर्वः, ज्ञानविशेषमन्त्रः ।
लश्च युक्तको लोकस्याधारो वोधेः कारणधर्मः ।
क-पूर्व (वीजम्) य-आसनयुक्तकं न खलु मरणस्वभावाभिन्नम् ।

दन्तओ^१ बीओ^२ ; एसरह लग्गइ ; कन्नह भिन्न ; रोअ महन्तु, अभ ।
 ओकर हूर^३ धाउ सभु ; जान विशेसो मन्तु ॥
 लओ जुतुओ लोअह धारु ; बोइहि कारणु धम्मु ;
 कप्पु वय सन जुतुओ ; नभु सरणो^४ सहाओ अभिन्तु^५ ॥

1. A. N. दन्तह ।	3. N. ओकरहु ।
2. N. बिउ ।	4. A. N. मरणो ।
5. N. अभिन्न ।	

*so yi sa bon rna ba la /
 e hi dbyaus kyis reg pas dbye /
 klu yi snags ni sbgar bya ste /
 o yi yi ge sa gsum kun /
 ye ses kyi ni khyad par snags /
 la yi yi ge mo dañ ldan /
 h̄jig rten ruams k̄hi rten h̄in te /
 byan chub byed pañi don yin no /
 thog mahi ka ni ya sten ldan /
 h̄chi dañ than skyes dbye ba med /*

Notes

दन्तह बीओ—the bija of Danta—i. e. O-kāra

ह in एसरह is a particle for emphasizing a preceding word.

लग्गइ (लगति)—where the double consonant is due the change of conjugation, लग् being regarded as of the 4th. class. According to the Nirukta of Yāska, iv, 10, this root is also regarded as of the 4th. class.

Read कन्नह for कन्नह.

कन्नह (Tib. rna ba la)—Locative singular.

भिन्न—used here as an adverb, meaning separately.

रोअ (Tib. klu)—uraga—the serpent.

महन्तु (Tib. snags)—mantu—manta.

रोअ महन्तु (उरगमन्त्र) —A Mantra dealing with a particular form of Tāntrik Yoga named Kūṇḍalī (the serpent) Yoga. When Kūṇḍalinī Śakti, or Supreme Power in the human body is aroused, this yoga is achieved. This Power is the Goddess (Devi) Kūṇḍalinī which is

the Divine Cosmic Energy in bodies. In the following two verses (10 and 11) of the *satcakranirūpana* (Description of the six Centres), we find the description of the Kuṇḍalinī Śakti :—

तस्योऽ विसतनुसीद्रलसत्सूक्ष्मा जगन्नीहिनी
ब्रह्मद्वारसुखं सुखेन मधुरं संक्षादयन्ती स्थयम् ।
शङ्खावर्तनिभा नवीनचपक्षामालाविकासास्पदा
सुमा सर्पसमा शिवोपरि लसतसार्षविवनाकृतिः ॥
कृत्रन्ती कुषकुरुड्ली च मधुरं मत्तालिमालास्फुटं
वाचं कोमलकाद्यवस्त्ररचनाभिदातिभेदकैः ।
शासोच्छासविभज्ञनेन जगतां जीवो यथा धार्यते
सा मूलाभ्युजगहरे विलसति प्रोद्धामदीपावलिः ॥

Read अह for अभ as the latter does not give any sense.

अह—Nominative, singular of the pronoun अदस् in neuter gender—‘धनुषि वा’, SBC, I, I, 32.

Okāra (Tib. o yi yi ge)—o-kāra.

hu—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

dhāu—dhātu.

sabhu (Tib. kun)—sabba—savva—sarva, all.

धात सभु—All the elements which are eighteen in number—six indriyas, six viśayas and six vijñānas.

jāna (Tib. ye ūes)—jñāna.

viśeso (Tib. khyad par)—viśesa.

ज्ञान विशेसो मन्—A special Mantra of knowledge.

ल (Tib. la yi yi ge.)—the letter la.

३—and.

loa—loka.

loaha—Gen. singular.

dhāru (Tib. rten)—ādhāra—Here the loss of the initial vowel is due to the accent on the second syllable.

लीचह धार—The support of the universe.

boi (Tib. byaii chub)—bodhi.

boihi—Gen. singular.

kārānu—kāraṇa.

कारण धम्—Causal property.

कपयुव—Here the doubling is due to the accent.

puva—pūva—puvva—pūrva.

य (Tib. ya)—the letter या.

sana (Tib. stan)—āsana—Here the loss of the initial vowel is due to the accent.

Read हु for सु as ह and स are often confused.

hu—khu—khalu, Indeed,

sahāo—sahāu—svabhāva.

न हु मरणो मरहाची अभिन्न—इदं बीजं मरणस्वमावाभिन्नमिति न—i. e. it is quite different from the nature of death.

पहन्तो सरअ संठइओ तिहुअन माति सरूब ॥
 तक्रुखरु एआर ओसिअओ सुह अवइओ
 पुणु पहन्तो मज्ज सहज सरूब अपमाणु ।
 सवरो ई अ जत्तओ वजसठु अनाह जान ॥
 ईसर जुतओ जवग्गहन्तो विहनठइओ अजान सरूब ॥

प-स्या (वर्गस्य)नं स्वर-अ-संस्थितं तिभुवन-म-अतिस्वरूपम् ।

त-अक्षरम् ए-कार-भूषितकं सुखावधृतम् ,

पुनः प-स्यान्तं मध्यं सहजस्वरूपमप्रमाणम् ।

स-परम् (तत्र) ई-(कारः) च-युक्तकः वत्रसत्त्वानाशज्ञानम् ।

इ-स्वर-युक्तकं य-वर्गस्यान्तम् (तेन) विनष्टकम् अज्ञानस्वरूपम् ।

पहन्तो सरअ संठइओ ; तिहुअन माति सरूब ॥

तक्रुखरु एआरओ सिअओ'; सुहअ वइओ

पुणु पहन्तो^० मज्ज सहज सरूब पमाण^१,

सवरोई अजुत्तओ^२, बज सठुअ^३ नाह जान ॥

ईसर^४ जुतओ^५, जवग्गहन्तो, विहन ठइओ^६ अज्ञान सरूब ॥

1. N. एआर उसिअओ.

5. A. मर.

2. N. पहन्तो मन्त.

N. सएत्त.

3. A. N. पमाण.

6. N. इसर.

4. N. अजुत्तओ.

7. N. जुतउ.

8. A. विहनठइओ, N. विहनठइउ.

pa yi sde yi mthah ma la /
 a yi yi gehi dbyains sbyar bya /
 sa gsum gyi ni mr ran bshin /
 ta yig e yi yi ges bryyan /
 bde ba hdzin par byed pa ho /
 slar yan pa sdehi mthah ma ste /
 tshad med pa yi lhan skyes kyis /
 dbus na bshugs pañi rañ bshin no /
 sa yi mthah ma i dañ ldan /
 rdor sems ye šes gshom med pa ho /
 gañi sdehi mthah ma i dbyains ldan /
 mi šes rañ bshin hjomts byed pa ho //

NOTES

पहन्तो (बीओ)—ma-kāra.

मानिसहृष्ट—Combination of म and अतिसहृष्ट.

म = Manjala. In mysticism, it is also the symbol of the want of attachment.

Cf. Tib. ma ni chags pa med pañi sgo rtog pa med pas thams cad grol (Bkañ hgyur rgyud, w. 43).

अतिसहृष्ट—Beyond all forms.

तक्खरू—Combination of त and अक्खरू.

अवद्धी—avahiu—avadhīta.

Read सक्ष for सञ्च and separate the final च from सञ्चक्ष.

सहज सद्ध—*the doctrine of Sahajiyā.*

Read अपमाण for पमाण. Tib. tshad med pa.

apamāṇu—apramāṇa.

a—ca. Pischel § 184. Tib. dañ.

vaja—vajja—vajra.

sañhu—sattu—sattva.

वज्रसत्तु—वज्रसत्त्व. Tib. rdor sems.

वज्रसत्त्व = वज्र = बोधिचित्त = अहय = सम्बुद्ध = बोधि = प्रज्ञापारमिता = समता.

Cf. एतद्दद्यनित्युक्तं बोधिचित्तमिदं परम्।

वज्र' श्रीवज्रसत्त्वच्च सम्बुद्धो बोधिरिव च ॥

—Prajñopātyayaviniścayasiddhi, p. 17.

anāha—anāsa—anāśa. Pischel § 262—undestroyed. Tib. gshon med paḥo.
ja—ya. જવણ—ય-વર્ગ. Tib. yahi sdehi.
vunaṭhajo—vinaṣṭaka. Pischel § 598.

થે મન્તો ધર્મ સહાઓ વપદ સભલ સહાઅ ।
મઆરો વહદ રન્દ । વહણ બીઓ રવિ જુત્તાઓ
મભરન્દ સહાઓ મન્ત । પ-ચઉત્થ થિઅડ
સર ઊઆર સન્નદ ભજહ નઠા આ ।
ત મન્તો નાસદ સત્તુ પુણો પસ ચઉત્થ મહત રવરવદ

ત્ય-મન્તો ધર્મસવભાવો વ્યાપ્નોતિ સકલસવભાવમ્ ।
સ-કારો વહતિ રન્ધ્રાત् । વહન-બીજિં રવિયુત્કકં
મકરન્દસવભાવમન્ત્રઃ । પ-(વર્ગ)-ચતુર્થસ્થિતકં
(બીજમ્) સ્વર‘ऊ’-કારાસનં હિ ભયસ્ય નષ્ટકચ્છ ।
ત-મન્તો નાશયતિ શત્રુમ, પુનઃ પ-(વર્ગ)-સ્ય
ચતુર્થ (બીજમ્) મહત્ રવરવાયતે ।

દોમન્તો^१ ધર્મ સહાઓ ; વયદ^२ સભલ સમાઅ^३ ,
સભારો વહદ રન્દ^४ ॥ વહણ^५ બીઓ રવિ જુત્તુઓ,
મભરેન્દ સહાઓ મન્ત^६ । પનચઉત્થ^७ થિઅડ^८ ॥
સર ઊઆર^९ સન્નદ ; ભજહ નઠ માઓ^{१०} ॥
તમન્તો નાસદ સત્તુ^{११}, પુણોપસ ચઉત્થુ ; સહત^{१२} રવરવદ^{१३} ॥

1. A. N. થે.	6. A. પ-ચઉત્થ.
2. A. N. વપદ.	7. A. G. પથચઉત્થ.
3. A. N. સહાઅ.	8. N. ઊઆર.
4. N. વહ	9. A. N. નઠાઓ.
5. A. N. મન્ત.	10. A. N. મહત.

tye snags chos dbyiñs rañ bshin te /
 thams cad rañ bshin du khyab pañho /
 bu ga rnams nas lylzags sa ya /
 khabab pañhi sa bon ni ma ldan /
 chu sruñ dban po yi ni snags /
 pa sdeñhi bshi pañhi sa bon ni /
 ñi dbyañs stan dañ ldan pa ste /
 hkhor bahi hñigs pa ñams byed pa /
 ta yi snags kyis dgra ñams byed /
 slar yan pañhi sdeñhi bshi pa ni /
 sgra chen po ni sgrogs pa hñø //

NOTES

dye—tye. Tib. tye.

dhamma—dharma. Cf. धर्म—GCG p. 41, 68.

वपइ—Present tense, third person, singular number.

saala—sakala.

sahāa—sabhāva.

षहइ—Present tense, third person, singular.

randa—randha—randhra. This form is Abl. singular, Tib. bu ga rnams nas.

vahañā—vahana, meaning 'tarajī' (a boat) So 'vahana-bijā' is 'tarajī-bijā'
i. e., na-kāra.

धहण वीचो रवि जुतओ—न्.

Read मञ्चरन्द for मञ्चरेन्द.

maaranda—makaranda, Cf,

एवं काल वीच लइ कुसुमित्र अरविन्दए ।

महाचक्रए सुरअवीर जिंघच मञ्चरदतए ॥

—Kṛṣṇācarya's *Dohākosa*, Sl. no. 6.

यिअउ—स्थितक.

Read—जआर for उआर Tib. ñi dbyañs.

sanna—āsana. Tib. stan.

bhaja—bhaya.

भजह—Gen. singular.

sattu—śatru.

पह—Gen. singular of प Tib. pahi sdehi,

महउ—This is an adverbial form.

रवरबू—Present tense, third person, singular number.

पहनह बीओ अकर सह लघु मन्तो नह मनउ ॥
 अपउ कहननु गहइओ माइरुअ ॥
 सवरो एआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥
 पहन्तोइ मज्ज सरुअ सवर अआर जुत्तओ विसमितधम्मु ॥
 पवनस्य बीजम् आ-कारेण सह लगतु, मन्त्र इव मणिः ।
 अप्यं (बीजम्) कर्णे गृहीतं मायास्वरूपम् ।
 स-परम् ए-कार-युक्तकं हेतुखिभुवनभ्रान्ते ।
 प-(र्वग)-स्यान्तं हि (बीजम्) मज्जास्वरूपम् ,
 स-परम् अ-कार-युक्तश्च विस्मितधर्मः ।

पहनह बीओ अकरनह¹ लघु सन्तोनह² मनओ³ ॥
 अपउ कह ननु ; गहइओ, माइ रुअ ॥
 सवरो पआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥
 पहण तोइ⁴ मज्ज सरुअ, सवरो अआर जुत्तओ ॥
 विसमितधम्मु ॥

1. N. अकरणह.	3. N. मनउ.
2. A.. N. यन्तो नह.	4. N. पहन्तोइ.

rlun gi sa bon a yig reg /
 snags ni nor bur hbab bshin paḥo /
 chu yi sa bon rnar bzuñ pa /
 sgwu ma yi ni rañ bshin no /
 sa yi pha rol e yig ldan /
 sa gsum gyi ni hkhruł hjom̄s rgyni /
 pa sdehi mthaḥ ma rkāñ rañ bshin /
 sa yi pha rol a dañ ldan /
 no mtshar che ba yi ni chos //

NOTES

pahana—paana—pavana. Tib. rluñ.

pahanahaa—Gen. singular Tib. rluñ gi.

पहनह बीओ—प-कार.

akara—ā-kāra. Tib. ā yig.

Read सह for नह as the latter does not give any sense.

सह—With.

laghu—lagatu. Tib. reg ; Imperative mood, third person, singular number.

Read नइ for नह.

नइ=इव. Tib. bshin pa. See SBC. p. 278.

मनउ—मनइ—maṇi ; a jewel. It represents Buddha and his doctrine.

अपउ—appu—appi—apya. Pischel § 594.

अपउ—Connected with water. Tib. chu. There are four bijas of water, namely, च, क, ख and व.

kahananu—kahnu—kannu—karṇa. This is an extended form.

कहननु—Loc. singular. Cf. Tib. ‘rmar’ which is an abbreviated form of ‘rma bar’, meaning ‘in the year’.

māi—māyā. Tib. sgyu ma.

juttao—juttau—yuktaka. Tib. ldan.

हेतउ—hetu ; cause.

tihuyaṇa—tihuaṇa—tribhuvana. Here ‘य’-श्रुति has taken place.

bhanati—bhrānti ; Gen. singular.

majja—majjā.

visamita—vismita.

जवग्गसहन्तोइ पमह अकूखरु बीओ ॥
 चवग्गस मज्ज बीओ रस मत्थथिओ
 एआरु तसु परल्लयु देवहसुरह सहाव ॥
 एअं मन्तो छथपदह जुवणचिन्द ओ
 सवभ कम्म सरुअ चक्कु ॥

य-वर्गस्यान्तं हि पद्माक्षरबीजम् ।
 च-वर्गस्य मध्यबीजं र-(कार)-स्य मस्तास्थितम्
 ए-कारस्तस्य परे लगतु, देवस्यासुरस्य स्वभावः ।
 एवं मन्त्रपद्धतिं हि योगिनीवृन्दञ्च सर्वकर्मस्वरूपं चक्रम् ।

जवग्ग' सहन्तोऽ, पमह, अक्खरु भाओ^१ ॥
 चवग्ग समज्ज बीओ, रसमत्थ^२, थिओ,
 पथारु तसु परल्लघु ॥ देवह^३ सुरह सहाव ॥
 एअं मन्ती क्यपदह, जुवण चिन्दह^४,
 सव्वभ कम्म सहउ चक्कु ॥

1.	N. यवग्ग०.	3.	N. सरमत्थ.
2.	A. बीओ.	4.	A. N. देवह.
	N. भावओ.	5.	A. N. चिन्दओ.

*ya yi sde yi mthah ma ni /
 pa dmahi sa bon mehog yi ge¹ /
 tsa yi dbus mahi sa bon ni /
 ra ni mga la guas pa ste /
 e yig gis ni phye ba ni /
 tha dan tha min rañ bshin no /
 de ltar snags tshig² drug po³ ste /
 rnal hbyor ma yi tshogs spro ba /
 las kum rañ bshin hkhor lo ho /*
 1. x. go. 2. x. tshigs. 3. x. pa.

NOTES

pamaha—pamha—pamma—padma.

चवग्गस—Gen. singular of चवग्ग (—च-वर्ग).

majja—majjha—madhya.

रस—Gen. singular of र-कार.

mattha—masta ; the head.

thio—thiu—sthita.

तसु (≈Skt. तस्य)—Gen. singular.

પરલાઘ—The doubling is here due to emphasis.

ચવગ્રંશ.....પરલાઘ=ચે,

દેવહસુરહ—Combination of દેવહ and હસુરહ. Tib, lha dai lha min. eam—evam.

chaya—cha+ka ; cha—શા—sa—શાટ,

શ્રાં અ; iyc a.

juvanya—yogini. Tib, rnal ḥibyor ma,

vinda—વિન્દા.

sabbha—savva—sarva,

cakku—cakra,

— — —

VI

યવગ્રગ્રહન્તોહ બોહ સહાઓ ભિજિ જિઅમ્સુ રેહ
 જુત્તાઓ અસર પતિઅત્ત જોઅણ મન્તો ॥
 સાઠિઅ અચલઉઅ ॥ ન એ જુત્તિ સઅઉત્ત અન નિઝો ॥
 આહ ઠિઅ સરો પહિઅ ગુણનાહો ભિજિદ્ધા
 ઇસર મઉત્થિ લધો તિહુવનધાઅ સરૂવાઓ ॥
 ય-વર્ગસ્યાનં હિ (બીજમ्) બોધિ-સ્વભાવઃ, દ્વિજિદ્ધારેખાયુક્તચ
 આ-સ્વર-પતિત્વં યોગિનીમન્ત્રઃ ।
 સ-આસ્થિતમ् (બીજમ्) અચલકા ।
 ન-(કારઃ) એ-(કારઃ)-યુક્તો હિ સત્ત્વાન્યનિમિત્તમ् ।
 આદિશિતઃ સ્વરઃ પ્રથમગુણનાથઃ, દ્વિજિદ્ધા
 ઇ-સ્વરો મસ્તે લગતુ, ત્રિભુવનધાતુસ્વરૂપચ ।

યવ ગહન્તોહ^૧ બોહ સહાઓ ; ભિજિજિઅ^૨

મુરેહ જુત્તાઓ, અસર પુતિઅઓ, જોઅણ મન્તો ॥

સાઠિઅ^૩ અચલઉઅ ॥ ન એ જુત્તિ સઅઉ ઓઅન નિન્ત ॥

આહ ઠિઅ^૪ સરો પહિઅ^૫ ગુણનાહો^૬; ભિજિધો^૭

ઇસર મઉત્થિ લધો, ત્રિહુવનધાઅ^૮ સરૂવાઓ ॥

1. A. N. યવગ્રગ્રહો.	4. N. ઽથિઅ.	7. A. N. ભિજિદ્ધા.
2. N. ઽજિઅ.	5. N. પહિઅ.	8. A. ત્રિહુવનધાઅ.
3. N. સાથિઅ.	6. N. ગુણો.	N. તિહુવનધાય.

ya sdehi mthaḥ yi sa bon ni /
 byaṅ chub sa bon raṇ bshin no /
 lce gñis yi ger yi ge ldan /
 rnal ḥbyor ma smags a yig dbaṅ /
 sa gnas pa ni mi gyo baḥo /
 na yi yi ge e dañ ldan /
 sems can kun sprul rgyu mtshan no /
 thog guas dbyangs ni thog mahi mgon /
 lce gñis i dbyangs mgo la reg /
 sa gsum khams kyi raṇ bshin no //

NOTES

bhinni—binni—vinni—dvi. Tib. gñis.

जिअ' and सुरेह should be read as जिअम् and रेह.

jiammu—jihvā. Tib. lee. जिहा-बीज is the vowel ई.

reha—rekha. रेखा-बीज is ए.

असर—According to Tib. it is आसर (—ā-svara). ā is here shortened.
patiatta—patitva.

joaṇa—yoginī. Tib. rnal ḥbyor ma.

साठइअ—Combination of स and आठइअ. Tib. sa. gnas. pa.

āṭhaia—āsthita.

acalaua—acalakā—One of the ten degrees which are to be ascended by a Bodhisattva before attaining Buddhahood.

न—the letter न.

ए—the letter ए.

सचउ and शोचन should be read as सचउत्त and अन.

saautta—sattva. Tib. sems can.

ana—anna—anya.

nitta—niittva—nivitta—निविंत्त—nimitta.

bhi—bi—vi—dvi. Tib. gñis.

jihmā—jihvā. Tib. lee.

मउत्त्व—Locative singular. Tib. mgo la.

dhāa—dhātu. Tib. khams.

त ए षह जुवह । पहम वग्ग पहिअं जुवनतत्त सरुवह ।
 यस्स चउत्थ ठिअ बीओ सअलह नाइ सहाइ ।
 अट्ठअह पहिअं सूनह ऊसिअओ सुक्खधातअओ ।
 भिन्नि वग्ग ठइअ पहिअं कक्ष भिण ठइअ ।

त-(कारः) ए-(कारेण) सह युक्तो हि ।
 पञ्चमर्वर्गप्रथमं (बीजम्) योगिनीतत्त्वस्वरूपं हि ।
 य-(वर्ग) स्य चतुर्थस्थितबीजं सकलस्य नारी-स्वभावः ।
 अष्टमस्य (वर्गस्य) प्रथमं (बीजम्) शून्यस्य भूषितञ्च शुक्खधातवश्च ।
 द्वितीयवर्गस्थितं प्रथमं (बीजम्) कङ्गालविन्दुस्थितम् ।

त षष्ठह जुवह ; पहन वग्गपत्रिअं,
 जुवनततु सरुवह यस्स चउत्थ विश बीओ ;
 सअलह नाइ सहाइ ॥ अट्ठष्ठअ पतिअं
 सूनह ऊसिअओ । सुक्खधातअओ । भिन्नि वग्ग
 ठइअ पत्रिअं ; कक्ष^१ भिण^२ रहअ^३ ॥

1. N. कक्ष.

2. N. भिणा.

3. A. ठइअ.

*ta yi yi ge e dañ ldan /
 lñia pa yi ni thog ma ste /
 rnal hbyor ma yi rañ bshin no /
 ya sde bshin gnas pañi sa bon /
 kuu gyi gtsö moñi rañ bshin no /
 brygad pañi sde yi thog sa bon /
 ston pa yi ni rgyan pa ste /
 khu bañi khams kyi no bo ñid /
 gñis par gnas pañi thog ma ni /
 keu rus thig le hñzin pa ho //*

1. x. yis.

NOTES.

saha—saba—This interchange shows that there must have been one sound for the two letters (**শ** and **স**). In Bengali, as a descendant of Māgadhi, the palatal sound only obtains. For this reason the three sibilants are interchangeable.

juva—jua—yuta. Tib. Idan. Here ‘**ব**’ শুতি has taken place.

Read पहम for पहन।

pahama—pañcama. Tib. bña pa.

Read पञ्चम् for पञ्चियं।

pahiam—prathamam. Tib. thog ma.

prathama—pra-tama.

juvana—yoginī. Tib. mal hbyor ma.

যস্ম—Of **yu**-varga.

Read তিষ্ঠ for বিষ্ঠ. Tib. gnas palji.

ṭhia—sthita.

Read सञ्चलह for सञ्चलङ্ঘ।

सञ्चलह (सञ्चलय)—Gen. singular. Tib. kun gyi.

nāi—nārī. Tib. gtso moḥi,

sahāi—svabhāva. Tib. rau bshin.

Read अट्टुअह for अट्टउअ.

अट्टुअह (अट्टमय)—Gen. singular.

aṭṭhaa—aṭṭhava—अट्टुव—aṣṭama.

sūma—śūnya.

kakka—kañkāla. Tib. kei rus.

bhiṇa—bindu. Tib. thig le.

Read ঢইচ for রঢচ.

ṭhāja—sthita.

যবগ্ৰহ ভিন্নি বীআৰো ইসৱ জুত্তআৰো বজ্জহ অগিগ ঠিঅ নাহ॥

তহন্তো এআৰভৱণো জুন সুমণ্ডিঅআৰো ॥

ত রবই জুত্তআৰো জবৱহ অধ্বহ রাআৰো ॥

ভ রই জুত্তআৰো অআৰমণ্ডিঅআৰো নাহিই কুণ্ডই ঠিইআৰো ॥

য-বৰ্গস্য দ্বিতীয় বীজম্ ই-স্বর-যুক্তব্র বত্রস্যাগ্নিস্থিতো নাথঃ ।

ত-স্যান্তম্ (বীজম্) এ-কারাভৱণ যোনি-সুমণ্ডিতব্র ।

त-(कारः) रवि-युक्तश्च ज्वरस्य ध्वंसराजः ।
भ-(कारः) रवियुक्तश्च ए-कार-मण्डितश्च नामेः कुण्डे स्थितः ।

यवग्रहा भिन्नि बीओ, इसरजुतुओ ; वज्रह अग्नि ठिअ नाह ॥
तहन्तो एआरभरणो जुन सुमण्डिअओ ॥
तवरइ जुतुओ जननहा^१ अध्वइ^२ राओ ॥
भरइ जुतुओ ; अआरमण्डिअओ ; नाहिइ, कुण्डइ ठिइओ ॥

1. N. ज्वरहा. 2. N. अध्वइ.

*ya sde gnis pañi sa ban ui /
i yi dbyains dan ldan pa ste /
rdo rje snin guas¹ mgon po ho /
ta thā e yi yi ges rgyan /
skyel guas la ni spras pa ho /
ta gig ni ma dan ldan pa /
rims hjomts pa yi rgyal po ho /
bha ni nin ldan e gig rgyan /
lte bañi thab tu guas pa ho /*

I. x. nas.

NOTES.

Read यवग्रह for यवग्रहा.

aggi—agni. But in Tib. 'snin' has been used, meaning सार or हृदय.

agni (fire) may be regarded as the essence (सार) or heart (हृदय) of vajra (thunderbolt, diamond).

juna—yoni, vagina. In mystic language it represents 'the source of all things and from which the whole world was manifest'.

Read रवइ for वरइ. Tib. ni ma.

ravai—ravi.

Read ज्वरह for जननहा. Tib. rims.

ज्वरह—Gen. singular.

javara—jvara. This is due to anaptyxis.

Read अध्वइ for अध्वरूप.

adhvaha—dhvamsa. Tib. hjomts pa. This is due to prothesis.

rāo—rāu—rāa—rāja.

Separate भ from रङ्.

rai—ravi.

नाहिं—Gen. singular of-इ bases in the feminine gender.

कुरुहृ—Loc. singular of-अ bases.

नाहिं कुरुहृ—In the cavity of the navel.

पहन्तोइ मम्मरुओ टहन्तोइ कषणभावओ इ मण्डिअओ ॥
विसोसणिअ मन्त येमन्त चअनह सरुअ महणिहि बीव ॥
रह ओआर ओसिअअ' रुठह नाह सहावह ॥
सस भिन्नि बीघु हेयह रुओ ॥

प-स्यान्तं हि (बीजम्) मर्मरूपम् , ट-स्यान्तं हि
(बीजम्) कर्षणभावश्च इ-मण्डितञ्च ।

विशेषणीयमन्त्रो यथा चतुरानन्द-स्वरूपं महानिधि-बीजम् ।
रवि-(बीजम्) ओ-कार-भूषितकं रुष्टि-नाढी-स्वभावो हि ।
श-(वर्ग)-स्थ द्वितीयं बीजं हृदयस्य रूपम् ।

पहन्तोइ, मम्मरुओ ; टहन्तोइ कषणभावओ' ॥ इमण्डिअओ ॥
विसोसणिअ' मन्तय सधो", चअनह सरुअ ; महणि हि' बीव ॥
रहओ आरओ सिअअ' ; रुठह नाह" सहावह ॥
ससभिन्नि बीवु ; हेय हरुओ ॥

1. N. कसन०. 3. N. मन्त यमन्त.

2. N. विसोसणिग. 4. N. मणिहि.

5. N. नह०.

pa sdehi mthaḥ ma gnas rañ bshin /
ta mthaḥ yi gis rgan pa ni /
hyungs pa yi ni rañ bshin no /
bi ṣos̄ si snags bshin ste /
dgaḥ ba bshi yi rañ bshin gyi /
gter chen po yi sa bon no /

*ra yig o yi yi gehi rgyan /
rtsa drag po yi rai bshin no /
sa yi gñis pahi sa bon ni /
sñin po yi ni gyngs su ho //*

NOTES

mamma—marma.

rūs—rūu—rūa—rūpa.

kasāṇa—karṣāṇa.

visoṣaṇia—viśoṣaṇīya.

Read મનો યેમન્ત for મન્ય સંશો. Tib. sñags bshin.

યેમન્ત = યથા.

चઅનદ—Combination of ચત (—ચતુર) and આનદ (—આનદ). Tib. dgal ba bshi.
There are four kinds of આનદ, such as, (1) આનદ, (2) પરમાનદ, (3) સહજાનદ and (4) વિરમાનદ. AS., p. 32.

Read મહણિઃ for મહણ હિ.

mahaṇiḥ—mahānidhi.

bīva—bīu—bīja. Tib. sa bon. Here ‘બ’ શુણિ has taken place.

rai—ravi.

osiao—osioū—osiaa—usiaa—ūsiaa—hūstaa—bhūṣitaka, decorated.

ઓચાર ઓસિચચ—Decorated with the vowel ઓ.

Read રુઠદ for રુઠદ.

ruṭṭhai—ruṣṭi.

nāī—nāḍī. Tib. rtsa.

સસ—Gen. singular of શ.

bīou—bīja.

સસ ભિન્ન વીરુ—The second letter of the શ class—i. e. ષ.

heya—hiya—hiyā—hiyaa—liiā—hīdaya. In the mystic language, હદ્ય represents જ્ઞાન (knowledge). JS., XV., p. 81.

હેયહ—Gen. singular.

ણિઅાર સસ્વવહ ગહિઅઓ જુવળિ તત્ત સસુઅ ||

કરઝો સઝોવહ અક્ખવરુ ધૂઢુલ નાદ રહહ ભાવહ ||

તપબ્બઠિઅઓ ગહહ જુદ્ધાદિનદહક અટુપહ સહધનાદનિ રુઅ||

તહન્તો ઇઅાર ઉસિઅઓ કપહલહ મજજ નાદનિ રુઅ ||

णि-कारः स्वरूपेण गृहीतश्च योगिनीतत्त्वस्वरूपम् ।
 क-र-अ-संयोगं हि अक्षरं दूरनाडीरसस्य भावोहि ।
 त-(स्य) प-(स्य) मध्यस्थितश्च (बीजम्) गृहीत्वा
 योगिनीवृन्दकम् अष्टपदं साधनाया एव रूपम् ।
 त-(वर्ग)-स्यान्तम् इ-कार-भूषितश्च कपालस्य मध्यनाडीरूपम्

णिआर सरुवह गहिअओ ; जुवणि, तन्त'सरुभ ॥
 करओ सञ्जोवहइ अक्रुरु, ध्रुल लहरहह भावइ ॥
 तपज्जटिअओ ; गहर जुवण विन्दइ कअठपइ सहसधनाइ^२ निरुअ ॥
 तइ हन्तोइ^३ आरउ सिअओ ; कपहलइ लजनाइ निरुअ ॥

1. A.-N. तत्त. 2. A. सहसधनाइ.

3. N. हन्तोइ.

ह

ṇi yig rañ bshin gyis gzin ba ,
 rnal hbyor ma yi de n̄id do /
 ga yig ra yig o yig ldan /
 dbu ma rgyan̄ ma ro rañ bshin /
 ta pahi bar guas bzun̄ bar bya /
 rnal hbyor ma yi tshogs kyi ni /
 rkai pa brggad pa sgrub rañ bshin /
 ta sdehi mthaḥ ma i yig rgyau /
 thod pahi dbus kyi rtsa rañ bshin //

NOTES

Read सरुवह for सरुवह. Tib. rau bshin gyis.

सरुवह—Instrumental singular.

juvani—yogini.

o from a. Tib. a yig.

Read सञ्जोवह for सञ्जोवहइ.

sañjova—sañjoa—samyoga. Tib. ldn̄.

dhūila--dūra. Tib. rgyan̄. ma.

Read नाइ for लह. Tib. dbu ma.

nāi—nādi.

raha—rasa.

rahaha—Gen. singular.

तपञ्च—Combination of त (वर्ग), प (वर्ग) and मञ्च (—मञ्च) The middle letters of त and प classes—i. e. द and व.

गहइ—This is a gerundial form.

juvanya—yogini,

Read विन्दिक् as one word,

vindaika—vīndaka,

Read—अट्ठ for अठ्ठ.

aṭṭha—aṣṭha.

pai—pada, Tib. rkan pa.

सहधनाइ—Gen. singular of साधना.

नि = एव.

ni—nai, nai (SBC., p. 144)—nvai (= 'nu vai' as found in the Padapātha of the *Taittiriyasamhitā*), meaning 'eva' (indeed). The indeclinable word, nvai, occurs frequently in the Brāhmaṇas in the sense of 'indeed'. तवनि, तवनि, तवनि, etc., are also found in GCG. In the East Bengal dialect we also find the use of 'ni' in the sense of 'eva'. Cf. आमिनि, तुमिनि, etc.

rūa—rūpa.

Read तहन्तो for तइ हन्तो and also read इआर as one word.

तहन्तो—The last letter of the त class—i. e., न.

Read उसिओ as one word.

तहन्तो इआर उसिओ—And the last letter of the त class (i. e., न) is decorated with the vowel इ—i. e., नि.

kapahala—kapāla. Tib. thod paḥi.

kapahalaha—Gen. singular.

majja—majjha—madhya.

nāi—nādī. Tib. rtsa.

नि = एव.

क गहइअओ कम्म खहन्तह सोउ ॥

र अआल गहओ सिरयि मज्जा महराउ मुज्ज ॥

पाथिअ बीओ इआर जुवह तिकनह मजि ॥

तहन्तह निमनहउद्ध इ ओसिअओ ॥

क-(अक्षरम्) गृहीतश्च कर्म क्षयति तच्च ।
 र-(अक्षरम्) अ-कार-गृहीतं (तेन) शिरसो मध्यात् महारावो मुज्यः ।
 पार्थिव-बीजम् इ-कार-युक्तं हि त्रिकोणस्य मध्ये (तिष्ठति) ।
 त-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) निर्माणाधजद्व (तिष्ठति) इ-(कार)-भूषितश्च

कगहइ अओ, कम्म खहन्तइ सोउ ॥
 रअआले अइओ ; सिरयि मज्ज' ; महराउ सूज्ज ॥
 पाथिअ' बीओ, इआर लुवइ ; तिकनह मज्जि ॥
 तदन्तइ", निम नह उझइ ओसिअओ ॥

1. N. मज्जा. 2. N. पथिअ.

3. N. तदन्तइ.

*ka ru mien bijn bijod bzin bar bya /
 de gis las rnamz zad par byed /
 ra yig a yi yi ges gzin /
 mgo balyi dbns nas sgra chen lhdzag /
 sa yi sa bon i yig ldan /
 gru gsum gyi ni dbus su ho /
 ta yi nthah ma is rgyan pa /
 sprul pahi stei dan hog du ho //*

NOTES

Read गहन्तश्च as one word.

गहन्तश्च = गहीतम्. Taken.

khahantai—khahanti (=क्षयति). Destroys. Present tense, third person, singular number. Really speaking, the suffix अन्ति is plural; but in OB and MB, it is used as singular.

सोउ—And it. Tib. de yis.

u (and)—ua—uta. Cf. उ (and) in SK., p. 92, 211.

Read अआल for अआलि.

ाला—ाला—a-kāra.

Read गहन्तश्ची for अहन्तश्ची which gives no sense. Tib. gzuñ.

gaiṣ—gaiu—gahiu—gṛhīta.

सिरयि—Gen. singular of सिर (= Skt. शिरस्). Of the head,

মজ্জা (=Skt. মধ্যাত्)—Abl. singular.

Read মুজ্জ for সূজ্জ.

mujja—mujya—Causal potential participle of rt. সূজ্জ—to sound.

pāthia—pārthiva.

pāthia bīa—ক.

জুব=যুক্ত (joined), Tib. ldan.

পাদিচ্ছ বীচো ইচ্ছার জুবই—i. e., কি।

tikana—trikona ; triangle. The tri-kona is the symbol of the Tri-ratna, and, according to the secret doctrine of certain sects, represents the yoni, 'from which the world was manifest', the source of all things. The triangle is often found in the Nepalese temples dedicated to the Buddha-Saktis and figures in the Garbhadhātu-maṇḍala immediately above the five-leaved lotus enclosure. The Japanese look upon the triangle as a flame-symbol—'body of fire' (third element)—which destroys all that is impure.

The Buddha, according to Beal, once 'discoursed on the symbol "I" with three dots . . . arranged as a triangle resting on its base', and 'used the triangle as a symbol of the embodied form of the Tathāgata.'

When seated in dhyāna-mudrā the Buddha forms a perfect triangle resting on its base, and it is believed by Buddhists to have been his attitude in the womb of his mother. In the Garbhadhātu-maṇḍala the triangle rests on its base, and, according to the esoteric doctrine, is the form which is symbolical of material essence. The triangle with the point below is the symbol of the highest form of spirituality—the spiritual essence of Ādi-Buddha,—GNB., p. 177.

তিকনহ—Of the triangle ; Gen. singular.

মজ্জি—Loc. singular.

তহন—The last letter of the ত class—i. e., ন.

নিমনহউজ্জ—Combination of নিমন (—নির্মাণ), অহ (—অধঃ) and উজ্জ (—জ্ঞান)।

— — —

ত র অ সংজোবহু বীআৰো ধম্মধাইকোনআৰো
তিবুয়ন উঅত্তি ॥ স গহিঅই মধইমি
সহইঅ সুক্ষ । ন ই জুঅই জানহ হাআৰো ॥
পহন্তাই অ উসহইঅআৰো মাই নাইনি পম্ম ॥

त-(अक्षर)-र-(अक्षर)-अ-(अक्षर)-संयोगं हि
 वीजं धर्मधातुश्चिकोणश्च लिभुवनोतपत्तिः ।
 स-(अक्षरम्) गृहीतं हि मध्यमं सहशुक्रम् ।
 न-(कार)-इ-(कार)-युक्तो हि ज्ञानस्य भावः ।
 प-(वर्ग)-स्यान्तं हि (वीजम्) अ-(कार)-
 भूषितश्च मायानाभीपद्मम् ।

तगअ^१ संज्ञोवह बीओ ; धर्मधाइ कोनओ ; तिहुयन उअन्ति ॥
 सगहिअह धूइ निसहइ सुक ; नइमुअह जानह^२ हाओ ॥
 पहन्तइ ; अउमइ अओ ; माइ नाइ निपम्म ॥

1. A. N. तरअ. 2. N. जिनह.

*ta yig ra yig a yig sbyar /
 chos kyi dbyiñs ni gru gsum ste /
 de phyir sa gsum skyed pa ho /
 sa bzun dbus ma beas sa bon /
 na yig i dañ ldau rañ bshin /
 pa sdehi mthah ma a yis rgyan /
 sgyu mahi no bo padmahi rtsa //*

NOTES

त र अ—The letters त, र and अ.

samjova—samiyoga.

धर्मधाइकोन—Combination of धर्मधातु (—धर्मधातु) and तिकोन (—तिकोण). धर्मधातु + तिकोन = धर्मधातु + इकोन = धर्मधाइकोन.

धर्मधातु—The essence of Reality ; the element of the elements. There are three dhātus :—(1) काम, (2) रूप and (3) धर्म.

tihuyana—tribhuvana.

Read उच्चति for उच्चन्ति.

uatti—utpatti.

तिहुयन उच्चति—Origination of three worlds.

Read मध्यमि for धूइ नि which gives no sense.

madhaimi—madhyama. Tib. dbus. ma.

मध्यम—The Middle Path. In Hinayāna, it means a middle course between materialism and the doctrine of an Eternal Soul. And in Mahāyāna it means Relativity which is शृण्यता.

Read सहज for सहज. Tib. bcas.

sahaio—sahita—Together.

sukka—śukra. In the mystic language, शुक्र means वैरोचन. Cf.—

शुक्रं वैरोचनं ख्यातं वज्रोदकं तथाऽपरम् ।

स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मं वज्रं पुरेन्द्रियं तथा ॥

—JS., II. 11.

जानह—Gen. singular of जान (—ज्ञान).

hāo—hāu—bhāva.

पहल—The last letter of the प class—i. e., म.

māi—māyā. In the mystic language, माया means प्रज्ञा (knowledge). Cf. माया प्रज्ञा च भग्नते |—AC., Com. 26.

nāi—nādī.

नि=एव—Indeed.

padma—padma. In the mystic language, पद्म is a symbol of self-creation. It also symbolizes the female principle (स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मम्).

रह यद्गङ्गाओ कम सहाइ ॥
टहन्तो बीओ इजुसओ निहिमिण
सत्त गहन्तह नाह ॥ एअं दिसपउमन्तो
चउ जुवह पमाहइ सव्बु ॥

रविः य-स्थितश्च कर्ण-स्वभावः ।
ट-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् इ-युक्तश्च,
निखिलाभिन्नसत्त्वं गृह्णाति नाथः ।
एवं दशपदमन्त्रः चतुर्युगस्य प्रमाथी सर्वः ।

रह यद्गङ्ग अओ, कम सहाइ ॥
टहन्तो बीओ ; इजुसओ ; निहिमिण सतु¹ गहन्तह नाह ॥
एअं दिसपउ, मन्तो, चउ जुवह पमाहइ सव्बु ॥

ra gañ guas pa rna rañ bshin /
 ta sdéhi nthah ma i dañ ldan /
 ma lns dbyer med sems can yyi /
 khams lydkin pa yi mgon po ho /
 de ltar snags tshig ben bijod de /
 dus bshi yi ni tshad can no /
 rnal khyor ma kun las kyi ni //

NOTES

रङ—ravi. The letter र is the bija of रवि (sun).

रङ यट्टुइच—The letter र belongs to the घ class.

kanna—karṇa. Here कण् refers to कर्णपिशाची, a Tantric deity, who is worshipped as the mystic form of डाकिनी.

sahā—svabhāva.

टहन्त्री शीघ्रो—The bija which is the last letter of the ञ class—i. e., ण.

टहन्त्री वीघ्रो इन्द्रज—णि.

nihi—nikhila. Tib. ma. lns. Here we find the syncope of I. II P § 363.

bhīpa—abhimma. Tib. dbyer med. Here we find the aphaeresis of *a*.

gahantā—gahanti (=Skt. गहाति)—Present tense, third person, singular number.

nāha—nātha.

eam—evam, thus.

disa—daśa. Tib. bctu.

pañ—pada.

cāñ—catur. Tib. bshi.

juva—jua—yuga. Tib. dus.

juvaha—Gen. singular.

pamāha—pramāthi(n)—Destroyer.

चत ज्ञवह पमाह—The destroyer of the four ages of the world, such as, (1) क्लिंत or सत्य, (2) विता, (3) द्वापर and (4) कलि.

sabbhu—sarva. It refers to मन्त्रो (=Skt. मन्त्र).

VII

प पूवइ रहइ आसनअ पहहिअ धम्मु ॥
 तह चउयतिथअओ एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥
 त मज्जठिअओ दीजओ अथु ।
 न इ सजुअइ निम्महि विस्सहो ॥

प-पूर्व हि रव्यासनकं प्रथमधर्मः ।
 तस्य चतुर्थस्थितश्च (बीजम्) ए-कार-कर्णाभरणं योगिनीमन्त्रः ।
 त-(वर्ग)-मध्यस्थितश्च (बीजम्), (तेन) दीयतामर्थः ।
 न-(कारः) इ-संयोगो हि निर्माथी विश्वस्य ।

पपूवइ रहइ आसनुअ ; पहतिअधम्मु ॥
 भगबउ पतिथअओ ; एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥
 तमज्जठिअओ ; दाजओ अथु ; नइसजुअइ ; निम्महि विस्सहो ॥

*snuu du pa la ra stan no /
 thog ma ya ni chos gzugs so /
 de yi bshi par guas pa la /
 e yi yi yes rnam rgyan pa /
 rnal hbyor ma rnam kyi shags so /
 ta selehi dbus nas ei hylod ster /
 na yig i yi yi ge ldan /
 sua tshogs sprul pa byed pa ho //*

NOTES

प—The प class.

pūva—pūvva—pūrva.

rahaī—raaī—ravaī—ravi.

Read आसनअ for आसनुअ.

āsanaa—āsanaka.

Read पहहिअ for पहतिथ. Tib. thog. ma.

pahahia—prathama. [Skt. prathama (first)—pra-tama ; 'tama' is the suffix of the superlative degree.]

Read तह for भह. Tib. de yi.

तह—Gen. singular of the demonstrative pronoun तह. तह refers to the ष class.

Read चउयत्यिअओ for बउ पत्यिअओ. Tib. bshi par gnas pa.

चउयत्यिअओ = चतुर्थस्थितच.

तह चउयत्यिअ—The fourth letter of the ष class—i. e., भ.

karnābharaṇno—karnābharaṇa.

तह.....कर्णाभरन्नो—i. e., भे.

juvana—yogini.

mantu—mantra.

त—The त class.

त मञ्जित्तच—The middle letter of the त class—i. e., द.

Read दीजचो for दाजचो.

dijao—dijjaü—Pass. Imperative mood, third person, singular number.

athu—attlu—artha.

sajua—sañyoga.

न इ सञ्जुधइ—i. e., नि.

nimmahi—nirmāthi(n). Crushing to pieces.

विसूस्हो—Gen. singular.

प पपञ्चु सहअओ रआर इ सहइओ जुहन चक्खवन्तु ॥

च मञ्ज गहइअओ ज जहअ रुअ ॥

पवन संटहइओ ए समजुन्तु अहआरु सहाओ ॥

यथगहन्तो इह तिन्नि बाण सिरसि ओसिअओ

विसूसह मन्तह जान सरुअ ॥

प-(कारः) प्रपञ्च-सहितश्च र-कार इ-सहितो योगिनी-चक्रवान् ।

च-मध्यं (बीजम्) गृहीतञ्च ज-(अक्षरम्) यथारूपम् ।

पवन-संस्थितम् ए-(कार)-संयुक्तम् अहङ्कार-स्वभावः ।

य-वर्गसान्तमिति तृतीयस्वरेण शिरसि

भूषितञ्च विश्वस्य मन्त्रस्य ज्ञान-स्वरूपम् ।

पपत्थु^१ सहअओ^२, रआरइ महइओ, जुइन चक्षवन्तु^३ ॥
 चमज्जगहइ अओ, जजहअ रुअ ॥
 पठअ^४ संदहओ, एसमजुत्तु, अहभारु सहाओ ॥
 पवणहन्तो^५ हइ^६; तिन्हि बाणसिरसिओ^७ सिअओ ॥
 विस्सह मन्तइ जान सरुअ ॥

1. A. N. पपञ्च.	4. N. पवन.
2. N. सहअडओ.	5. N. यनहन्तो.
3. A. N. चक्षवन्तु.	6. N. हइ.
7. N. बान०.	

*pa yig spros pa dañ bcas paḥo /
 ra yi yi ge i dañ ldañ /
 rnal ḥbyor ma yi ḥkhor lo sgyur /
 tsa sdeḥi dbas, gnas sa bon gzin /
 gañ la de ltuhi rañ bshiu no /
 rluñ bsags pa ni e yig ldañ /
 a-ham yi gehi rañ bshiu no /
 ya yi sde yi mthak̄ ma la /
 dbyangs kyi gsum pas myo la rygau /
 sna tshogs ye śes snags rañ bshin //*

NOTES

Read प पपञ्च for पपञ्च. Tib. pa yig spros pa.

प—The letter प.

papañcu—prapañca.

प्रपञ्च = वाक् (expression)—CBN., p. 48. The bija of प्रपञ्च i. e., वाक् is ई.

Read सहअओ for सहअची.

sahā—sahita.

प पपञ्च सहअ—i. e., पी.

Read सहइची (=सहित) for महइची which gives no sense.

रआर इ सहइची—i. e., रि.

juina—yogini. Tib. rnal ḥbyor ma.

cakkavantu—cakkavanta—cakkavant—cakravat. Pischel § 601.

च मज्ज गहइची—And the middle letter of the च class was taken.

ज—The letter ज which is the middle letter of the च class,

jahaa—yathā.

जहाच रुच (=यथारूपम्)—not passing beyond the form.

पवन—The bija of पवन i. e., प.

sanjñhaio—sanjñhaiu—sanjñthita.

samajuttu—samjyukta.

ahaāru—अहारु—ahañkāra—The doctrine of अहङ्कार in the Vajrayāna worship is the identification of the worshipper with the deity worshipped.

Read यवगङ्गन्ती for पवगङ्गन्ती. Tib. ya yi sde yi.

यवग—The य class.

ii—iti—Pischel § 116.

बाण = स्वर (vowel)—The Tibetan translation shows that the word बाण has been used in the डाकार्णव in the sense of स्वर, 'vowel' (Tib. dbyains). It seems that the writer in the mystic sense has used the word बाण of which शर (arrow) is a synonym as both बाण and शर mean the number five. The word शर has been confounded with Pkt. सर (or शर in Maṇḍalī)—Skt. स्वर 'vowel'.

सिरसि—Loc. singular; on the head.

यवगङ्गन्ती—सोसिअओ—And the last letter of the य class, decorated on the head by the third vowel—i. e., ओ.

विस्सह—Gen. singular.

Read मन्त्रह for मन्त्रह.

मन्त्रह—Gen. singular.

jāna—ज्ञाना.

जवोओ उज्जल रुअ मन्तु । यवनु एह जोबु
सव्भ जानह दिट्ठान्तु ॥
चवघह तिइज बीओ ज तेह जुइण रुअ सवोअ ॥
पहन्तो चउत्थथिअ आहनु गुरवो सइलह ॥

ज-बीजम् उज्जवलरूपमन्त्रः ।

य-वर्णः (तत्र) ए-(कार)-स्य योगः सर्वयानस्य दृष्टान्तः ।

च-वर्गस्य तृतीयं बीजं ज-(अक्षरम्) तादृशयोगिनीरूपसम्बोधः ।

प-(वर्ग)-स्यान्तं (बीजम्) (तस्य वर्गस्य) चतुर्थस्थितासनं

गुरवः सकलस्य (मन्त्रस्य) ।

जबीओ, उज्जल रूप मन्तु यष्टु पह जोतु ; सव्वभ जानह^१ दिष्टान्तु ॥
चवघह तिर्ज बीओ, ज तेह लुरण रूप सबोअ ॥
पहन्तो^२ चउत्थ थिथ^३ आहनु^४ ; गुरवो सहलह ॥

1. N. जनह. 3. N. डिअ.

2. N. पहन्तो. 4. N. अहनु.

*dza yi sa bon mthah med par /
ḥbar bar hgyur ba yi ni gzugs /
yi ge ya ni e yig ldan /
theg pa kun gyi lta bahi gzugs /
tsa sdehi gsum pahi sa bon ni /
rnat hlyor ma yi gzugs shes bya /
pa mthah de yi bshi pa laho /
snags thams cad kyi bla ma-ho /*

NOTES

ujjala—ujjvala.

rūa—rūpa.

उज्ज्वल and रूप are the two terms often used by the Sahajiyās to designate their own doctrine—PCS., pp. 151—155.

Read मन्त for मन्तु which gives no sense.

mantra—mantra.

Read यष्टु for पवनु. Tib. yi ge ya ni.

vanu—vamṇu—varṇa.

Read एह for एइ. Tib. e yig.

एह—Gen. singular of ए-(कार).

jovu—joa—yoga.

Read जानह for जानह.

jāna—yāna. Tib. theg pa.

जानह—Gen. singular.

diṭṭhāntu—dṛṣṭānta—Example.

Read चवघह for चवघड.

vagha—vaggha—vagga—varga.

चवघह—Of the च class.

tiija—tṛtiya.

Read ज तेह for जमेह.

teha—taisa—tāḍīśa. Pischel § 166 and § 262.

juīṇa—yoginī.

saboa—सबोँह—samboha—sambodha—Perfect knowledge.

āhanu—āsana. Pischel § 262.

पहनो चउत्त्वयित्र आहन = अ.

Read सङ्गलह for सङ्ग लह.

saīla—saala—sakala. IIP. § 3.

सरखह—Gen. singular.

तमन्तो तिन्मि वान जुअओ निसहसि बोहण रुअ ॥
 उसहामस सतिणो त आहनइ
 तरहवह सजर लोअ ॥
 स्त गहहअओ भुवह चउदशओ रुअ ॥
 नि मन्तो जुवन संकिहअतअ ॥

त-मन्त्रस्तृतीयस्वरयोगश्च निःशेषबोधनरूपम् ।
 उष्मणस्तृतीयम् (अक्षरम्) त-आसनं हि तारयति सजडलोकम्
 स्त-(बीजम्) गृहीतच्च भुवश्चतुर्दशकरूपम् ।
 नि-मन्त्रो योगिनीसङ्केतकः ।

तमन्तो तिन्मि वार' जुअओ, निसहसि बोहण-रुअ ॥
 उसहाम सतिणो, तआहनइ :
 तरहवह सजर लोअ ॥
 स्तगहह अओ, भुवह चउदशओ रुअ ॥
 मिमन्तो जुवन संकि इअतअ ॥

1. N. वान. 2. N. बोहन.

*ta sdehi mthaḥ ma dbyains gsum ldan /
 ma lus sems can ḥbod paḥi gzugs /
 dro baḥi gsum pa ta stan can /
 ḥgro dañ mi ḥgro bcaś ḥgro sgrol /
 de bshin * * yi ge bzuñ /
 sa ni bce bshi paḥi gzugs so /*

*ni snags rnal hbyor ma rnams kyi /
brda yis su ni hijug pa ho /*

NOTES

बाल—बाल = स्वर (vowel).

त मनो तित्रि बाल जुआ—i. e., ति.

nisahasi—nihśesa.

bohaṇa—bodhana—Knowledge.

usahāma—usahama—uṣṭia. Tib. dro bahi.

उसहामस—Gen. singular.

उसहामस तित्रो—The third letter of the उष्टा class—i. e., उ.

उसहामस त आहनइ—i. e., उ.

तरहवइ—This is a causative form ; cf. Pāli, तारापयति ; तारापेति.

sajara—sajaḍa. Tib. mi ḥigro. In the East Bengal dialect ड is pronounced as र ; e. g., घोड़ा (a horse) as घोरा ; घाड़ी (a house) as घारी ; नड़ा (to move) as नर्ना ; पड़ा (to fall) as पर्ना ; etc.

भुवह—This form is Gen. singular. In Sanskrit Gen. singular form is भुवः.

भुवह चउदशष्ठी रुच—The fourteenth form of the world.

Read नि मनो for मिमनो. Tib. ni snags.

juvana—yoginī.

Read संकिष्टचतुष्प्रकाश as one word.

saṃkīataa—saṃketaka. Tib. brda yis.—Rendezvous.

पहन्तो इओआरु मुडह लघु
मोक्षरुअ अजानह विस्सह ॥
सवरो वज्जसत्त सहाअओ ।
निआरु धम्मो अधम्मु निसेअओ ।
यवगहन्तो जोइनि अंभररुह ।
ज रहासनुमन्तु उदह सुक्ख चहाह ॥

प-(वर्ग)-स्यान्तम् (वीजम्) इ-कारो मुण्डे लगतु
मोक्षरुपम् अज्ञानस्य विश्वस्य ।
स-परं (वीजम्) वत्रसत्त्वस्वभावश्च ।

নি-কাৰো ধৰ্মাধৰ্মনিষেধশ্চ ।
 য-কৰ্গস্থান্তং (বীজম্) যোগিন্যম্বৰরূপম্ ।
 জ-(কাৰঃ) র-আসনবান् উদযতি শুক্স্বভাবঃ ।

পহন্তোইয়ো আমুমুড়হ লঘু, মৌক্ষুড় অজানহ বিস্সহ ॥
 সবৰো বজ্জ সন্ত সহাধও,
 নিথারু ধৰ্মা অধমু নিসেঅযো ।
 পবনহন্তো, জাইনি অ ভহুই,
 জৱহাস নুমন্তু, উদৈ সুক্ষ চহাই ॥

1. N. মোক্ষো.	3. A.N. সন্ত.
2. N. অজানহ.	4. A. যবনহন্তো. N. যবহুরহন্তো.
5. N. সুক্ষ.	

*pa sdehi mthaḥ ma i yig reg /
 sna tshogs mi śes hdzin po ho /
 sa mthar rdor sems rañ bshin no /
 ni yi yi ge chos dañ ni /
 chos min sun hbyin pa yin no /
 ya yi sde yi mthaḥ ma ni /
 rnal hbyor ma ste nam mkhahi gzugs /
 dza yig ra yig stan can ni /
 khu bahi rañ bshin śar ba ho /*

NOTES

Read তচীআৰ for ইচী আমু. Tib. i yig.

Read সুড়ু for সুড়ু.

মুড়—Locative singular.

muḍa—mūḍa—mudd—muṇḍa—The head. Cf.—

আপন কৱে হাম

মুড় মুড়ায়লু

কামুনে প্ৰেম বাটাই—পদকল্পনা, পদ-সংখ্যা, ১৬৮।

And also—

তাৰ পাছে বাওয়াইল ডিঙ্গা তামে শৰ্ষাচূড় ।

সমুদ্ৰে ছুই কুল ভাঙ্গে পাতালে ঠেকে মুড় ।

—মনসামঙ্গল (বিজ্ঞানগত), ১১১।

mokka—mokkha—mokṣa—salvation.

वत्रसत् (वत्रसत्) = वत्र = बोधिचित् = बोधि = प्रजापारभिता = समता = सम्बद्ध = अद्य—PS., IV.

In AS. (p. 24) we also find :—

वत्रेण शुन्यता प्रीक्ता सच्चेन ज्ञानमाप्तता ।

तादात्मामनयोः सिद्धं वत्रसत्स्वभावतः ॥

Read धम्मो for धम्मा.

dhammo—dharma.

nisea—niseha—niśedha.

Read यवग० for यवन०. Tib. ya yi sde yi.

यवगहन्ती—The last letter of the य class, i. e., त.

Read जोइनि for जाइनि.

joini—jogini.

Read अ'भर for अ'भह. Tib. nam mkha.

ambhara—ambara.

रहासनुमन्तु—combination of रह (Gen. sing. of र) and आसनुमन्तु (—आसनमन्तु = आसनवान्. Pischel § 601).

उद्गृ (उत् + rt. अय्)—Present tense, third person, singular number.

sukka—śukra.

cahāī—chahāī—svabhāva.

पुणो पवनहन्तह अआर ओज्जजओ
घम्मह रुअ पम्मोओ ॥ रयह अ जुगह
अक्खजु सोउ ॥ सवर तिन्निबान
सिर संट्ठहओ जुवनिसयलह आवहह रुअ ॥
मारोह मज्ज तत्तह रुअ । सवर अआरु भणिअ’
जुवनिरुअमुह उआरह ॥

पुनः पवनस्यान्तं हि अ-कारः ओजोजातो ब्रह्मणो रूपं पद्मश्च ।
रविः अ-योगोहि अक्षय-स्वभावः ।
स-परं (बीजम्) तृतीयस्वरशिरःसंस्थितं योगिन्याः सकलाया
आवहति रूपम् ।

म-कारो हि मध्यतत्त्वस्य रूपम् ।
स-परम् अ-कार-भणितं योगिनीरूपमुखम् उच्चारयति ।

पुणो^१ पवनहन्तर्ह^२ अभारओ हेजओ^३;
 बम्मइ रुअ पम्माओ ॥ रयइ, अलुगइ
 अक्रवजु सोउ ॥ सवर, तिन्निवान
 सिरसंठाइओ, झुवनि सयलइ नावहइ रुअ ॥
 मा रोइ मज्ज तत्तइ रुअ, सवर अभारु,
 भणिअ^४ कुवनिरुअ मुहउ आरह ॥

1. N. पुणो. 2. A. N. ०हन्तर्ह.
 3. A.N. ०हजओ.

*skar yan rluñ gi mthah ma ni |
 a yi yi ges gzi bskyed pa |
 tshaiñs pa pad ma yi ni gzungs |
 ra yig a yi yi ge ldan |
 hgyur ba med pañi rañ bshin no |
 sa mthah dbyaiñs gsum mgo la gnas |
 rnal hbyor ma rnams hbab bañi gzungs |
 ma ni dbus ma de ñid gzungs |
 sa mthah a yi bkah¹ pa ste |
 rnal hbyor ma gzungs kyi khar brjod |*
 1. X. *bkañ.*

NOTES

पवन = प-कार. Here it signifies the प class.

Read औञ्ज for औइ. Tib. gzi.

ojja—oja(s).

jao—jāu—jāta.

बम्मइ—Gen. singular.

bamma--brahma.

Read पच्चो for पच्चा, as there is a slight difference between 'आ-कार' and 'ओ-कार' signs.

pammo—padma.

rayai—raai—ravaï—ravi.

The रवि bija is र-कार. Tib. ra yig.

juga—yoga.

akkhaju—akṣaya.

sou—svabhāva. Tib. rañ bshin no.

बान = स्वर (vowel).

समित्थाइ—समित्थाइ—समित्थिता.

सयलाइ—सयलाहि—Gen. singular of सयला (—सकला). According to He. Gr. iv 350 (ñas-ñasyorhe), ‘हि’ is the only suffix for Abl. and Gen. singular ‘हि’ may be regarded as a weakened form of ‘हि’.

Read आवहृत् for नावहृत्.

आवहृत् = आवहृति.

मारो—Combination of म (the letter म) and आरो (—कार).

Read तत्त्व for तत्त्व.

tatta—tattva.

तत्त्व—Gen. singular.

Read जुवनि for ज्ञवनि. Tib. rnal lbyor ma.

juvani—yogini.

muha—mukha.

उराइ—उराइ—uccराइ—uccरायति.

प वणु ओ मुअड मण्डइअओ सज्जरुअउ सहावइ ॥
कमज्जट्ठइअओ तिन्निवाण सिरस उसइअओ
तत्तगिअर सरुअ । गिकरो निस् सहावह जानु ॥
भिन्नि वग्ग पहइअं अआर द्वेइअं काइमओ धाओ ॥

प-वर्ण ओ-(कार)-मुकुट-मण्डितश्च सहजरुपकस्वभावो हि ।
क-(वर्ग)-मध्य-स्थितञ्च (बीजम्) तृतीयस्वरः (तस)
शिरसो भूषितञ्च तत्त्वकेतरस्वरुपम् ।

गि-कारो निःस्वभावस्य ज्ञानम् ।
द्वितीय-वर्ग-प्रथमम् (बीजम्) अ-कार-द्योतितं कामकधातुः ।

पवनुओ मुअत मण्डइअओ सज्जरुअउ सहावइ ॥
कमज्जट्ठइअओ, तिन्निवाण मिरसउ सहअओ,
तत्तगिअर सरुअ । निकरो निस् सहावइ जानु ॥
भिन्नि वग्ग पहइअं । अआर द्वेइअं, काइमओ धावओ ॥

1. N. द्वेइअं. 2. N. आओ.

pa gig o yi cod pan gnas /
 lhan cig skyes pahi rai bshin no /
 ka selehi dbus gnas dbyañis ysum rgyan /
 de ñid med pahi rai bshin no /
 de yi yi ge rai bshin med /
 gñis pa yi ni thog ma la /
 a yi yi ge gsal bar byas /
 hñod pahi khang kyi rai bshin no /

NOTES

vajñu—vajñña—varṇa.

Read मुच्छ for मुच्छत्. Tib. cod pan.

muadā—mukuṭa.

sajja—sahaja—The doubling is due to the loss of इ.

rūau—rūpaka.

सिरस—Gen. singular.

कमजट्टइच्च ... उसइच्च—i. e., गि.

तच्चगिष्ठर—Combination of तच्चग (—तच्चक) and इच्चर (—इतर). In Sanskrit we expect an ए, which is here weakened first into short ए, and then into इ.

Read निकरो for निकरी, as it has been said above that ग is the third letter of the क class and is decorated on its head with the third vowel (i. e., इ).

karo—kāra.

Read निससहावह्य for निससहावह.

निससहावह—Gen. singular.

nissahāva—niljsvabhāva = शून्य.

jānu—jñāna.

ddeiam—dyotitam. Tib. gsal bar byas.

kāimao—kāimāü—kāmaka.

dhāo—dhāu—dhātu.

काइमचो धाशो (= कामधातु)—The phenomenal world.

पवगहन्तोइ एजुत्त सयलह महह सहाइ ॥

अन्तटु थीवहन्तो अ पवगहन्तइ आहनु सुक्ष वाअओ अभिण्ण ॥

पाववडह थीओ इहि जठइअओ सिज्जन्तु माहन्त रुअओ ॥

क भिन्न थीओ अक्षसु जुवण बिम्बु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि ए-युक्तं सकलस्य मायास्वभावः ।

अन्तःस्थ-बीजस्यान्तश्च प-वर्गस्यान्तं हि आसनं शुक्रवाय्वभिन्नम् ।

पावकस्य बीजम् इ-(कारेण) जटितश्च सिद्ध्यन्मायावद् रूपश्च ।

क-(वर्ग)-द्वितीयबीजम् आकाशशयोगिनी-विम्बम् ।

पवणहन्तोइ, पञ्जुओ, सयलइ^१ महइ सहाइ ॥

अन्धधिवहन्तो अपवणहन्तइ, आहनु मुक^२ चाअओ,^३ अभिण्ण ॥

पाव वटइ^४ बीओ इहि^५ लुठइअओ ; सिजान्तु "साहन्तरुअओ ।

कभिश बीओ अक्ष सुञ्जुवण बिम्बु ॥

1. N. सएरह.

4. N. पावटइ.

2. A. N. उक्त.

5. A. इह.

3. A. N. चाअओ.

N. इयि.

6. A. N. माहन्त.

*pa sdehi mthaḥ ma e dañ ldu |
thoms vad sgyu mahi rāñ bshin no |
pa yi sa bou mthar śa ste |
ya sdehi mthaḥ gig stan can ni |
khu ba dañ ni rluñ dbyer med |
i dbyags mgo brgyan me sa bon |
grub pa sgyu mahi rāñ bshin no |
ka yi gñis paḥi sa bon ni |
nam mkhahy rual hbyor ma yi gzugs |*

NOTES

Read बग for बगा. Tib. sdehi.

पवणहन्तोइ—The last letter of the प class—i.e. म.

Read जुच for जुचो, as there is slight difference between Bengali vowel ओ (ও) and Bengali conjunct letter च (চ).

mahaī—māyāī.

Read अलटूठ for अस्त.

antaṭṭha—antaḥstha.

Read बीच for चिच.

bīva—bijā.

अनःस्य-बीजस are य, र, ल and व.

a—ca. Pischel § 184.

āhanu—āsana.

sukka—śukra.

vāao—vāyu.

Read पाववड्ह for पाववट्ड.

pāvavāda—pāvaaḍa—pāvaka. Pischel § 599.

इह—Inst. singular.

jaṭhaia—jaṭita.

सिज्जन्—Present participle.

māhanta—māyā-vanta—māyā-vat.

अक्षसु (=आकाश) — Here the shortening has caused the doubling.

juvanya—yoginī.

bimbu—bimba.

तसु पास बीओ एआरकण्णाहरण सच्चलु इकल्लु ।

एअञ्चक्कु गअन सहाओ ॥ नव पद इअ जुअन

विन्दह अक्खरअ मन्तसरुअ तिहाक ॥

तस्य पार्व-बीजम् ए-कार-कणीभरणं सञ्चलमेकलम् ।

एवं चक्रं गगन-स्वभावः ।

नवपदमिति योगिनीवृन्दस्य अक्षरकं मन्त्र-स्वरूपं त्रैधातुकम् ।

तसु' पास बीओ, एआरकण्णाहरोऽ मच्चलुइ कल्लू ।

एअञ्चक्कु' गअन सहाओ ॥ नव पहहओ जुअर

विन्दइ' अक्खरअ मन्तसरुअ तिहाक ॥

1. N. टष. 3. N. एक०.

2. N. ०कण्णा०. 4. N. विणुइ.

sa bon de yi mthaḥ yi ge /

e yi yi ges rnar bryyan pa /

dpaḥo geig pu mi bskyod pa ho /

de ltar ḥkhor lo mkhah̄ rañ bshin /

de ltar rkañ pa dgu po ni /

rnal ḥbyor ma tshogs yi ge sta /

khams gsum gyi ni snags rañ bshin //

NOTES

तसु—Gen. singular of the pronoun तद्.

Read एचारकम्भाहरण for एचारकणाहरो. Tib. e yi yi ges rnar brgyan pa.

एचारकणाहरण = ए-कार-कणीभरण.

Read सच्चलु for मच्चलु which gives no sense.

sacculu—sañcala—Moving about.

ikallu—ekala—Here doubling is due to preserving the original quantity of the Sanskrit word.

एचचक्कु—Combination of एच' (—एवम्) and चक्कु (—चक्र).

gaana—gagana.

Read पद इच्छा for पञ्चच्छा.

ia—iti. Pischel § 116.

Read जुअन for जच्चर. Tib. rnal hbyor ma.

juana—yogini.

Read विन्दह for विन्दइ.

विन्दह—Gen. singular of विन्द (—व्रन्द).

tihaka—tihāūka—traidhātuka—(1) कामधातु (the phenomenal world), (2) रूपधातु (the material world) and (3) अक्षयधातु (the spiritual world).

VIII

त मन्तोइ भिन्नि सोजह पट्ठिइ
अग्नि पवन बीओ महसुह राओ ॥
तस्स भिन्नि बीओ अआर पुरहओ
महह चउधाउ सरूअअइ ॥
परओ अ जोगइ अक्खरु पहन सहाइ तिन्नि ॥

त-मन्तो हि द्विसंयोगः प-स्थिति अग्नि-पवन-चीजं महासुख-रागः ।
तस्य (प-वर्गस्य) द्वितीय-बीजम् अकार-पूरितं महाचतुर्धातुस्वरूपकं हि ।
प-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) ओ-(अक्षरम्) च योगां हि
अक्षरं पवन-स्वभावस्त्रीणि ।

तमन्तोइ भिन्नि सोजहो हयाद्धिइ^१
 अग्नि पवण बीओ मह सुइ राओ ॥
 तस्स भिन्नि बीओ अआर पुनइओ,
 महह चउधाउ सरुअ अइ ॥ परओ
 अजागइ^२ अक्खबु , पहन सहाइ तिनि ॥

1. N. पठ्ठिङ्. 2. N. अजोगइ.

*ti yi snags kyi gñis pa sbyor /
 bya gnas me dañ rluñ sa bon /
 bde ba chen poñi hylod chags che /
 de yi gñis pa sa bon ni /
 a yi yi ges dgañ ba ho /
 hbyun ba chen pa bshi rañ bshin /
 pa yig ra yig o yig sbyar /
 gsum po rluñ gi rañ bshin no /*

NOTES

sojaho—samyoga.

paṭṭhii—pa-sthiti—Included in or belonging to the प class.

aggi—agni—Here फ belonging to the प class, is to be taken as अग्नि-बीज.

pavañha—pavana—पवन-बौज is प which also belongs to the प class.

mahaśuha—mahāsukha.

rāo—rāu—rāga.

महसुह राष्ट्री—Attachment to eternal pleasure.

तस्स—Gen. singular of the pronoun तद्.

तस्स भिन्नि बीओ—i. e., फ which is the second bija of the प class.

Read पुरुषो for पुनइओ. Tib. dgañ ba.

puraio—puraīu—pūrita.

a—ca.

pahana—paana—pavana.

sahāi—svabhāva.

तं अ अं जुइ पुण्णो विजानह बीओ ॥
कमज्जट्ठइओ एकण्णाहरणोइ जुइनि सुद सरुअ ॥
पुणोवि भणिअब्भं पज इइ पाइ अभिन्न ॥

त-(अक्षरम्) च अं-युतं पुनर्विज्ञानस्य बीजम् ।
क-मध्यस्थितम् (बीजम्) ए-(कार)-कर्णाभरणं हि
योगिनी-मुद्रा-स्वरूपम् ।
पुनरपि भणितव्यं पदमिति उपायाभिन्नम् ।

तअ अज्जुइ^१ पुण्णो विज्ञानह बीओ ॥
कमज्जट्ठइओ, एकण्णोहरणोइ,
जुइनि सुद सरुअ ॥ पुणोवि भणिअब्भं^२
पजहइ^३, पाइ अभिन्न ॥

1. N. अं-जुइ. 2. N. भणिअब्भं

3. N. पजहइ.

ta yi yi ge aṁ yig ldañ /
slar yañ rnam śes sa bon no /
ka yi sde yi dbus gnas pa /
e yi yi ges rna bar¹ rgyan /
rnat ḥbyor maki phyag rgya rañ bshin /
slar la yañ ni brjod par byaḥo /
tshiq ḥli thabs śes dbyer med dños /
IX rnam par

NOTES

a—ca.

jui—jua—yuta.

पुण्णो (पुन्). Tib. slar yañ—Here the doubling is due to the analogy of पुण्ण
(पुण्ण) where ण is legitimate.

vijāna—vijñāna.

कमज्जट्ठओ एकषाहरणो—i. e., गी.

muda—mudrā.

vi—api.

bhañiabbhañ—bhajitavyam.

paja—paya—paa—pada.

ii—iti. Pischel § 116.

pu—upai—upaia—upaya. Pischel § 594. उपाय is करणा (compassion)-AS, p. 2.

सवरो न मन्तो पुणोवि भणिअं उअन्ति सहरह रुअ ॥

प र अ इक्कु बीओ पम्मत्थु ।

ठहन्तोइ अ जुत्त ओ अहणगओ उअन्ति ॥

स-परो न-मन्त्रः पुनरपि भणितम् (पदम्) उत्पत्तिसंहारयोः रूपम् ।

प-र-अ-एक-बीजं परमार्थः ।

ट-स्यान्तं हि (बीजम्) आ-युक्तच्च अहनकत उत्पत्तिः ।

सवरो नमन्तो पुणोवि भणिअं ;

उअन्ति सहरह रुअ ॥

परअ इक्कु बीओ, यम्मत्थु^१, ठहन्तोइ,

अजुत्तोओ ; अहण गओ^२ उअन्ति ॥

1. N. पम्मत्थु. 2. N. अहणओ.

*sa mthah dan ni na yi snays /
slar la yan ni brjod par bya /
skyed ciñ sdud par byed gnags so /
pa ra a gig sa bon geig /
don dam pa yi yi ge ho /
ta mthah a yi yi ge ldan /
gshom du med las skyes pa ho /*

NOTES

bhañiam—bhajitam.

Read उपत्ति for उअन्ति.

uatti—utpatti—Birth.

sahara—sahāra—saṁhāra—Death.

सहरह—Gen. singular.

इक्कु—The weakening of ए necessitates the doubling of क.
pammathu—paramārtha.

टहन्नो—The last letter of the ट class—i. e., ण.
a—ā. Tib. ā yi yi ge.
ahaṇagao—ahanakatali.

—————::————

तहन्तइ पुमदि सब्भु ॥ का क नट्ठिअओ
तिन्निबाण तिन्नि हुह विन्निह जुइणि सब्भु संभोअनु ॥
तथ ख ख ण तिन्नि ट्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ
खेअ उखितउ रुअ ॥ पुनओ मन्तपउ भिण्णिभणिव्भं
सयल विअअक्क नट्ठअउ ॥

त-स्यान्तं हि (बीजम्) प्रमर्दयति सर्वम् ।
का-क-न-स्थितश्च तृतीयस्वरस्तृतीये भवति,
विन्दुकितः, योगिनीसर्वसम्बोधनम् ।
तथा ख-ख-(अक्षरम्) न-(अक्षरम्) तृतीयस्थितश्च,
तृतीयस्वरस्तत्र न भवति, खेदोत्थिसकरूपम् ।
पुनश्च मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं सकलवितर्कनष्टकच्च ।

तहम्मइ' पुमदि सब्भु ॥ काकनट्ठिअओ,
तिन्निबाण तिन्निहुइ, विन्निभे, जुइणिसब्भु संभोअनु ॥
तथ ख खण^१ तिण्णिण ट्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ ;
खे^२ चउ फितउ' रुअ ॥ पुनओ मन्तपउ, भिण्णिभणिव्भं ;
सयल विअ अक्करट्ठ अउ ॥

1. A. N. तहन्तइ. 3. N. न.

2. N. खखन. 4. N. हितउ.

tahi mthak̄ ma kum h̄joms pa ho /
 * * dai ui na guas la /
 dbyāns gsum sbyan shin thig le shyin /
 rnal h̄byor ma kum h̄bod pa ho /
 de bshin du ni kha kha dañ /
 gsum pa na ru guas pa ho /
 dub pa sel bar byed pahi rgyu /
 iñu na yi ni siuys phyi tshig /
 lan gn̄is su ni brjod par bya /
 rtog pa thams cad h̄joms patr byed /

NOTES

pumadi—pramardayati.

बाणः = अवर् (vowel).

hui—bhavati.

Read विनिह for विनिभ.

binniha—binnuia—bindukita—Dotted over, Tib. thig le sbyin.

sam̄bhoamu—sambohana—sambodhana.

tatha—tathā.

tihi—tiha—tathā. Pischel § 103. The word तिहः is used here in the sense of तत् (there).

Read खिच्च for खि च and उखितउ for उ फितउ.

khea—kheda. Tib. dub pa.

ukhitaü—ukkanittaa—utksiptaka. Tib. sel bar.

bhanjibbham—bhajniabbham—bhajnitavyam.

viaakka—vitarka—This is an extended form. वितर्कः is sub-conscious operation of the mind. It is “an indistinct murmur of the mind” (मनोजन्य), which is searching after its object. In its initial stage it is simply a move of will (चेतनाविशेष) ; when emerging into the conscious plane, it becomes a certain thought (प्रज्ञाविशेष)—CCB., p. 104.

वितर्क is same as विकल्प (=discursive thought).

u—ua—uta—And.

य वन मन्तोइ वज्ज रन्दह सोअ ॥
 च मज्जट्ठइओ बीओ रयइसन संठइओ,
 कलवुइ मोअ नाअ ॥ सवरो नाहओ मधइ ।
 स वग्गइस तिन्न हसणट्ठइअ एआरकण्हाहरणो
 डाइणि मन्तोअ अअरुधोअनु सब्भ इअ ॥

य-वर्णो मन्त्रो हि वत्ररन्नस्य शोभा ।
 च-मध्यस्थितं बीजं रव्यासनसंस्थितं कारयति मोहनाशम् ।
 स-परम् (बीजम्) अनाहतमध्यम् ।
 श-वर्गस्य तृतीयं (बीजम्) ह-आसनस्थितम्
 ए-कार-कर्णभिरणं डाकिनी-मन्त्रश्च अवरोधनं सर्व इति ।

एफन' मन्तोइ ; वज्ज नन्दइ^१ सोअ ॥
 चमज्जट्ठइओ बीओ ; रयह सन संठइओ,
 कलवुइ मोअ नोअ^२ सवरो नाहओ बधूइ
 सवग्गइ मुतिन्न तस णट्ठइअ ॥ एआरकण्हाहरणो,
 डाइणि मत्तोअ ; अअरुधो अनु, सब्भइअ ॥

1. A. N. यफन.
2. A. ०रन्दह. 3. N. नोजा.
- N. वज्जामन्दह.

*ya sdehi mthaḥ ma yi ni snags /
 rdo rje bu gar rgyan pa ho /
 tsa sdehi dbus gnas sa bon ni /
 ra yi stan la goṅs su gnas /
 gti mug * bar byed pa ho /
 sa mthaḥ gshom med dbus ma ho /
 śa sdehi gsun pa ha stan can /
 a yi yi ge rna par rgyan /
 sna tshogs mkhaḥ hgro ma yi gzugs /
 hvod par byed pa yi ni snags /*

NOTES

Read यवन for पफन.

vana—vāṇīa—varṇā.

Read रन्दह for नन्दइ. Tib. bu gar.

randa—randha—randhra.

रन्दह—Gen. singular.

soa—soha—sohā—śobhā.

Read रयह for रयह.

रयहसन—Combination of रयह (—रवि) and आसन.

kalavui—kālāvei—kārāvei—kārāvedi—kārayati.

moa—moha.

nāa—nāha—nāsa—nāśa.

nāhao—nāhati—anāhata.

Read मधुइ for बधुइ. Tib. dhus ma.

madhai—madhya.

sa—śa. Pischel § 227. Tib. śa.

वग्गद्वस—Gen. singular.

Read एआरकण्हाहरणो for एआरकण्हहरणो.

kapha—kappa—karṇa.

ḍāinī—ḍākinī.

a—ca—And.

aarudhoanu—avarodhana. This is an extended form.

ia—iti. Pischel § 116.

सोसय मन्त पहु भिन्नि भणिअहओ
 जान अहकारु णट्ठअओ बोअन अबोअनि तत्त ॥
 एअं द्वदिस पवह भुमहइ जुह कम्म सरुअ ॥
 शोषय-मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं ज्ञान्यहङ्कार-नष्टकञ्च बोधनाबोधन-तत्त्वम् ।
 एवं द्वादशपदं हि भूमेः (स्वरूपम्) योगिकर्मस्वरूपम् ।
 सास यमन्त पहु, भिन्नि भणिअहओ जानअह^१ कारुणट्ठअओ
 बोअनअ नितन्तु ॥

एअं द्व दिस^२ पवह, भुमहइ जुह ; कम्म सरुअ ॥

1. N. जन०.

2. N. इविस.

*śo ṣa ya yi snags kyi tshig /
lau gñis su ni bryod par bya /
ye śes can rlam na rgyal hjomis /
byaṇ chub byaṇ chub med de ḡid /
de llar rkaṇ pa beu gñis ni /
sa daṇ rnal hbyor las raṇ bshin /*

NOTES

sosaya—कोशया. Pischel § 227. Tib. शो षा या.

pahu—पाउ—pada.

bhanitava—bhānitavya.

ज्ञान (—ज्ञान)—It is used here in the sense of ज्ञानी (a wise man). Tib. ye śes can.

ahakāru—ahamkāra.

boana—bohana—bodhana.

Read अबोअनि for अ नि. Tib. byaṇ chub med.

अबोअनि = अबोधन.

dvadisa—dvādaśa.

pava—paa—pada—Here व-शुति has taken place.

bhūmaṇi—bhūmi.

भूमित्वा—Gen. singular of—इ base in the feminine gender. There are ten bhūmis (दशभूमि) i. e., the ten stages or degrees of saintly perfection.

jui—yogi(n).

kamma—karma.

sarūa—svarūpa.

IX

कवग्ग विन्नि थीओ जुवंनिजन तत्त ॥

ट गहइअ पहन्तो सनु अंसर मुअद्दु मण्डअओ

अआरह पुत्तइअ तस्स स गहइअ सहाइअओ ।

कमज्जट्टइओ बाओ विसह हह अलग्गइ अन्त ।

क थीअओ सुन्न सर्लओ ॥

क-वर्ग-द्वितीय-बीजं योगिनीजन-तत्त्वम् ।
 ट-(अक्षरम्) गृहीतं प-स्यान्तमासनम् अं-स्वर-मुकुट-मण्डितञ्च,
 अ-कारेण पूर्तकं तस्य (मन्त्रस्य), षड्गतेः स्वभावकञ्च ।
 क-मध्यस्थितं बीजम्, (तेन बीजेन) विषेण भवत्यालयो हि अन्तः ।
 क-बीजञ्च शून्य-स्वरूपम् ।

कवग्गविनि बीओ, जुवंनि जलतन्तु^१ उगहइअ^२ ।
 पहन्तो सनु, अंसर मुअडु मण्डअओ ; अआरइ पुविइ^३ अतस्स ॥
 सगहइ असहाइ अओ ॥
 कमज्जट्ठाइअ बीओ ।
 वसइ हइ अलग्गइ मन्तक बीअओ सुन्न सरुअ ॥

1. A. N. ऋत्त.

2. A. N. उगहइअ.

3. N. पुत्रीइ.

*ka yi gñis paḥi sa bon ni /
 rnal ḥbyor maḥi tshogs de ñid do /
 ta bzuñ pa mthaḥi stan can te /
 am gis eod pan brgyau par bya /
 de la a yi yi ges dgañ /
 ḥgro ba drug gi rañ bshin no /
 ka sdeḥi dbus guas sa bon ni /
 dug gis reg pa ḥphrog par byed /
 ka yi sa bon ston rañ bshin /*

NOTES

juvañni—juvanni—juvañi—juañi—jugañi—yogini.

Read जन for जल.

जन—men, a number of persons collectively—the plural is expressed with the word जन, and it is a plural-denoting suffix.

gahaña—gṝhiṭa.

sanu—āsana.

अआरइ—Inst. singular of अआर (अ-कार).

Read पुत्रइअ for पुत्रिइ अ.

puttaña—pūrṭṭaka. Pischel § 598.

तस्त्—Gen. singular of the pronoun तः.

sa—śat. Pischel § 227.

gahaī—gaaī—gataī—gati.

गहाच—Gen. singular.

sahāia—svabhāvaka.

विसइ—Inst. singular of विम (विष).

hai—bhavati.

alagga—ālagna—Adhering to. आ is shortened here.

Read अन्त for मन्त. • Tib. liphrog par byed.

अन्त—The lord of death.

bīa—bīja.

sunna—śūnya.

रहन्तइअ अआर पुत्तइअओ अग्गिजाल इसानअ ॥
 धरह बीओ चलह महपउ ।
 त चउन्थ थिअओ असरह भूसइअओ भव रहअ रुअ ॥
 रयह इ सजुअह विआलु ॥
 टहन्तइ गहइअ बीओ तिणिण शार सिरसि उसइअओ
 मरह तिहुयण सब्भ ॥

र-स्यान्तकम् अ-कार-पूर्तकञ्च अग्निज्वालेशानकम् ।

धराया बीजम् (तेन) चलति महाप्रभुः ।

त-(वर्ग)-चतुर्थस्थितञ्च (बीजम्) अ-स्वरेण भूषितञ्च
 भव-रहित-रूपम् ।

रविः इ-संयोगो हि वेतालः ।

ट-स्यान्तं हि गृहीतं बीजं तृतीय-स्वरेण शिरसि भूषितञ्च
 (तत्प्रभावेण) त्रियते त्रिभुवनं सर्वम् ।

रहन्तइअ', अभार पुत्रइ अओ ; अग्निजलइ सानअ^१ ॥
धरइ बीओ चलइ मह पउ, त चउत्थ थिअओ,
असरइ भूसइ अओ, भवरइ रुअ ॥
रयइ इस" जुअइ, जुयइ, विआलु ॥
दहन्तइ गहइथ बीओ, तिणिण शर^२ ।
सिरसिउ, सबओ, सर्लइ^३ तिहुयण सब्भ ॥

1.	N.	हरन्तहम	4.	N.	आन.
2.	N.	अग्निजलसाअ.	5.	A.	मरुइ.
3.	N.	रयहस.		N.	मुरुइ.

*na yi mthaḥ ma a yig ldan /
me hbar pa yi dbañ ldan te /
lykam pa yi ni sa bon ni /
skyod pahi khyab bdag chen po ho /
ta yi sde yi bshi pa ni /
a yi dbyañs kyis brgyau pa yi /
srid pa dañ brak ba yi gnyis /
ni ma a yigs ldan ro lañs /
ta mthaḥi sa bon bñin bar bya /
dbyañs kyi gsum pas nyo la brgyau /
sa gsum thams end gsal po ho /*

NOTES

रहन्तइअ—Combination of रह (Gen. sing. of र) and अन्तइअ (=अन्तक).
जाला—jvälā—the final ा is shortened here.

िसामा—iśāmaka—Light. ि is shortened here.

धरइ—Gen. singular of धरा.

चलइ—Present tense, third person, singular number.

महा—mahā.

पाहु—pahu—prabhu.

थिए—sthita.

Read रहइ for रड which gives no sense.

राहिए—rahia—rahita.

रायाइ—raaï—ravaï—ravi.

viālu—vetāla—evil spirits.

sara—svara—vowel.

सिरसि—Loc. singular.

मरुइ—Present tense, third person, singular number.

पहन्तइ बीओ मन निन्नाओ किअओ ॥

सवरो अआरु वचजुत्त भज्जइ मन्तअआलु ॥

म भिन्नि हा भिन्नि भणिअबूभं हर हर इह मोअ सहाअ ॥

प बीओ इमण्डिअओ पि अ वण सबूभं तथअगह नट्ठ ॥

सआरु इ जुत्तइ सिह भखइअ मन्त ॥

प-स्यान्तं हि वीजम् (तेन) मनो निर्जीतं कृतञ्च ।

स-परम् अ-कार-वचोयुक्तम् (तेन) भज्यते मन्त्रक-जालम् ।

म-द्वयं हा-द्वयं भणितव्यं हर हर इति मोह-स्वभावः ।

प-वीजम् इ-मण्डितञ्च पि-श्र वर्णः सर्वतथताग्रह-नष्टम् ।

स-कार इ-युक्तो हि सिंह-भक्षित-मन्त्रः ।

पहन्तइ बीओ, मन निन्नाओ किअओ ॥

सवरोअ आरु वचजुन्त', भज्जइ मन्तअ' आलु ॥

मभिन्नि हा॒भिन्नि, भणिअबूभं हर हर इह, मोअ सहाअ ॥

पवीओइ मण्डिअओ, पिअवण, सबूभं तथअ गहनट्ठ ॥

सआरुइ जुत्तइ, सिह भखइ अमन्त' ॥

1. A. N. जुत्त 2. N. मन्त्रअ.

3. N. भहाखइभमान्तं.

pa sdehi mthahē gi sa bon ni /
gił kyi sa ba rtog med byed /
sa mthaḥi ā gi ge lhan pa /
thar pahi bses ni rtog pa ḥo /
ma gñis ha gñis brjod par bya /
rmoñis pahi rañ hshin ḥphrog ciñ ḥphrog /

*pa yi sa bon a giig rgyan /
pha uags kum ñams gzwñ de ñid /
sa yi yi ges i dañ ldan /
sen ge za ba yi ni siags /*

NOTES

ninnāo—ninnāu—nirjñāta.

kia—kṛita.

मञ्जइ—Passive, third person, singular number, present tense.

mantaaalu—mantraka-jāla.

Read इइ for इइ.

एइ—इति.

moa—moha.

च = च—And.

वण = वर्णः.

tathaa—tathatā.

gaha—graha.

siha—śīha—śīphā.

bhakhaia—bhakṣita.

तमन्तोइ पुनुह अमर ओअत्ति ॥

पहन्तो अआरह भदअ बिनु मउडह लग्धु कारण मरहअप्‌प ॥

सआरो भिन्नि सर उ सइअचारह पुव्हम पडिअरु ॥

सट्ठइअओ थीओ मसानु ॥

तहन्तह अक्‌खरु ह जुत्तहओ निस्‌सहाव सव्हभ ॥

त-मन्त्रो हि पुनहिं अमरोत्पत्तिः ।

प-स्यान्तम् अ-कारेण भृतकम्, बिन्दुमेर्कुटे लगतु, कारणं मरविकल्पः ।

स-कारो द्वितीय-स्वरश्च सहितचारी, पूर्वपरिकरः ।

श-स्थितञ्च बीजं श्मशानम् ।

त-स्यान्तं हि अक्षरम् इ-युक्तकं निःस्वभावः सर्वः ।

ଡାକାର୍ଣ୍ଣି:

ତମନ୍ତୋଇ ପୁନୁଇ, ଅମରଓ ଅନ୍ତି ।
 ପହନ୍ତୋ ଅଭାରଇ ଅଦ୍ୟ ॥
 ବିଣୁମତ ଡହ ଲଗ୍ଧୁ ; କୁଚିଣ୍ଠମରଇ ଅଧ୍ୟ ॥
 ସଥାରେ ଭିନ୍ନି ସରତ ସଇ ଅଚାରଇ, ଯୁବ୍ରମ” ପଢିଅର ॥
 ସଠିଇ ଅଥୋ ବୀଅୋ ମସାନୁ ॥
 ତହନ୍ତଇ ଅକ୍ଖର ।
 ଇଜୁତୋଇଥୋ, ନିସ୍‌ସହାଵ ସବ୍ରମ ॥

1. N. କୁଚିଣ୍ଠ 2. A. N. ଅଧ୍ୟପ
 3. A. N. ପୁବ୍ରମ.

*tahi snags star yan hchi med skye /
 pa mthah a yi yi ges dyan /
 thig le cod pan la reg paho /
 rgyu la hchi ba rtog pa yin /
 ra gig dbgangs gnis bijol phyir rgyan /
 shou du hyrog par byed pa ho /
 sa gnas sa bon dur khrol de /
 ta mthah i dan llan pa ni /
 thams cad rañ bshin med pa ho /*

NOTES

punu—puna(r).

bhadaa—bhṛtaka —Filled with.

biṇu—biṇḍu—bindu.

maūḍa—makuṭa.

ମତଡଇ—Loc. singular.

ଲଗ୍ଧୁ—Imperative, third person, singular number.

Read କାରଣ for କୁଚିଣ୍ଠ. Tib. rgyu.

marañappa—mara-vikalpa.

sajacāraī—sahitacārī.

pubbha—puvvā—pūrvva. Here it refers to ଶ.

pañiaru—parikara. In the East Bengal dialect ଙ୍ର is pronounced as ଶ and vice versa.

sa—ଶ—This shows that the pronunciation of ଶ is identical with that of ଶ.
 As a descendant of ମାଗଧୀ the ଶ sound only retains in Bengali.

masānu—*maśāna*.

jutta jo—jutta īu—yuktaka.

nissahāva—niljsvabhāva—want of property = शून्य.

पवग्गहन्तोइ असर पुणिअओ मना दुसद्धह महगहनु ॥

न उ आसअनु उपत्तह विअक्ष ॥

पवग्गह भिन्नि बीओ आलग्गु सेसह

चिन्नट्ठइओ साधहओइ अपहअहानु ॥

त रह द्वइक्खरु भुयनमन्तु बीअनु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि (बीजम्) अ-स्वर-पूर्णीकृतं मनसो दुष्टस्य महाग्रहणम् ।

न-(अक्षरम्) उ-आसनम् उत्पातयति विर्तकम् ।

पवर्गस्य द्वितीयं बीजम्, आ-(अक्षरम्) लगतु शीर्षे चिह्न-स्थितम्

(तत्) साध्यबोधि-(मन्त्रः), (तत्) अपानः ।

त-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) हि द्वयक्षरं भुवन-मन्त्रो भीषणः ।

पवहन्तोइ असर पुणिअओ : मनादु सठ्ठइ, महहनु ॥

नउ आस अनु, उपत्तह विअक्ष ॥

सवह हह भिन्नि बीओ, आलग्गु, मेसइ' चिन्न ट्ठइओ ;

सावह ओइ, अपहै अहानु ॥

तरह द्वइ क्खरु^३ ; भुयनमान्तु, बीअनु ॥

1. A. N. सेसह. 2. N. अबह.

3. N. क्खरु.

*pa sdehi mthah ma i dbyañs ldan /
sdan baḥi yid ni hdzin chen po /
na yig u stan rtog kun sel /
pa sdehi gñis paḥi sa bon ni /
ā yig mgor reg thig le gnas /
byañ chub sgrub pa yi ni snags /*

*thur du sel bahi rluñ gis so /
ta dañ ra yi yi ges gn̄is /
sa ni h̄jigs par byed sn̄ags so /*

NOTES

Read પવગ્ગાહનોઽ for પવહનોડ. Tib. pa sdehi mithali ma.

પવગ્ગાહનો—The last letter of the પ class—i. e., મ.

punñiaο—punñiaū—pūrñikṛta.

મના—Abl. singular.

Read દુસ્તરદ્વ for દુ સર્દદ્વ.

dusat̄tha—duṣṭa.

દુસ્તરદ્વ—Gen. singular.

Read મહગાનુ for મહનુ. Tib. h̄dzin chen po.

mahagahanu—mahāgrahaṇa.

ાસાનુ—ાસાન—This is an extended form.

Read ઉપત્તક for ઉપત્ત which gives no sense.

upattai—uppattai—utpātayati.

viakka—vitarka.

Read પવગ્ગહ for સતહ હ્વ. Tib. pa sdehi.

પવગ્ગહ ભિન્ન બીજો—The second bija of the પ class—i. e., ફ.

લગ્ણુ—Imperative, third person, singular number.

sesa—śīrsa—II P. § 40.

સેસર—Loc. singular.

cinna—cihna.

Read સાધર for સાવડ. Tib. sgrub pa.

sādhai—sādhāia—sādhyā. Pischel § 594.

સાધરઓઽ—સાધ્યોભિ—(મત્તઃ).

apahaahānu—apāna—This is an extended form. અપાન is one of the five vatairs that goes downwards and out at the anus.

Read હ્વક્ખુર for હ્વડ ક્ખુર.

હ્વક્ખુર—Combination of હ્વ (—હિ) and અક્ખુર (—અચર).

bhuyana—bhuanā—bhuvana.

Read મનુ for માનુ.

bjanu—bhīhanu—bhīṣṇaya. Pischel § 263.

प र अ विक्ष बीओ तयइसइ उहेअ अविडव णासु ॥
 य अन्तइ दसर कमइअओ जान पहतु ॥
 ण यासट्ठइओ बीओ एकणणाहरण जुगइ जानउ नासु ॥
 स अ पुत्रइअओ ससउ उकय नाहनु ॥

प-र अ-एकबीजं त्रयस्त्रिशदुद्वेग-खेद-नाशः ।
 य-अन्तं हि दसं क्रमिकञ्च ज्ञानं पवित्रम् ।
 ण-(अक्षरम्) आसांस्थितं बीजम् ए-(कार)-
 कर्णाभरणं योग्यज्ञानस्य नाशः ।
 स-(अक्षरम्) अ-(कार)-पूर्तकञ्च श्वासस्य प्रसरण-नाशनम् ।

परअ' विक्ष बीओ, तयइ सइ, हेअउ अविडवणोसु ॥
 यमन्तइ दसर कमइ अओ ; जाण" पहतु" ॥
 णया सट्ठइओ" बीओ, एकणण हरण" ।
 जुनइ" जाउ नासु ॥
 सभपुत्रइअओ", सस उउ केयनाहनु ॥

1. N. पर.	5. N. सचहओ.
2. N. अवीडव णासु.	6. N. एकणहरण.
3. N. जन.	7. N. जुइ.
4. A. N. पहतु.	8. N. सअसुतथीअओ.

*pa ra a yi sa bon yeig /
 sum cu rtsa gsum skyo dub hjomis /
 ya sdehi mthaḥ ma rim nañ pa /
 ye śes kyi ni dag byed do /
 na yi hgram gnas sa bon ni /
 e yi rna bar rgyan pa ho /
 rnal ḥbyor pa yi mi śes hjomis /
 sa yig a yi yi ges dgañ /
 dbugs ḥchad pa ni ñams par byed /*

NOTES

vikka—ikka—eka—In एक the accent is on ए. In the Prakrit, ए is a simple vowel and is also short. This fact is emphasized by doubling the

following consonant, so that the original quantity of the Sanskrit word is fully preserved.

tayaīsaः—trayastrīñśat.

Read उद्देत्र for उद्देत् as the latter does not give any sense.

uddea—udvega.

अविडव = खेद : Tib. dub. (pa). In the दंशीनाममाला, I. 21., we find the word अवडियम् meaning विनम्.

Read अन्तङ्ग for मन्तङ्ग as अ and म are often confused.

dasara—dasra—The Aswins—then it signifies the number ‘two’. The Bengali words, दोसर (= second, a supporter) and दोसरा (= second, second day of the month) (Hindi, दूसरा) come from Skt. दूसर, through the intermediate stage दसर. तीसर, तीसरा (third, third day of the month), चौसर (fourth), etc., owe their affix सर to दोसर (—२मर—२स) where it is legitimate. Dr. S. K. Chatterji in ODB., p. 700, derives the affix सर (moving) from Skt.—स्. But I differ from him as the affix with its meaning ‘moving’ is not at all suitable to the cases like एकमर ; दोसर, दोसरा ; तीसर, तीसरा ; etc. R. Hoernle in his Gaudian Grammar § 271, derives this from सत (= moved). But his derivation is philologically absurd and has rightly been discarded by Dr. Chatterji (ODB., p. 701).

य अन्तङ्ग दसर—Two ending letters of the य class—i. e., ल and व.

kramaja—kramika—that which comes from in regular succession.

paittu—pavitra.

yāsaṭṭhaio—āsamsthita.

Read जुगड for जूनड as न and ग are often confused. Tib. rnal hbyor pa.

jugaī—yogi(n).

jāna—aj āma. Here the initial अ is dropped. Tib. mi śes.

जानउ (= अजानउ)—जानह—which appears to be a weakening of हँ. So this form is Gen. singular.

sasa—śvāsa.

sasau—sasahu—sasaho—Gen. singular.

ukaya—ukkaa—This is a दंशी word, meaning ‘extension’—पाहूअसहमहणवो,

p. 174.

nāhanu—nāśana.

न मन्तइ तिनि वाण सिरइ ओसइअओ निवडिअ
धम्म अधम्म सरुअ ॥

धेय जोवइ धानअ मन्त सरुअ सहाअ ॥

तहन्तइ गहइअओ नइर नइ भाइ अभाइ ।

पवनह विनि बेओ जालनए मोअहाउ ।

स आरु इमर भिन्नअओ सिहमहिसज नासु ॥

न-मन्त्रो हि तृतीयम्बरेण शिरसि भूषितश्च निवर्तितं धर्माधर्म-स्वरूपम् ।
ध्येय-योगी ध्यानक-मन्त्रः स्वरूप स्वभावः ।

त-स्यानं हि (वीजम्) गृहीतञ्च, नगरमिव भात्यभावः ।

पवनस्य द्वितीयं वीजम् (तेन) ज्वालनीयो मोह-भावः ।

स-कार इ स्वर-भिन्नकश्च मिह-महिपक-नाशः ।

नमन्तइ, तिनि वाण सिरहओ सइअओ :

निवडिअ धम्म^१ अधम्म^२ सरुअ ॥

धयजोवइ^३ धान अमन्त सरुअ सहाअ ॥

तहन्तइ गहइ अआ ; नइर^४ भाइअ भाइ ॥

पवनइ विनि बेओ : जालनत्र मोअहाउ,

न आरुइ सरभिन्नअओ सिहमहिसअ^५ आसु ॥

1. N. धमा. 2. N. अधर्म.

3. A. N. धेय०. 4. N. ad. नइ after नइर.

5. N. सिंह०.

*na¹ yi snags gsum mgo la phyin /
chos dañ chos gyi spos ratn bshin /
bsum gtan smags kyi rañ bshin no /
ta sdeki nthak ma bzuñ bya ste /
gyen khyer ltar suan dños pa med /*

1. X ma.

*pa selehi gñis pahi sa bon ni /
gti mug rai bshiu hbar ba ho /
sa gig i yi yi ges dbye /
sen ge ma he hijoms pa ho /*

NOTES

सिरह—Loc. singular.

osa īa—usa īa—husa īa—hūsa īa—bhūsita.

nivadia—nivaṭia—nivaṭṭia—nivartita—Removed, suppressed.

dheya—dhyeya—Fit for meditation.

jova ī—joa ī—joga ī—yogi(n).

dhānaa—dhyānaka—Meditation.

sarūa—svarūpa = निर्विण. In the हेत्वतत्त्व we find—

तमात् सहभं जगत् सर्वं सहजं ब्रह्ममुच्चते ।

स्वध्यपत्रेव निर्विण विग्राकारद्वयमा ॥

nāra—nayara—naara—nagara—in the mystic language, नगर means 'the objects of senses' (रूपादिविषय)—ACV, com. 10.

नड = इव—SBC., p. 279. Tib. Itar. नड, नाड and नावड (=इव)—derive from—rt. ज्ञा (=to know). गाप्यड (rt. ज्ञा)—गापड—गावड, नावड—नाआड—नाड—नड. In the secondary sense, rt. ज्ञा (=to know) is also used in the sense of इव (like) cf. तम् मुखं चन्द्रं ज्ञानामि—i. e., his face is like the moon. जणि and जण (=इव) also derive from the same root.

bhāi—bhāti—Present tense, third person, singular number.

abbhāi—abhāva.

पवनह—i.e., प-वर्गीय—Of the प class.

beo—bīo—bīu—bijā.

jūlanae—jvālaniya.

hāu—bhāva.

siha—sīha—śimha—Emblem of वैरोचन and symbolizes bravery.

mahisa—mahiṣa—Emblem of यम and symbolizes power.

Read नासु for आसु as अ and न are often confused.

nāsu—nāka—Destruction.

— — — : : — —

रह सट्टइअओ सअलसूम जुइनि रज्जु ॥

पहन्तइ अ ऊसइअओ माइवह सव्भमसूसत्त ॥

धरह बीओस ऊसइउ उआर लहतत्त जानु ॥

एअ' पअ चउअहस ह मअरक्कु सव्भम सत्तह अजानु ॥

रवि-संस्थितश्च (बीजम्) सकलस्य योगिनीराजः ।
 प-स्यान्तं हि (बीजम्) अ-(स्वर)-भूषितश्च,
 (तेन) मायावी सर्वम् सत्त्वः (निगृहीतः) ।
 धरया बीजस्य भूषयिता उ-कारः, (एवंविधं बीजम्) लब्धतन्त्रज्ञानम् ।
 एवं पदानि चतुर्दश हि मारकः सर्वसत्त्वस्याज्ञानस्य ।

रइ सट्टै अओ', सञ्चलसूसु लुइनि रज्जु ॥
 पहन्तइ, अऊसइ अओ' माइरइ सब्भ स्सब्भु" ॥
 धरइ, बीओ' सऊसइ उउ आर, लहतन्त्र' जानु ॥
 एअ' पओ चउओदसह, मअरकु सब्भ सत्तह अजानु ॥

1. N. सट्टन्तओ.	3. A. -N. ○सूसत्त.
2. N. ऊसइकओ.	4. N. बीओओ.
5. A. N. ○त्त.	

ni mor jañ ni gnas pa ni /
 nañ blyor ma kuu rgyal po ho /
 pa s lehi nthak ma a dbyatis rgyan /
 sgnyi mar sems can kuu ñes lylzin /
 lylzin pañi sa bon a yig rgyan /
 de kho na yi ye ñes thob /
 de ltar rkain pa ben bshii po /
 sems can kuu yyi mi ñes gsod //

NOTES

Read सट्टइयओ for सट्टै अओ.

sattaiia—samsthita—II P. § 867.

सञ्चलम्—Gen. singular of सञ्चल (—सकल).

रज्जु—The shortening of आ requires the doubling of ज in compensation.
 ūsa.ā—hūsaā—bhūṣita.

Read माइवइ for माइरइ.

māivai—mīyāvi(n).

धरइ—Gen. singular of धरा.

बीओस—Gen. singular of बीओ (—बीज).

ūsa iu—hūsaīu—bhūṣayit̄.

ladda—laddha—labdha—Received.

cātiaddasa—caturdaśa ; cf. Bengali, ছোক.

ह—a particle used for emphasizing a preceding word.

X

क मज्ज वेओ र यसनु अग्गनि जावनि धम्मु ।
 तिअ अस्‌स विन्नि मत्थओ ॥
 तस्‌स विन्नक्खरु इसर जुत्तओ तिथउ जुजोउ न्नट्‌ट ॥
 तआर बोअनो ।
 तवग्गस्‌स चउत्थथिअ अ जुत्तइअओ धारनु बोइ अनन्तु ॥
 क-मध्य-बीजं र-आसनम् अग्र एव यापनधर्मः ।
 तृतीयमस्य विन्दु-मस्तक्ष ।
 तस्य द्वितीयाक्षरम् इ-स्वर-युक्तक्ष (तेन) तीर्थिक-योगश्च नष्टः ।
 त-कारो बोधनम् ।
 त-वर्गस्य चतुर्थस्थितम् (बीजम्) आ-युक्तक्ष धारणी बोधिरनन्ता ।

कमज्ज वेओ, रय सनु, अग्गनि जावनि धम्मु,
 तिओ अस्‌स¹ विन्नि मन्थओ² ॥
 तस्‌स विन्नक्खरु, इसरजुत्तओ । थितउ जुजोउन्नट्‌ट³ ॥
 तआ तवो अनो⁴ ; तव हहस्‌स ।
 चउत्थथिओ, अपुत्रह अओ⁵ ; धाअनु आइ⁶ अनन्तु⁷ ॥

1. N. आस्‌स.	4. A. N. तआर बोअनो.
2. A. N. मन्थओ.	5. A. N. अजुत्तोइअओ.
3. N. जोओउन्नट.	6. A. N. बोइ.
	7. A. N. अनन्तु.

*ka sdehi dbus na ra stan can /
 gsun dehi mgo la thig le shyin /
 theg pa mehog gi chos can no /
 ta sdehi gnis pahi yi ge ni /
 i yi dbyañs dan ldan pa ho /*

*mu stegs rual hbyor ñams byed paḥo |
ta yig rtogs par byed pa ḥo |
ta sdehi bshir guas ā dañ ldan |
byan chub mthah med h̄dzin pa ḥo |*

NOTES

yasantu—āsana.

agga—agra—Foremost, first.

ନି—ଏବ (indeed)—SBC., p. 144.

jāvani—yāpana—The name of a particular Jaina sect.—ଭଦ୍ରବାହୁଚରିତ୍ର.

tia—tīa—tiia—tītīya. Pischel § 165.

ଅସ୍ସ—Gen. singular of the pronoun ଇଦ୍ମ in Masc. gender. Here it refers to the କ class.

binni—binnu—bindu.

ତମ୍ସ—Gen. singular of the pronoun ତଦ in Masc. gender. Here it refers to the କ class.

ବିନ୍ଦକ୍ରମ—Combination of ବିନ୍ଦି (—ବି) and ଅକ୍ରମ (—ଅଚ୍ଚର).

ତମ୍ସ ବିନ୍ଦକ୍ରମ—i. e., ଖ.

Read—ତିଥତ୍ for ଧିତତ୍.

tithaü—ūrthika—Non-Buddhists.

jujo—yoga.

ଓ—And.

mnaṭṭa—naṣṭa—Doubling of ନ is due to the accent.

boano—bohana—bodhana.

Read ତବଗଗମ୍ସ. ତବ ହହମ୍ସ. Tib. ta sdehi.

thia—sthita.

ତଵଗଗମ୍ସ ଉତ୍ତତ୍ୟାଚ—The fourth letter of the ତ class—i.e., ଘ.

a—ā. Tib. ā.

juttaia—juttaya—juttaa—yuktaka.

ତବଗଗମ୍ସ ଜୃତଇଶ—i.e., ଘା.

Read ଧାରନୁ for ଧାଅନୁ as ଅ and ର are sometimes confused. Tib. h̄dzin. pa.

dhāranu—dhāraṇī.

boi—bohi—bodhi.

anantu—anantā—ଆ of feminines is shortened here.

ର ଠିଅ ତିନ୍ତି ବାଣ ଉସିଅଅ' ସକଳଇ ଜୁହନି ହଦତ ॥

ଣ ମନ୍ତୋଇ ଇ ଉସଇଅଓ ଜୁବନି ମଗ୍ଗ ॥

ସୁମଭନି ମନତପଅତ ଭିନ୍ନି ଭଣିଅବ୍ବମ୍ ଛ୍ୟ ପତ ଥୋହନୁ ତତ୍ତୁ ॥

ତଥା ସୁମ୍ଭେ ମନ୍ତୁ ଜୁବଣି ପୂଅ ସର୍ବଭ ॥

ହନ ମନ୍ତୋ ଭିନ୍ନି ଭଣିଅବ୍ବମ୍ ଖୁଦତ ଜାଯନି ନସ୍ସ ॥

र-स्थितं (बीजम्) तृतीयस्वरभूषितकं सकले हि
(रि-मन्त्रः) योगिनी-हर्ता ।

न-मन्त्रो हि इ-भूषितश्च योगिनी-मार्गः ।

सुभानि-मन्त्र-पदञ्च द्विर्भणितव्यम्-घटपदं बोधन-तत्त्वम् ।

तथा सुम्भे-मन्त्रो योगिनी-पूजा-स्वरूपम् ।

हन-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं क्षुद्रक-यापन-नाशः ।

रविओ, तिन्नि बाण उसिअअं ; सकलइ जुइनि-हददउ ॥

णमन्तोइ ; इउसइअओ ; जुवनि॒ मगुग ॥

सु॑ भनिमन्त॒ पअउ भिन्नि भणिअब्भं । ययउ॑ बोहनु॒ तत्त॒ ॥

तथो सु॑भे सन्तु॒ जुवणि॒ पूअसरूप ॥

हनमन्तो॒ भिन्निभणिअब्भं खुदहउ॒ जाअनि॒ नस्स ॥

1. A. N. हददअउ. 4. A. N. छयपउ.

2. N. जव. 5. N. तत्तु.

3. A. N. सुम्भ०. 6. A. N. मन्तु॒.

7. A N. जायनि॒.

ra gnas pa la dbyañis gsum rgyan /
rual hbyor ma kuu hcham ba ho /
na siags i yig gis rgyan pa ho /
rual hbyor ma ruams kyi lam mo /
sum bha na yi tshig rkañ ste /
lau gñis su ni brjod par bya /
tshig drug rtogs pañhi de ñid do /
de bshin du ni sum bhañhi siags /
rual hbyor ma yi nichod rau bshin /
ha uahi smags ni lau gñis brjod /
sdañ bañhi theyg pa ñams par byed /

NOTES

Read डिअ for बिअ. Tib. gnas. pa.

ঁথিা—sthita.

তিন্নি=তৃতীয়.

বাণ=স্বর—Vowel.

haddaū—hattaū—hattu—hartṛ.

ṇa—na. Tib. na. sṅags.

magga—mārga.

paa—pada.

उ—And.

क्ष्य—Six. It is a MB. form.

paū—pada.

bohanu—bodhana.

Read तथा for तथो which gives no sense.

मन्तु = मन्त.

सुभनि मन्त and सुभं मन्त—cf. सुभनिसुभं—SM., p. 435.

pūa—pūjā—आ of feminines is shortened here.

हन मन्तो—cf. सुभनिसुभं हन हन प्राणान्—SM., p. 435.

Read भणिअब्धं for भणाअब्धं.

भणिअब्धं = भणितव्यम्.

Read खुद्दहठ for खदहठ ; because द and ठ are sometimes confused.

khuddaū—kṣudraka.

jāyani—jāani—yāpana.

nassa—nāśa—The shortening of आ has caused the doubling.

प र अ एकुकूखरु इन्दिजइउ सस्स सहावह अन्न ॥

ण अ अं पुणु एव्वभं बीअह गुणहह मन्त ।

स आरु सव्वभह नाइनि सन्द ॥

व र सइअओ पव्वभतु मन्तु पअ पयट्टइओ गइनस्स ॥

सआरु सट्टइअओ सवरुअ ॥

प-र-अ-एकाक्षरम् इन्द्रियक-स्वस्व-स्वभावो हि अन्यः ।

ण-अ-अं पूर्णमेवं बीजं हि गुणस्य हि मन्त्रः ।

स-कारः (तेन) सर्वस्य नाड्येव सन्ना ।

व-(अक्षरम्) र-(कार)-सहितञ्च,

प-वन्मत्रपदं प्रवर्तितं गगनस्य ।

स-कार-संस्थितञ्च (बीजम्) सर्वरूपम् ।

परथ पकुखरु^१, इन्दजइ उसस्स सहावइ अन्न ॥
 एन्नअभं पुणु ; एव्भं^२ बीअइ, गुणाहइ मन्त,
 सआरु सब्भइ निसन्द ॥
 वरसइ अओ, एव्भतु मन्तु पअप्यट्टइओ^३ ; गइनस्स ॥
 सआरु सट्टइ अओ, सबरुअ ॥

1. N. एकुखरु. 2. N. एणं.

3. N. पअप्डहओ.

*pa ra a yi yi ge yeig /
 dbaiñ po rañ raiñ ño bo gshan /
 ña a i yi yi ges dgañ /
 sa bon hli ni you tan snags /
 sa yig rtsa kuu hczad pa ho /
 la yig ra yi yig rgyan ni /
 pa guas nam ukhah la hjug pa ho /
 sa yi yig guas kuu gyi gang /*

NOTES

indijaīu—indijaīa—indijaya—indijaa—indriyaka.

sassa—sva-sva.

anna—anya.

pūñu—pūñha—pūñha.

ebbham—evvam—evam—Here ए is a simple vowel and is also short. In order to preserve the original quantity of the Sanskrit word, we find the doubling here.

Read गुण for गुणा which does not give any sense here.

गुणइ—Gen. singular.

nāi—nādi—nādi.

नि=एव (indeed).

sanda—sannā—Motionless.

pabbhatu—pa-vat.

payat̄taio—paaft̄taīu—paatt̄taīa—paattia—pravartita.

gaina—gaana—gagana.

गइनस्स—Gen. singular.

sava—savva—sarva ; cf. Bengali, সব.

यहन्तोइ अ पूरहअओ वाद पराणिअ जानु ॥
न आक मन्तइ अ पूरहअ बोइ न क्षप्पइ कोवि

तिलउ मत्थस्सद्विट्

पहन्तइ बीओ मह मधु रुअइ ॥

सवरो अ पूरहअओ जुवणविन्द पआनइ ॥

य-अन्तं हि (बीजम्) आ-पूरितञ्च प्राणवायु-ज्ञानम् ।

न-कार-मन्तो हि आ-पूरितः (तेन) बोधिर्न कल्प्यते कुत्रापि,

(तत्र) तिलकं मस्तस्य दृष्टम् ।

प-अन्तं हि बीजं महामधुरुपं हि ।

स-परम् आ-पूरितञ्च (तेन) येगिनीवृन्दपदानतिः ।

पहन्तोइ' अपूरभ अओ, वादपब्बाणि अजानु ॥

न आरुमन्तइ । अपूरभ, बोइ न क्षप्पइ कोवितिलउ, पत्थस्सद्विट् ॥

पहन्तइ बीओ, मह मधुरुपइ । सवरो, अपूरहअओ ; जुवण विन्द पआनुइ ॥

1. A. N. य०.

*ya sdehi mthaḥ ma u yis dgañ /
rluñ ni srog gi ge śes so /
na yig ḥ yi yi ges dgañ /
byañ chub gañ du mirtog paḥo /
thig le mgo la blta bar bya /
pa sdehi mthaḥ ma sbrañ chen gzugs /
sa mthaḥ ḥ yis dgañ bar bya /
ruñ ḥbyor ma yis tshogs phrog go /*

NOTES

pūraia—pūritaka.

vāda—vāta.

Read पराणिअ for पराणाणि अ.

parāṇia—prāṇika.

वाद पराणिअ = प्राण-वायुः.

Read अ प्ररद्दव for अप्रवद् which does not give any sense here.
boi—bohi—bodhi.

क्लप्त्व—Passive, third person, singular number. The doubling of क is due to the accent.

kovi—ku-vi—kva-api (=क्लापि).

tilai—tilaka.

Read मत्यस्स for पत्यस्स. Tib mgo.

मत्यस्स—Gen. singular—Of the head.

ddīṭṭa—drṣṭa—The doubling of द is due to the accent.

juvāṇa—yoginī.

vinda—vṛinda.

paññāl—padānati.

— — —

पहन्तइ अ अंसरओ मुअड मण्डइअओ
 सब् भहो धम्मु देइ सरुअ ॥
 सअरु सुधम्मु अजानह णिग्गउ ।
 चे छ मन्तु बोइसत्त गइअओ अनुअन्ति ॥
 तमज्जट्टइअओ बीओ द न भाइ नत्थ ॥
 प-स्यान्त हि (बीजम्) आ-(युक्तम्) अं-स्वरक-मुकुट-
 मण्डितच्च सर्वस्य धर्मदेय-स्वरूपम् ।

स-कारः सुधर्मः, अज्ञानस्य निग्रहः ।
 चे-छ-मन्त्रो बोधिसत्त्वः (तेन) गमिता च (संसारे) अनुत्पत्तिः ।
 त-मध्य-श्वितच्च बीजं द-(अक्षरम्) (तेन) न भाति अनर्थः ।

पहन्तइ अअं मरओ' मुअड मण्ड अओ ;
 सब् भहो धम्मु मैइ सरुअ ॥
 सअरु, सधम्मु अजानइ, णिग्गउ ।
 च्छे मन्तु, बोइसत्त, गइ अओ, अनु अन्ति ॥
 तमज्जट्टइअओ, बीओ, दनभाइनत्थ ॥

I. A. N. ०सरओ.

pa mthahā ā dañi ldan pa la /
 am̄ gi cod̄ pān la rgyan pāho /
 chos kun ggi ni shyin ran bshin /
 sa yig dam chos mi śes gsod /
 tse tsha snags byañ chub sems dpāho /
 son ba hkhor bar skye ba med /
 ta sdejī dbus quas sa bon ni /
 da ni don med pa suñi bahō /

NOTES

पहन्त—The last letter of the प class—i.e., म.
a—ā. Tib. ā.

पहलक अ—i.e., मा.

sarao—sarau—svaraka—Vowel.

muadā—mukuṭa.

Read मण्डिष्ठांशी for मण्ड अशी.

maṇḍāīa—maṇḍita.

सब्मही—Gen. singular.

Read देव for मेड. Tib. shyin.

dei—deia—deya.

aru—āru—kāra.

niggau—niggahu—niggaha—nigraha.

Read चैक्क for चैक्क. Tib. tse tsha.

boisatta—bodhi-sattva.

gaia—gavia-गविश—gamita (—gamitā)—मा of feminines is shortened here.

Read अनुष्ठनि for अनु अन्ति.

anuatti—anutpatti.

तमज्जट्टिअ—The middle letter of the त class—i.e., द.

द—The middle bija of the त class.

bhai—bh iti.

nattha—anartha—Initial अ is dropped here.

न ह सजोइ निस्सेस लोअ मरतु ॥
 को मन्तो क्रम्म ससारछेतु अ ॥
 ध वेओ धलनु सब्भहइ सत्तहइ निप्पचु ॥
 मू वीओ मूडउ लोअसब्भह कम्मु ॥
 एअं सह चउपइ मन्तु चक्कु नाडइअ उअन्ति इच्छइ

जह जह जहअओ कम्म कुम्म ॥

न-(अक्षरम्) इ-संयोगि निःशेषलोकमरत्वम् ।
 क्रो-मन्त्र आक्रमः संसारछेता च ।
 ध-वीजं दलनं सर्वस्य हि सत्त्वस्य हि निष्प्रपञ्चम ।
 मू-वीजं मूढञ्च लोकस्य सर्वस्य कर्म ।
 एवं सहचतुष्पदीमन्त्रशक्नाडिकोत्पत्तीत्यादिः,
 जयी जयी यदा च कर्म-कुम्भः ।

नइ स जोइ, निस्सेस लोअ^१ मरतु^२ ॥
 क्रोमन्तो क्रुम्म ससारच्छेन्तुअ^३ ॥
 धवेओ^४, धलनु^५ सब्भहइ सत्तहइ^६, निप्पचु^७ ॥
 मूबीओ^८, मूडउलोअ^९ सब्भह कम्मु ॥
 एअग्म^{१०} धच उपइ मन्तु । चक्कु, नाडइअ उअन्ति ।
 इच्छइ, जह जह, इ^{११} अओ कुम्म कम्मु ॥

1. N.	रोजः	6. N.	omits it.
2. N.	मरतुः	7. N.	निप्पचुः
3. A. N.	०च्छेत्तअं	8. N.	ष्वीयो
4. N.	एवेओ	9. N.	ष्वहरोअ
5. N.	धरवुः	10. N.	एअस्स.

11. A. N. जह

*na la i deiñ lduñ pa ste /
 h̄jig rten ma lus h̄chi ba ñid t̄
 kro snags gnöñ pas h̄khor ba geod t̄
 dha yi sa bon h̄gpo kun h̄jom s /*

*spros pa med par byed pa ho /
 mū yi yi ge sa bon ni /
 rmoṇs pahi h̄jg rten kun gyi las /
 de ltar byed bcas tshig bcu bshi /
 rtsa yi h̄khor lo yi ni mthahō /
 bum pa can la sog s pahi las //*

NOTES

sajoi—saṃyogi.

न इ सजोइ—i. e., नि.

nissesa—niḥśeṣa.

marattu—maratva—Mortality.

kramma—ākrama. Tib. gnon pa.

sasāra—samsāra.

Read केत्तु अ for केत्तुअ.

chettu—chetty.

अ—And.

dhalanu—dalana—Destruction.

nippapaccu—niśprapañca.

mūḍha—mūḍha.

उ—And.

Read एञ्च मुह for एञ्च ध. Tib. de ltar byed bcas.

एञ्च = एवम्.

सह—With.

Read चउपर together.

चउपर = चतुषदी.

nāḍīā—nāḍikā.

icchā—icchā—ityādi.

jaī—jayi(n).

jaīa—jaīa—yadā.

Read कम्भ for कुम्भ.

कम्भ = कर्म.

Read कुम्भ for कम्भ.

kumma—kumbha.

कम्भ कुम्भ (= कर्म-कुम्भ)—There are two kinds of water-pots required in Buddhist

religious services—one is called the कर्म-कुम्भ and the other विजय-कुम्भ.—

S. Das, Tibetan-English Dictionary, p. 874.

XI

ति मन्तोइ सहज सरुअ ॥
 उपूपकम्म विसेस ह सबूभ चक ॥
 दद्धाकराइनो मन्तु जगनु कम्म सहाओ ॥
 म मन्त हा मन्त मुहइअ मन्त कन्तु सहाओ ॥
 ति-मन्त्रो हि सहज-स्वरुपम् उपकर्मविशेषो हि सर्वचक्रम् ।
 दंष्ट्राकरालिनी-मन्त्रो जगतां कर्म-स्वभावः ।
 म-मन्त्रो हा-मन्त्रो मुद्रिका-मन्त्रः कर्ण-स्वभावः ।

तिमोन्तोइ^१ सहजअ रुअ;
 उपूपकम्म^२ विसेसह सबूभ चक ॥
 दद्धाकराइ नीमन्त ण जानु, कम्मु^३ सहाओ ॥
 ममत्र^४ हामत्र,^५ मुहइ अमत्र;^६ कम्मु सुभाओ ॥

1.	N.	तिमन्तोइ.	5.	A.	हामन्त.
2	N.	कर्म.	6.	N.	हामत्र.
3.	N.	कम्म.	4.	A.	अमन्त.
4.	A.	ममन्त.		N.	अमत्र.
		ममत्र.			

*dhi snags lhan skyes rañ bshin te /
 khkor lo yi ni khyad par gyi /
 ne bahi las rṇams byed pa ho /
 dañ strā ka rā li yi snags /
 hygro ba rnams kyi rañ bshin no /
 ma snags ha snags mu drahi snags /
 rna ba yi ni rañ bshin no /*

NOTES

Read सहज for सइज.

सहज—The Sahajiyā doctrine.

Read सहूअ for अ हूअ.

उपकर्म—upakarma—The doubling of प is due to the accent. उपकर्म is

उपक्रिया—Favour, obligation.

visesa—visēśa.

इ—a particle used for emphasizing a preceding word.

daṭṭhīkarāni—damṣṭrākarālin—cf. देशकरालिनी—S.M., p. 435.

ए जान् misread for जगन्.

जगन्—Gen. plural.

Read सुइडप for सुएड.

mudaja—muddia—mudrikā.

कम्बु—कर्णतारा who accompanies the goddess अष्टभुजी कुमुकाम्—cf.—

प्रेर्व [व] त यूवता पर्यन्तं...कुरुकुलां

भगवतीम् अष्टभुजां...उत्तरदले

कर्णतारां...च ध्यायात् ॥—SM, p. 351.

सीहेउकअदिअस अग्गमइसि मन्तपउ घानु सर्हअ ॥
 सअस सिरह मन्त सरवह रहअ ॥
 सअस भाहवह मन्त अक्खर सरोउ रहअ ॥
 सतसइ मन्तइ इक्कु चक्कु ॥
 डाइनमन्त मरउ उअन्ति सहाओ ॥

श्रीहेरुकदेवस्याग्रमहिषि-मन्त्र-पदं ग्राण-स्वरूपम् ।

सहस्र-शिरे-मन्त्रः स्वरपति-रूपम् ।

सहस्र-बाहवे-मन्त्राक्षरं शरीर-रूपम् ।

शतशो हि मन्त्रेण एकञ्चक्रम् ।

डाकिनी-मन्त्रो मृत्युत्पत्ति-स्वभावः ।

सीहेउ कअदिअस, ^१ अग्ग, मइसि, मन्त्र^२ ।

पउघानु सर्हअ ॥ सअस सिरह, मन्तु^३,

सरवह रहअ ॥ सत सभाइ वह मन्त्र^४, अक्खर,

सरोउ, रहअ ॥ सतसइ मन्तइ, इक्कु चक्कु ॥

डाइनमन्त^५, मरउ डअन्ति सहाओ ॥

1. N. कअदिकस.

4. A. मन्त.

2. A. मन्त.

N. मन्त्र.

N. मन्त्र.

5. A. मन्त.

3. A. मन्त.

N. मन्त्र.

śrī he ru ka de ba syā gra-ma hi śibi /
 śnags tshig sna yi rāñ bshin no /
 sa ha sra śi re yi śnags /
 dbyangs kyi bdag bo yi ni gzungs /
 sa ha sra bā ha ba yi /
 śnags kyi gi ge lus kyi gzungs /
 śa ta sahi śnags ḥkhor lo yeig /
 mukhaḥ ḥygro mahi śnags ḥeči ba dañ /
 skye ba yi ni rāñ bshin no //

NOTES

sī—śrī.

heukaa—heruka—This is an extended form.

dia—deva.

दिवस—Gen. singular.

हेहक—He is one of the most popular deities of the Buddhist Pantheon. His name is generally associated with his Śaktis, who embrace the god and remain in Yab-yum.* He is also worshipped singly and in that case he will have two arms only. When represented in Yab-yum, he will have two or four arms.—BI., p. 61.

mahiśi—mahiśi—cf. श्रीहेहकदेवम् अगमहिंषि—SM., p. 435.

ghānu—ghrāṇa—Sense of smelling. It is one of the six indriyas (faculties).

saasa—sahassa—sahasra.

siraī—śire.

सचस सिरइ—cf. सहस-शिरे—SM., p. 435.

Read सरकड for सरकइ.

saravaī—svarapati.

Read भाहवइ for भाह वइ.

bhāhavaī—bāhave.

सचस भाहवइ—cf. सहस-बाहवे—SM., p. 435.

sariū—śarīra—II P. § 356. Here शरीर represents काय-धातु (sense of touch).

satasa—śataśa(s).

मन्तड—Inst. singular.

* Yab-yum—It is a Tibetan word consisting of two particles, 'yab' and 'yum'. The word 'Yab' in Tibetan means the honourable father and 'yum' means the honourable mother. The combined word, therefore, means the father in the company of the mother, or in her embrace.—BI., p. 199.

इ—The shortening or weakening of इ, necessitates the doubling of आ.

डाइन = डाकिनी.

marāī—maratu—marattu—mṝtyu.

Read उच्चति for उच्चन्ति.

uatti—utpatti.

मरउ उच्चति सहायी—The nature of birth and death.

XII

सहसननइ मन्तु विसअह रुअस्स लअणं ।

जलइततिजसइ मन्तपउ मणह विसउ ।

जालहमुहि पउ कज्जह विस्सउ ॥

पिग्घअलोज्जनी मन्तु चक्रखु विजानु ॥

वज्जसरेरउइ मन्तपउ कज्ज विजानु ॥

सहसानने-मन्त्रो विपयस्य रूपस्य लगनम् ।

ज्वलिततेजसे-मन्त्र-पदं मनसो विपयः ।

ज्वालामुखि-पदं कायस्य विपयः ।

पिङ्गललोचने-मन्त्रशक्तुर्विज्ञानम् ।

वत्रशरीरे-मन्त्र-पदं काय-विज्ञानम् ।

हसननइ^१, मन्तु विमह^२ रुअस्स लअणं^३ ।

जल^४ इति जसइ^५, मन्तु पउ ॥ मणइ^६ विसउ,

जालह, मुहि, पउ कज्जह विस्सउ ॥

पिग्घअ लोज्जनी^७, मन्तु ; चक्र खु विजानु ॥

वज्ज सरेरउइ, मन्तु पउ, कज्ज, विजान ॥

1. N. सहननइ. 4. N. जाल.

2. A. N. विसइ. 5. N. जासइ.

3. N. रअणं. 6. N. मनइ.

7. N. रोज्जनी.

ha sra na ni yi ni snags /

yul gyi grugs la reg pa ho /

dzā li tu te dza sehi snagz /

snags kyi tshig ni yid kyi yul /

*dzea la mu khiki tshig las gul /
piñ ga lo tsa na yi snays /
mig yi rnam par śes pa ho /
ba dera ū ri re hi snays /
lts kyi rnam par śes pa ho /*

NOTES

Read सहस्रनाम for सहस्रनम्.

sahasananaī—sahasrānane—cf. [शत] सहस्रानने—SM., p. 435.

Read विसचह for विसह.

विसचह—Gen. singular.

viśaa—viśaya—There are six viśayas (objective elements) :—

- (1) रूप-धातु (colour).
- (2) शब्द-धातु (sound).
- (3) गम्भीर-धातु (odour).
- (4) रस-धातु (taste..).
- (5) म्युष्टल्य-धातु (tangible).
- (6) धर्म-धातु or धर्मी (non-sensuous objects).

रूपस्स—Gen singular.

laṇḍam—laganam.

Read जलात्तिजसः for जल इति जसः.

jalaatijasāī—jvalitatejase—cf. ज्वलितजसे—SM., p. 435.

मणह—Gen. singular.

visaū—viśaya.

मणह विसउ—Non-sensual object.

jālahamuhi—jvālāmukhi—cf. ज्वालामुखि—SM., p. 435.

kajja—kāya—The shortening has caused the doubling.

vissaū—viśaya—The doubling is due to the accent.

कञ्चह विस्सउ—The object of touch.

Read पिंग्वालोज्जनी together.

piggħaalojjani—piggħaalojjanai—pigghaallocanaī—piṅgalalocane—cf. पिङ्गलोज्जने SM., p. 435.

cakkhu—cakṣu(s).

vijñānu—vij. āna—There are six vijñānas (consciousness) :—

- (1) चक्षुर्विज्ञान-धातु (consciousness of vision).
- (2) शोष-विज्ञान धातु (consciousness of hearing).
- (3) ग्राह-विज्ञान-धातु (consciousness of smelling).
- (4) जिह्वा-विज्ञान-धातु (consciousness of taste).
- (5) काय-विज्ञान-धातु (consciousness of touch).
- (6) मनो-विज्ञान-धातु (non-sensual consciousness).

चक्र विजान—visual consciousness.
 vajjasareraññi—vajrasarire—cf. वज्रसरीर—SM., p. 435.
 कञ्ज विजान (काय विजान)—tactile consciousness.

वज्रअ आहन मन्तो धान विस्सउ लअण ॥
 मिलइत पउ धान विजान ॥
 चिलिए मन्त सरजति विस्सउ ॥
 हे मन्त भिन्निभणिअब्भं सद विसअओ
 सदह सरजति भिणिइ विजान ॥
 एअं मन्त पअ सत्तअ अधइ मिस्सउ
 सब्भंह मरण रुअ जनु ॥

वज्रकामन-मन्त्रो ध्राण-विपय-लग्नः ।
 मिलित-पदं ध्राण-विजानम् ।
 चिलिते-मन्त्रः स्वरपति-विपयः
 हे-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं शब्द-विपयश्च
 शब्दस्य स्वरपतिः, द्वयस्य विजानम् ।
 एवं मन्त्र-पद-समकम् अर्द्धेन मिश्रितं सर्वस्य मरणं रुपं जनुः

वज्रअ आहग, मुन्तो, धान, विस्सउ लअणं ॥

मिलइत^१; पउ, धान, विजान ॥

चिलिए^२, मत्त^३ सरजत^४ विस्सउ ॥

हेमन्त भिन्निभणिअब्भं । सद विसअओ,

सदह, सबजत^५, भिन्निइ^६, विजान । एअं मन्त, पअसत्त^७,

अधइ मिस्सउ, सब्भंह मरणरुअ तनु^८ ॥

1. N. मिलइत.

5. N. सरजात.

2. N. चिलिए.

6. N. भिन्निइ.

3. N. मत्त.

7. N. पअसत्तका.

4. N. सरजत.

8. A. N. जनु.

*badzra ā sa ne yi ni snags /
sna yi gul la reg pa ho /
mi li ta yi snags kyi tshig /
sna yi ruam par ſes pa ho /
tsi li te yi snags kyi tshig /
dbyangs kyi bdag po yi ni lus /
he snags gnis brjod syra yi gul /
syra dan dbyangs gnis kyi ruam ſes /
de llar snags tshig phyed beats bluu /
hchi dan skye bo kuu gyi gzugs //*

NOTES

Read आहन for आहर—न and र are often confused.

चान विस्सत् (= प्राण-विषय) —Sense of smelling.

milaūta—milita—cf. मिलित—SM., p. 435.

चान विज्ञान (= प्राण-विज्ञान) —Consciousness of smelling.

Read सरजति for सरजत.

sarajati—sarayati—saraati—saravati—svarapati.

हि मन्त्र भिन्नभणिअब्भं—i. e., हि हि—cf. हि हि—SM., p. 435.

sadda—sabda.

सहह—Gen. singular.

भिल्हु—Gen. singular.

Read सत्त्र for सत्त.

sattaa—saptaka.

अध॑—Inst. singular.

Read मिससउ for मिससउ.

missaū—misrita.

Read जनु for तनु. Tib. skye bo.

janu—janu(s)—Birth.

XIII

सवरो षट्ठ सर आहनो खण्डेन्दु यिन्दु
मुअड मणिड्डओ भिन्नभणिअब्भं वज्रसत्त गुइहड्डअ ॥
ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि कमह भाइओ
अप्राणह सम्मअट्ठ ॥

स-परं पष्ठस्वरासनं खण्डेन्दुबिन्दु-मुकुट-मण्डितम् (वीजम्)-
द्विर्मणितव्यं वत्रसत्त्वो गुह्यकः (= गुह्यक-रूपम्) ।
ख-द्वयं धु-द्वयं मुरु-द्वयं कर्मणो भावश्च प्राणैः समस्थम् ।

सवरो षट् सर, आहनो, खण्डेन्दुबिन्दु
मुञ्चद मण्डित्वो, भिन्निभिणिअव्यं ॥
घज्जसत्त्वं गुह्यहृत्वं ॥ ख भिन्नि र भिन्नि
मुरु भिन्नि क्रमह भाहत्वो । प्रथाणह सम्म अठट् ॥

1. N. घज्जसत्त्व-

*sa mthah̄ drng pahi dbyañs stan can /
zla dum thig les myo la brygan /
tan gñis su ni hijod par bya /
rdo rje sems dpah̄ gsai bahi gzugs /
kha gñis dhu gñis mu ru gñis /
las ruams kyi ni dnos po ste /
srog dañ menam du guas pa ho /*

NOTES

मान्दिं—मान्दिं—मान्दिं—मान्दिया—मान्दिया—मान्दिता.

सवरो.....मण्डित्वो—i. e., हृत्वा.

गुह्याया—गुह्याका. Pischel § 594.

वज्जसत्त्व गुह्यहृत्व—The mystical form of वत्रसत्त्व. In the mystic language, वत्र means शून्यता and सत्त्व means ज्ञान (knowledge). So वत्रसत्त्व means ‘the knowledge of शून्यता’; cf.—

वत्रे ण शून्यता प्रोक्ता सत्त्वे न ज्ञानमाप्तता ।

तादात्मगमनयोः सिद्धं वत्रसत्त्वस्वभावतः ॥—AS., p. 24.

Read धु for र. Tib. dhu.

ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि—ख ख, धु धु and सुरु सुरु ;—cf. ख ख धु धु धुरु धुरु सुरु सुरु—SM., p. 435.

कमा—kamma—karma ; cf. Bengali কাৰ্ম (work).

क्रमह—Gen. singular of कर्मन् where the consonantal base is dropped and the vowel base is formed.

प्रथाणह—Inst. plural.

सम्मात्त्वा—samastha—Similar.

अधते महआ जुइणि पहिअ सिद्धइए
 मन्तपउ स अ काअन्त रुअ ॥
 हे घ भिन्नि पउ ग्रं भिन्नि पउ हे भिन्नि पउ ह भिन्नि पउ
 कोह दशाउ अक्खरइ जमधिवोहब्भं ॥

अद्वैत-महायोगिनिपठितसिद्धे-मण्ड्रपदं तच्च कायान्तरूपम् ।
 द्रेँ-घँ-द्वयं पदम्, ग्रं-द्वयं पदम्,
 हे-द्वयं पदम्, ह-द्वयं पदम्,—
 क्रोध-दशकाक्षराणि यमादि-बोद्धव्यम् ।

अधते, महभ^१ जुइणि, पहि असिद्धइए,
 मन्तपउ^२, सअ काअन्त रुअ ॥ ओध^३ भिन्नि पउ,
 ग्रं भिन्नि^४ पउ, हे भिन्नि पउ, ह भिन्नि पउ ।
 कोह दशाउ अक्खरइ । जमधिवोहब्भं ॥

1. N. सअ.	3. N. उध.
2. N. ऊउउ.	4. N. ग्रं भिन्नि ग्रं भिन्नि.

*a dhai te mahā yo gi nī /
 pa thi ta si ddhehi śūnya kyi tshig /
 de yan lus mthaḥ yī ni gungs /
 dré dhaḥ tshig gnis gram tshig gnis /
 he yī tshig gnis ha tshig gnis /
 khro buñhi yī ge gśin rje mi /
 mthar byed la soys kyis¹ gor bya /
 1. X. kyir.*

NOTES

adhate—advaite.

maha—mahā.

juiṇi—yoginī.

pahia—paṭhita.

siddhaïe—siddhe.

अधते...सिहुइ—cf. अहैते महायोगिनि पठितसिञ्च—SM., p. 435.

स—Nom. singular of the pronoun तद् in Neut. gender. This form is the successor of the earlier form सो. In Masc. gender, we find the same form ;—cf. स लोकन् (p. 65) ; स रक्षन् (p. 173) ; स उड्डन् (p. 175) ; स विकल्पी (p. 256) ; स आवक् (p. 391)—SK.

आ—And.

काअन्त—Combination of का^अ (—काया) and अन्त. In Sanskrit we expect an आ which is shortened here. It represents शून्य (void).

Read दे ध for ओध. Tib. dre, dha.

de—drē. dha—dhā.

दे ध भित्रि——ह भित्रि पउ—cf. द्रे द्रे धं धं यं हं हं ह—SM., p. 435.

koha—krodha.

daśāū—daśaka.

अक्खरड—Nom. plural in Neut. gender.

जमधि—Combination of जम (—यम) and आधि (—आदि). In Sanskrit we expect an आ which is shortened here.

bohabbhamp—boddhavyam.

प वघसूस चउत्थ बीअ इ सिरह लग्गउ
मे स मन्तो सअलह सदि सहाव डाइ ॥
एअ' द्वअदसूसउ मन्तपउह प्रएत सउत पअ लअणं ॥
प-वर्गस्य चतुर्थ-बीजम् ई-(कारः) शिरसि लगतु,
मे-स-मन्तः—सकलस्य सन्विः, स्वभावो डकिनीनाम् ।
एवं द्वादशकमन्त्रपदं हि प्रेतसत्त्वपद-लग्नम् ।

पवघसूस चउत्थ बीओ' इसिरह^१ लग्गउ^२ ॥
सेस^३ मन्तौ सअलह^४ सदि । सदावडाइ ॥
एअ^५" द्वअ दसूसउ ; मन्तपउह ;
प्रएत सउत पअ^६ लअणं^७ ॥

1. N. चउ बीत्थओ.	5. N. सअलह.
2. N. इ सिरह.	6. N. एअ.
3. N. रग्गउ.	7. N. अप.
4. A. N. मेस.	8. N. लिअण.

*pa sdehi bshi paḥi sa bon la /
 i yig nyo la reg pa ho /
 me sahi siags ni tshigs kun te /
 mukhaḥ hygro ma yi rai bshin no /
 de ttar siags ni ben gñis ni /
 * * * * //*

NOTES

vagha—vagga—varga.

प वघम् चउत्त्व बीची—The fourth bija of the प class—i. e., भ.

i—ई is shortened here ; cf. Tib. དྷ. yig.

सिरइ---Loc. singular.

लग्गउ—Imperative, third person, singular number. Here the double consonant is, perhaps, due to the change of conjugation, rt. लग् being regarded as of the 4th. class.

प वघस्स—लग्गउ—i. e., भी.

saddi—sandhi.

पवघस्स—सञ्चलह सद्दि—i. e., the whole मन्त्र is भीमेस ;—cf. भीमे हस हस—SM., p. 435.

डाइ = डाकिनी.

dvaadassaü—dvādaśaka.

दस्सउ (=दशक) —The doubling is due to the accent.

praeta—preta.

sauita—sattva.

laanya—lagana—lagna.

XIV

हस हस वीरए मन्तपउ छ तथअ देओ
 गुणह अहनन्त वक्खन । हाआर चउ थावइ
 हो अक्कु हु भिन्निभणिअय्भं सत्त अक्खरइ
 स्सत्तधाइह चम्मदि ॥

हस-हस-वीरे-मन्त्रपदानि पट् तथता-चीजं गुणस्यानन्तव्याख्यानम् ।
 हा-कारश्चतुर्बीजानि, हो-एकम् ,
 हुँ-द्वयं भणिअय्म-स्साक्षराणि खत्व-धातुहि चर्मादिः ।

हसंह वीरए, मन्तपउ ; छतथभ^१ बेओ,
गुण भवइ ॥ ननु, वक्खन्न^२ ॥ हाआर चउ वीवइ,
होअक्कु ; हुभिन्निभणिअब्म^३ ; सत्त अक्खरइ,
स्सत्तधाइह, चम्मदि^४ ॥

1. N. चतथ.

2. N. वक्खन.

3. N. चम्मदि

*sa ha dpa ho geig snags tshig /
de bshin gsegs drug sa bon te /
yon tan nthaḥ med ḥchad pa ho /
hā yi sa bon yi ge bshi /
ho geig hu^१ gnis brjod par bya /
yi ge bdnu po lpatgs sog^२ khams /*

1. X. *ho* 2. X. *sog*.

NOTES

Read हस हस for हमह.

vīrae—vīre.

हस हस वीरए—cf. हस हस वीरे—SM., p. 435.

छ (—षट्)—six.—ODB., p. 789.

tathaa—tathatā (Truth.)—आ is shortened here.

bea—bīja—II P. § 40.

Read गुणह and अदन्नल for गुण भवइ नन्न.

गुणह—Gen. singular.

aīnanta—ananta.

vakkhana—vyākhyāna.

हा आर—cf. हा हा—SM., p. 435.

bīva—bīa—bīja—Here is व-कृति.

वीवइ—Nom. plural in Neut. gender.

अक्कु (=एक)—The weakening of ए necessitates the doubling.

ही अक्कु—cf. ही ही—SM., p. 435.

hu—hu^१.

हु भिन्नि—cf. हु हु—SM., p. 435.

satta—sapta—seven.

ssatta—svatva—self-existence. The doubling of स्स is due to the loss of व.

dhāi—dhātu (element).—The elements are—(I) Six indriyas (six faculties—

(१) चक्रधातु 'sense of vision', (२) शोच-धातु 'sense of hearing', (३) प्राण-धातु 'sense of smelling', (४) जिहा-धातु 'sense of taste', (५) काय-धातु 'sense of touch', and (६) मनो-धातु 'faculty of intellect') ; (II) Six viśayas (six kinds of objective elements) ; and (III) Six vijñānas (six kinds of consciousness).

सम्भवाद्—The elements represented in the composition of self-existence.

चम्पदि—Combination of चम्प (—चर्म) and आदि. In Sanskrit we expect an आ which is shortened. Here चर्म is चर्म-धातु which is another name for काय-धातु (sense of touch).

तिलोअनासनि इअ मन्तो दुट्ठक वाचिअह ॥
 सत सहस एक कोटइ तथअगह परद्वाअरइतए ।
 सवरअह ऊसरइ मअहओ खण्डन्दुविन्दु उसहअओ ।
 एअ' उपसमहरउह मन्त सअलह ह ऊ अ' मन्त सहावह ।
 एअ' मन्तपउ चउरइ जुवणि उअत्ति जअअ सिद्धह ॥
 त्रैलोक्यनाशनि इति मन्त्रो दुष्टकवाचिको हि ।
 शत-सहस-एककोटि-तथागत-परिवारिते-(मन्त्रः),
 स-परकं हि ऊ-स्वेरण मण्डितं (वीजम्)
 खण्डेन्दुविन्दुभूषितश्च, एवम् उपसमाहार्यो मन्त्रः
 सकलो हि ह-ऊ-अ-मन्त्र-स्वभावो हि ।
 एवं मन्त्रपदानि चत्वारि योगिन्युत्पत्ति-जातसिद्धिः ।
 तिलोअ' नासनिइअ : मन्तो, दुट्ठ कवचिअह ॥
 सतसहस एक बोटइ^३ ; तथअ गह^४ परइ वाअरइ त ए ।
 सवरअह, ऊसरइ^५, मअहओ ; खण्डन्दुविन्दु उसहअओ^६ ।
 एअ' उस पस हरउह, मन्त । सअलह^७ । हऊअ' । मन्त^८ सहावह ॥
 एअ' मन्तपउ, चउरइ, जुवणि ; उअन्ति ; अजअ सिद्धइ ॥

1. N. त्रिलोमु	5. N. ऊसहस.
2. A. N. कवचिअह	6. N. ऊविन्दु उसहअओ.
3. N. रोटइ.	7. N. सअरह.
4. N. तथाकागह.	8. A. N. मन्त.

traī lo kya bi ḥā ūahi snags /
 salān ba la ni cho ga ḥo /
 ūt ta sa ha sra ko ti /
 ta tha ga ta pa ri ba re /
 sa mthahā ū yi dbyañs kyis spras /
 zla bahā dum bu thig les rgyan /
 de ltar snags kun ūer sdud paḥo /
 ha ū am̄ snags kyi rañ bshin /
 de ltar snags kyi tshig ni bshi /
 rnal ḥbyor ma skyed dños grnb ḥgynur //

NOTES

tiloanāsani—trailokyānāsani—cf. तैलोक्यविनाशनि—S M., p. 435.

दृश्य—इति.

dūṭṭhaka—duṣṭaka.

vācia—vācika.

sata—śata.

sahasa—sahassa—saḥasra.

Read कोटइ for बोटइ. Tib. ko. ti.

koṭai—koti.

tathaagaha—tathaagaa—tathāgata.

paraīvaaraītae—parivārite—This an extended form.

सत सहस प्रदद्वा अरद्वतए—cf. शतसहस्रोटितथागतपरिवारिते—
S M., p. 435.

maaio-- manḍita.

ऊ सरइ मचाइची—Decorated with the vowel ऊ.

खण्डिन्दु—Combination of खण्ड and इन्दु. In Sanskrit we expect an ए, which is weakened first into short ए and then into इ.

सवरचइ उसइच—i.e., हँ.

Read उपसमहरउइ for उस पस हरउइ which does not give any sense.

उपसमहरउइ—Potential participle.

ह—a particle used for emphasizing a preceding word.

चउरइ—Nom. Neut. gender.

juvanī—yogini.

Read उपति for उचनि.

uatti—utpatti.

Read जचच for चचच which gives no sense.

jaaa—jāta.

siddhaī—siddhi.

XV

पुणोहि सवरो पञ्चबाण पासट्ठइअ आसणो
खण्डन्दुबिन्दु ओसणो विहिना तत्त्वीओ ॥
प पासट्ठइअ बीओ पतानइ जुइनिजालु ॥
टअर उदीवणो मन्तु ॥

पुनर्हि स-परं पञ्चस्वरपार्श्वस्थितासनं
खण्डन्दुबिन्दुभूपैँ विधिना तत्त्वीजम् ।
प-पार्श्वस्थितवीजं प्रतनोति योगिनीजालम् ।
ट-कार उदीपन-मन्त्रः ।

पुणोहि सवरो, पञ्चबाण, पासट्ठइअ आसणो ।
खण्डन्दुबिन्दु ओसणो' विहना, तत्त्वीओ ॥
पपा^a सठ्ठइ बीबीओ^b । पतारइ^c जुइनिजालु ॥
फअर^d उदीवणो^e मन्तु ॥

1. N.	ओसणो.	4. N.	पटारइ.
2. N.	पाप.	5. N.	टअर.
3. N.	बीनिओ	6. N.	उदीवणो.

slar yañ sa mthah̄ dbyan̄s tñā pahi /
druñ na gnas pahi stan can la /
zla dum thig les bryyan̄ pa ho /
cho gas de kho nañi sa bon /
pa druñ gnas pa rnal h̄byor mañi /
tshogs ni bskyed par byed pa ho /
ta yig h̄bar bar byed pahi snags /

NOTES

osāṇo—usaṇa—ūṣaṇa—hūṣaṇa—bhūṣaṇa.

vihiṇī—Inst. singular.

Read पास्तुठिष्ठ for पास्तुठः.

Read बीचो for बीबीची which gives no sense.

Read पतान्॒र् for पतार्॒ as it makes no sense and न and र् are often confused.
patānāī—pratanoti—produces, creates.

Read टचर for फचर. Tib. ṣa. yig.

uddivāṇo—uddipana.

सिंहरूअए खअ मन्तपउ विनायक विघस्सनो इअ ॥

गजरूअए ग मन्त सत्त्वविणकअओ ॥

तैलोअउदरए पउ वरहह धूइ सअलु उअन्ति ॥

समुदमेअले गह भिन्निपउ मन्तु

राज्यभेहउ मन्तअ मेड ॥

सिंह-रूपे खः—मन्त्रपदं विनायकविघ्वसनमिति ।

गज-रूपे गः—मन्त्रः सत्त्व-विघ्नकरश्च ।

त्रैलोक्योदरे-पदं वाराहीदूतिसकलोतपतिः ।

ससुद्रमेखले-'ग्रस'-द्वयपद-मन्त्रः सागरमेखलामन्त्रकमेखला ।

सिंहरूअ ए खअ मनुपउ विनाअ^१ कुविघस्सनो इअ ॥

गजरूअ, ए गमन्त, सत्त्व विणकअओ ॥

तैलोअ उदरए पउ वरहह, धूइ सअलु उअन्ति ॥

समुद मेअले^२ गहभिन्निपउ ; मन्तु^३

साज्रु मिहउ, मन्त अमेड ॥

1. A. N. विनायक. 2. N. मेहरे.

3. N. मन्त.

siñ ha ru pe khāk̄ snags tshig /
 bgegs kyi gtso ba brlag byel paḥo /
 ga dza ru pe gaḥ yi snags /
 sems can kun gyi bgegs byel paḥo /
 traī lo kyo da re yi tshig /
 rab mehog phat ṇa kun bskyed paḥo /
 sa mu dra me kha la gra ha gñis kyi tshig /
 rgya mtsho lta buhi ska rays rgyan /
 de ni snags kyi ska rays so /

NOTES

ਸਿਫ਼ਲਾਏ ਖਾਮ—cf. ਸਿਫ਼ਲਾਏ ਖਾਮ:—SM., p. 435.

khaa—kha-ka—The letter ਖ.

vidhassano—vidhvamṣana.

ਦੁਅ—ਇਤि.

ਗਯਕੁਅਏ ਗ—cf. ਗਯਕੁਅਏ ਗ:—SM., p. 435.

vigna—vighna.

ਤੈਲੀਅ ਤਦਰਾਏ—cf. ਤੈਲੀਕੀਦਰੈ—SM., p. 435.

Read ਵਰਇਹ for ਵਰਇਹ.

varahaī—vāraḥī.

dhūi—dūti.

samuda—samudda—sainudra.

meale—mehale—mekhale.

gaha—grasa.

ਸਸੁਦ ਸੰਖਲੇ ਗਹ ਮਿਨਿ ਪਤ—cf. ਸਸੁਦ ਸੰਖਲੇ ਯਸ ਯਸ—SM., p. 435.

sajaru—sayara—sāra—sāgara.

mihaiī—mekhalā—II P. § 363.

meu—meaiī—mehaiī—mekhalā.

ਛੁੱ ਫਡਾਕ ਢਾਇਨਿ ਪਸੁ ਅ ।

ਥੀਰਹੈਤਾਏ ਛੁੱ ਮਨਤਪਤ ਪਕੇਤ ਤਅਤਿ ਧਹ ਧਜਤ ਮਿਨਿਅਭ੍ਰਭੰ ।

ਏਅ' ਸਤਤਪਤ ਮਨਤ ਸਥ੍ਰਮ ਕਮਮਅ

ਲੋਅ ਜਨਭੋਮ ਤਅਤਿ ਮਨ ਹਾਇ ॥

हुँ-फट-कारो डाकिनीप्रभुश्च ।

वीरदौते-हुँ-मन्त्रपदं प्रकेतोत्पत्तिर्यथा योगश्च विज्ञातव्यम् ।

एवं सप्तपदमन्त्रः सर्वकर्मकलोकज्ञानभूमोत्पत्तिर्मनो जहाति ।

हुँ फडारु, डाइनि, पभूअ ।

वीरदौतय हुँ मन्तपउ ; पकेत उअन्ति ।

यमे ; यजउ' भिन्निभव्यम् ॥

एअ' सत्त पउमन्त, सध्यम कमेअ लोअ ।

जन भो मउअन्ति मन्त्र हाइ ॥

I. A. यजेउ.

N. यउउ.

*hum dañ phat gyi yi ge ni /
mkhaḥ ḥgro ma yi khyab bdag go /
bi rā dhai te hum snags tshig /
thabs dañ śes rab gñis med las /
tha ma la ḥdus byas skyes paḥo /
de ltar rkañ pa bdun snags te //*

NOTES

फडारु—Combination of फट् and आरु (—कार).

ए—And.

viraddaitae—vīrādvaitē—cf. वीराद्वैते हुँ हुँ—SM., p. 435.

paketa—praketa—knowledge, perception, appearance.

uatti—utpatti.

Read यह for यमे, as the latter does not give any sense.

yaha—yathā.

yaja—yoja—yoa—yoga.

ए—And.

bhinniabbham—bhinnaviyabba, vinnaviyavva—vijñātavyam—Potential participle.

jana—jñāna—knowledge.

bhoma—bhūma(n)—World.

manna—manas—The doubling is due to the accent ;—Acc. singular ; = संकल्प, विकल्प (desire, conception formed in the mind, volition).

हाइ (—हा, 'to remove') = जहाति—Present tense, third person, singular number.

XVI

हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनह पउ ससरउ ॥
 योगएसरइत्त मन्त सान्तिरूहनि ॥
 डाइनी लोआना बद्धनह पउ बोइ निभानो लोअ ॥
 हुँ-हा-द्वय-महापशुमोहनि-पदं संसारश्च ।
 योगेश्वरि त्वम्-मन्त्रः शान्तिरूपिणी ।
 डाकिनी-लोकानां वन्दनि-पदं बोधिनिभानो लोकः ।
 हुँ हाभिन्नि, महापसु मोअनह, पउ ससरउ ॥
 योग एसर इत्त मन्त, सान्तिरूहनि ॥
 डाइनी लोआना^१ बद्धनह^२; पउ, बोइ निभानो^३ लोअ^४ ॥

1. A. N. लोआना. 3. N. मितानो.

2. N. omits it. 4. N. रोअ.

*hum hā gnis mahā pa śu mo ho niḥo /
 tshig gi lkhor baḥi rmoṇs pa ḥo /
 yo ge śra ri traṃ gi snags /
 shi ba yi ni gzugs su ḥo /
 dā ki nī lo kā nām ba uṭa nihi tshig /
 h̄ig rten byaṅ chueb tu h̄jug byed /*

NOTES

हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनह—cf. हुँ हुँ हा हा महापशुमोहनि—SM., p. 435.
 sasara—samsara.

योगएसरइत्त—cf. योगेश्वरि त्वं—SM., p. 436.
 sānti—śānti.

rūini—rūpiṇī.

लोभाना—Gen. plural.

vaddhanaī—vandani.

जाइनी लोभाना वडनइ—cf. डाकिनीलोकानां वन्दनि—SM., p. 436.

—————:o:————

सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ चउट्टीअ द्वेसहअओ ॥
भूतन्तासनह पउ तीथओजान नासहइ ॥
एअं सत्त मन्तपइ भणिअ कम्म करइ ॥

सत्यकर्मणि हुँ फट्-मन्त्रपदं चतुर्थ्य दर्शितञ्च ।
भूतत्रासनि-पदं तीर्थिक-ज्ञानं नाशयति ।
एवं सप्तमन्त्रपदं भिन्नकर्म करोति ।

सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ, चउट्टीअ द्वेसहअओ ॥
भूतन्तां सनह, पउ, तीथओ जान नसहइ ॥
एवं सत्त मन्तपइ, भणिअं कम्म करइ ॥

1. N. हुँ. 2. N. भूतां.

3. A. N. भणिअ.

sa tya me hum phathī snags kyi tshig /
mthaḥ bshi po ni ston pa ḥo /
bhūta trā sa na yi tshig /
mu stegs ye śes hjom̄s pa ḥo /
de ltar snags tshig bdum pos ni /
las kyi dbye ba byed pa ste //

NOTES

satta—satya.

कञ्च—Loc. singular.

फडमन्तपउ—Combination of फट् and मन्तपउ (— मन्तपद).

सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ—cf. प्रत्ययकारिणि हुँ फट्—SM., p. 436.

caūṭṭhia—caturthya.

ddasaīa—darśita—The doubling is due to the accent.

bhūtattāsanaī—bhūtatrāsani—cf. भूतचासनि—SM., p. 436.

tīthao—tīthāū—tīrthika—Non-Buddhist, such as the followers of Brahminism or Jainism.

jāna—jñāna.

नासच्च—Present tense, third person, singular number.

pāī—pada.

bhaṇṇia—bhinnaka.

कर्त्ता—Present tense, third person, singular.

XVII

पहन्तो सवरो अ जुत्तोइ यहन्तो ईसर जुत्तउ ।

एओ नहन्तो रेओ पहन्तो सिद्धे पउ विद्ये पउ स्वरि मन्तो ।

प पासउ ट बीओ हु खण्डेन्दुबिन्दु ओसन्नो

पुणोवि भणिअब्बं ॥

प-(कार)-स्यान्तं स-परम् अ-युक्तं हि य-(कार)-
स्यान्तम् ई-स्वर-युक्तश्च ।

एवं न-(कार)-स्यान्तं रेफ-(युक्तम्), प-(कार)-स्यान्तं
सिद्धे-पदं विद्येपदम्—श्रिरि-मन्त्रः ।

प-(कार)-पार्श्वच्च ट-बीजं हुः खण्डेन्दुबिन्दु-भूषणः,
पुनरपि भणिअब्बं ।

पहन्तो, सवरो अजुत्तौ¹, यहन्तो, ईसजुत्तउ, एओ ।

नहन्तो, रेओ ; पहन्तो ; सिद्धे पउ, विद्ये पउ ।

स्वरिमन्तो ; पपासउ, टबीओ, हु खण्डेन्दुबिन्दओ ।

सन्नो, पुणो विभणिअब्बं ।

I. N. अजुत्तोइ.

*pa mthaḥ sa mthaḥ a dañ līlān /
ya mthaḥ ī yi dbyāns dañ bcaś /*

*yig na mthahā na ra yig dañ /
pa mthahā dañ sid¹ dhehi tshig /
bid dyehi tshig dañ śva rihi snags /
pa drun ma dañ ṭa sa bon /
hum la zla dum thig les brygan /
bskyar la yañ ni brjod par bya /*

1. N. sen.

NOTES

Read ईसर for ईस.

ईसर—The vowel ई.

eo—eu—eva, evam—Thus. Cf. Old German, eo.

reo—reu—rea—reha—repha.

osanno—usana—ūsana—bhūsana—bhūṣaṇa—The doubling is due to the accent.

vi—api. Pischel § 143.

सिङ्गे पञ्च … … … पर्णो वि भणिष्वन्म—c. परमसिंहे महाविद्यश्रिः हुँ हुँ फट् हुँ हुँ फट्—SM.
p. 436.

प पासट्ठइओ टआरो हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥
एअं मन्तु नाभिट्ठइअ विहिना सधनाओ सह कअओ
प-पार्श्वस्थितः ट-कारो हुँ फट्कारः स्वाहया सह च ।
एवं मन्त्रो नाभिस्थितो विधिना स्वधा-नाम्ना सह कथितः ।

पपासट ट्ठइओ,¹ टआरो, हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥

एअं मन्तु नाभि ट्ठइअ, विहिना, सधनाओ, सह कअओ² ॥

1. A. ०ट्ठइओ. 2. N. कअउ.

N. ०ट्ठइउ.

*pa drun ynas dañ ṭa gig ste /
hum phat dañ ni srāhā beas /
snags hdi lte bar cho ga yis /
bsgrub bya miñ dañ beas par brjod //*

NOTES

फडार—combination of फट् and भार (—कार).

साहोर—Inst. singular of स्वाहा—cf. हँ हँ फट् हँ हँ फट् स्वाहा—SM., p. 236.
saa—saha—with, Tib. beas.

उ—and.

vihiñū—vidhinū—Inst. singular.

sadha—svadhā.

nāo—nāu—nāva—नावं—nāma, Pischel § 152.

kaao—kaaü—kahaü—kahiu—kahia—kathita.

XVIII

इन्द्रिय विसज न दिक्खदउ न भुअ नइ सत्थानाइ होइ ।
सभु पपञ्चु भाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविस्स ॥
इन्द्रियविषयो न दश्यताम्, न भुजो न हि संस्थानादिर्भवति ।
सर्वं प्रपञ्चं भावेन गृहीत्वा च छर्दय मोहं परमार्थं प्रविश ।

इन्द्रिय विसजन दिक्खदउ ; न भ्रमः नइ सत्थान हइ ।
सभु पपञ्चुभाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविस्स ॥

1. N. दिक्खदउ. A. N. भुअ.

*dbaiñ poḥi gul ni mi lta shiñ /
phyag dañ bshungs tshul la soḡs miñ /
bsgom̄s pas spros pa kuu bzun̄ ste /
gti mug de ni spañ bor gyis /
* * * * * * * * //*

NOTES

Read इन्द्रिय for इन्द्य.

indriya—indriya.

विषया—viṣaya.

दिक्खदउ—Pass. Imperative mood, third person, singular number.

bhuā—bhua.

According to Tib. soḡs (= आदि) and also for the sake of metre, read सत्थानाइ
for सत्थान.

satthāññū—saññsthāññī.

Read छोट for हृषि, for the sake of metre.

hoi—bhavati.

sabhu—sabba, savva—sarva.

papaññu—prapañña.

bhāa—bhāva—This form is taken here as Inst. singular.

गहन्त—This is a gerundial form.

सभु गहन्त ओ—And realising all the phenomena (प्रपञ्च) through भाव.

Thus it is said—

“भावेन लभते स
भावाधीनमिदं जगत् ॥”

chaṭai—chaṭahi—Imperative mood, second person, singular number.

सोइ—Acc. singular.

pammattha—paramārtha.

पविस्स (= प्रविश)—Imperative mood, second person, singular number. The doubling is entirely due to metre.

छडइ पविस्स—Give up illusion and enter into Highest Truth.

Metre—सहकारकसुमनज्ञरी.

ओजि चयोदश समि पञ्चदश सहकारकसुमनज्ञरी । —कन्दीनुशासन ।

—;—

XIX

रम रम परम महासुह वज्जु प्रज्ञोपायइ सिङ्गउ कज्जु ।
लोअण करुणा भावहु तुम्म सअल सुरासुर बुद्धु जिम्म
रमस्व रमस्व परममहासुखवत्रे, प्रज्ञोपायेन सिद्धिः कार्या ।
लोकानां करुणां भावय त्वं सकलसुरासुरेषु बद्धो हि यथा ।

रम रम परम महासुख^१ वज्जु, “प्रज्ञोपायइ सिङ्गउ कज्जु” ।
लोअण करुणा^२ भावहु तुम्म, सअल सुरासुर बुद्धु^३ जिम्म ॥

1. A. N. महासुह.

3. N. कज्ज.

2. N. वज्ज.

4. N. करुणा.

5. N. बुद्धु.

*mehog tu bde ba chen paḥi rdo rje rol eig rol /
śes rab thabs kyis dgoṇs pa grub par mdzod /
hjig rten ruams la khyod kyis¹ thugs rje bsgoms /
ji ltar lha dañ tha dañ min ma lus sans rygas nulzod //*

1. X. *kyi.*

NOTES

रम—Imperative mood, second person, singular number.
mahāsuha—mahāsukha.

प्रज्ञोपायइ—This form is Inst. singular of—अ bases.

sijjaiū—siddhi.

kajju—kāryā.

प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कन्जु—The way to attain सिद्धि is the proper combination of प्रज्ञा (wisdom) and उपाय (means). प्रज्ञा is शून्यता, devoid of all प्रपञ्च and उपाय is करुणा (compassion). For the realisation of सोक्ष्म (salvation), both of them are required together. They are inseparable like the lamp and its light (AS., p. 2).

लोभण—Gen. plural of—अ bases.

भावहु—Imperative mood, second person, singular number.

hu—khu—khala. Pischel § 94 and 148.

जिन्म = यथा.

Metre—चौपाई, 8 + 7 = 15. Final syllable must be short.

आराहिअ महसुहि बोहि वज्जहरोइ
के सुण समाहिअ अच्छसि तुम्म ।
रामय वज्ज पम्मे अजुइ निबोहइ
जि सह सुण समाहिअ अच्छइ तुम्म ॥

आराधितो महासुखेन बोधिवत्रधरो हि, कः शून्यसमाधौ असि त्वम् ।
रामय वत्रं पद्मे अद्य हि निबोधसि येन सह शून्यसमाधौ असि त्वम् ।

आराहिअ मह सुहिवो' बोहि वज्जहराइ,
के सुण सहाहिअ अञ्चसि तुम्म ।
रामय वज्ज पम्मेअ जुइनि^० बोहइ.
जिमद्दे^० सुण^० समाहिअ अञ्चइ तुम्मे ॥

1. A. उहि.

2. N. जुइनि.

3. N. मह.

4. N. उनि.

*bjan chub rdo rje hldzin pas bde chen gyis ni
mñes par mdzod /
khyod ni stoñ nñil tññ ne hldzin la shugs sam ei /
rdo rje pa dñu rol bas deñ ni ñes rtogs mdzod /
gaiñ gis lhan eñg nñil tññ hldzin la kyod bshugs /*

NOTES

ārāhia—ārādhita.

mahasuhī—mahāsuha i—Inst. singular of महासुह (—महासुख).

bohi—bodhi.

Read वज्जहरो for वज्जहरा.

vajjaharo—vajradhara.

के—Nom. singular of the pronoun किम्. The real pronoun form in Sanskrit is कट् and not किम् (cf. कट्टन, कट्टण, etc.) किम्, as a matter of fact, is in Neut. gender, which comes from कम् ; क becomes कि as it is followed by म् (cf. पूर्णमा—पूर्णमा). cf. Bengali, কে, used in the same sense.

sunpa—sun्या—śūnya.

समाहिअ—This form is Loc. singular. It has been declined like—इ bases in the feminine gender.

Read अञ्चसि for अञ्चसि.

अञ्चसि (=असि)—Present tense, second person, singular number.

तुम्म=त्वम्.

रामय—Causative, Imperative mood, second person, singular number.

वज्ज (=वज्ज)—Acc. singular.

पम्मी—Loc. singular. In the esoteric doctrine the वज्र symbolizes the लिङ् and the पञ्च represents the female organ. The union of the वज्र (the thunderbolt) and the पञ्च (the lotus) symbolizes the highest bliss (महासुख) arising out of conjugal union.

aju—ajju—ajja—adya.

nibohai—nibohahi—nibodhasi—Present tense, second person, singular number.

Read जि सह for जिमहे. Tib. gaū. gis. lhan. cig.

ji—jaī—Inst. singular. This form is shortened here due to metre.

Read अच्छइ for अछइ.

acchai—acchahi—acchasi (=असि)—Present tense, second person, singular number.

Read तुम्ह for तुम्हे.

Metre—भमरदत्तम्.

षान्ता भमरदत्तं ज्रैः । षण्मातव्यं चतुर्मोतपञ्चकं चिमातम्ब भमरदत्तम् । ज्रैरिति दग्धभिरष्ट-
भिश्च यतिः ।—इन्द्रोनुशासन ।

जारहि तुम्मि पभु चउधाउ बीओ
उठति चआलि अवधूइ सज्जाइ ।
तिहुयण डहह न दिस्‌सह कोह
जलति जलति निवाणसरूप ॥

ज्वालय त्वं प्रभो चतुर्धातुवीजम्, उत्तिष्ठति चण्डाली अवधूतीसज्जा ।
त्रिमुखनं दक्षते न दश्यते कोऽपि, ज्वलति ज्वलति निर्वाणस्वरूपम् ।

जारहि तुम्मि पभु चउधाउ बीओभ
उठति बआलि^१ निवधूइ सज्जाभ ।
तिहुअण डफइ^२ न दिसइ कोह
जलति जलति निवाणसरूप ॥

1. A. N. चआलि 2. A. N. डहह.

*minah bulag khyot kyis khams bshilpi sa
bon hylzag par mulzod /
a ba dhu tiki raii bshin gtum mo lduin bar hgyur /
sa gsum sreg par byed de gañ duhan mi mthon no /
mya ñan hlas pahi no bos hbar shin hbar bar hgyur /*

NOTES

jārahi—jālahi—jvālaya.

तुम्हि—This form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nomi. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

प्रभु—Voc. singular of—उ bases.

चतुर्धातु—Four elements. In Buddhism only four elements are recognized :—

चत्तारि महाभूतानि … … कथम् ? पठवीधातु, आपोधातु,
तेजोधातु, वायोधातु, भूतरूपं नाम ॥

—अभिधर्मात्मसंग्रही, p. 30.

The Buddhists do not recognize आकाश as an element :—

आकासधातु परिच्छेदरूपं नाम ॥

—अभिधर्मात्मसंग्रही, p. 30.

उठति—Present tense, third person, singular number.

caāli—cañḍāli.

Read अवधूट. Tib. a. ba, dhu, tihi.

avadhūti—avadhūtī.

sajja—sajjā.

उडहइ—Pass. present tense, third person, singular number.

Read दिसूइ for दिसइ.

दिसूइ—Pass. present tense, third person, singular number.

kohā—ko-o—ka-wa—ka-va—ka-vi—kapi—ODB., p. 845.

जलति जलति निवाणसहस्र—There shines and shines the character of निर्वाण.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई). The last foot is commonly, though not invariably, a spondee.

डाइनि सहजरूह आनन्दह
जरण मरण पडिहास न दिसूसह ।
इ बोह करहु चित्त जिननाहह
सत्तधातु उतारहु माइअह ॥

डाकिनी सहजरूपेणानन्दति, जरण-मरण-प्रतिभासो न दृश्यते ।
इमं बोधं कुरु चित्त जिननाथस्य सत्त्वधातुमुत्तारय मायायाः ।

द्वाकाणी सहजरह^४ आनन्दइ ।
 जरण मरण^५पडिहास न दिसइ ।
 इबोह करह^६ चित्त जिण^७ ना हइ ।
 सत्तधाउ उतारहु माइथइ ॥

1. N. सहजरह.

2. N. omits it.

3. N. कारहु.

4. N. जिन.

*than skyes rañ bshin gyis ni mkhahgro
 ma ruams dyah bar mizod /
 rya ba dañ ni jehi bar snañ ba ma mthon ho /
 thugs kyi rgyal ba meou po yis ni jydi
 day sad par mizod /
 sgyu mas sems can khams ni bsgral bar mizod //*

NOTES

दानी—दकिनी. They are generally represented as five in number :—

- (1) बुझ-डाकिनी—holding a wheel.
- (2) वज्र-डाकिनी—holding thunderbolt.
- (3) रद्ध-डाकिनी—holding jewel.
- (4) पद्म-डाकिनी—holding lotus.
- (5) कर्म-डाकिनी—holding a sword.

Some add another डाकिनी, called विश्व, holding double thunderbolt.

डाकिनीs correspond to the five female energies of the five Dhyāni—Buddhas. sahajarū—sahajarū—Inst. singular. Tib. rañ. bshin. gyis This form is shortened due to metre.

आनन्दइ—Present tense, third person, singular number.

प्राधिहास—pratibhāsa.

जरण मरण पडिहास न दिसइ—The appearance of old-age and death is not seen (there).

इ—Acc. singular of the pronoun इदम् in Masc. gender. Cf. य (—this) in the Maithili language.

boha—bodha.

करह—Imperative mood, second person, singular number.

चित्त—Voc. singular.

जिनानाहाहि—जिनानाहा—Gen. singular of जिननाह (—जिननाथ). इ in the place of य (genitive singular affix), is due to rhyme.

sattadhadū—sattvadhatu—A world of living beings.

मात्राः—Abl. singular of—आ base.

Metre—चौपाई.

XX

योहि सहावह सब्भु जनु मोहिअ बालहु अविजिनु ।
जुइन्नि तत्तु सब्भु सारु जोहि सो नरु वज्जधरु ॥
बोधि-स्वभावे सर्वजनः, मोहितो बालः खलु अविज्ञः ।
योगिनीतत्त्वे सर्वसारे यो हि स नरो वज्रधरः ।

बोहि सहावह सब्भु जनु, मोहिअबालहु अवि' ।
जि जुइन्नि तत्तु सब्भु सरु, जोहि सो नरु वज्जधरु² ॥

1. N. combines अवि with जि in the third pāda.
2. N. वज्जधरु.

*skey bo thams cad byan chub raiñ bshin te /
rmoñs pañi byis pas šes pa ma yin no /
sems can thams cad rual khyor mahi de ñid /
mi gañ yin pade ni rdo rje kchän //*

NOTES

बोहि सहावह सब्भु जनु—All men have the nature of (acquiring) supreme knowledge (बोधि).

Read—अविजिनु for अवि and जि in the third pāda. The metre, rhyme and the sense require the reading अविजिन.

avijinu—avijānu—avijānua—avijīna. Pischel § 118.

juinni—yogini—The doubling is due to metre.

सब्भु सारु—Which is the essence of all.

naru—nara (man)—Nom. singular.

vajjadharu—vajradhara.

जुइन्नि तत्तु………सो नरु वज्जधरु—That man who stands on the truth of योगिनी which is the essence of all, is regarded as वज्रधर.

Metre—कुसुमितकीतकोहस्त.

तथा समे तयोदश ओं चतुर्दश कुसुमितकीतकोहस्तः—कस्त्रीनुशासन ।

XXI

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତୁମିମ ଭାଇନିହ ସତ୍ତଧାଉ ସହାଇ ନିମୋଚନୀ ।
ତୁମିମହୁ ସତ୍ତହୁ ଭେଉ ନାହ ଵୀରହୁ ସବ୍ବଭହୁ ଉତାରନୀ ॥

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତିବିଗନି ହି, ସତ୍ତଧାତୁସ୍ଵଭାବନିମୋଚନୀ ।
ତବ ସତ୍ତସ୍ୟ ଭେଦୋ ନାସିତି, ଵୀରସ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୟ ଉତାରଣୀ ॥

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତୁମି ଭାଇନି । ଇ ।
ସତ୍ତଧାଉ ସହାଇନି' ମୋଚନି" ।
ତୁମିମହୁ ସତ୍ତହୁ" ଭେଉ ନାହ,
ଵୀରହୁ ସବ୍ବଭ ହଉ ତାରନି ॥

1. N. omits ଇ ସତ୍ତଧାଉ ସହାଇନି.
2. N. ମୋଚନି.
3. N. ସତ୍ତହୁ.
4. N. omits ହ and connects ଉ with ତାରନି.

*gson cig gson cig¹ sriñ mo khyod /
sems can khems kyi raiñ bshin grol byed ma /
khyed dañ sems can rnams la dbye ba meñ /
dpaly bo thams ead sgrol bor mdezad pa mo //*

1 X omits 'gson cig'

NOTES

ତୁମ୍ଭି—Nom. singular of the pronoun of the second person. But really speaking, this form is plural.

ଭାଇନି—Voc. singular. This is long due to metre.

ଇ—is used here as expletive.

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତୁମ୍ଭି ଭାଇନି—Hark, hark, o sister ! hark.

nimocani—nirmocani.

ତୁମିମହୁ—Gen. singular (strictly speaking plural).

ସତ୍ତହୁ—Gen. singular.

bheu—bheda.

nāi—nāhi—nāthi—natthi—nāsti—(na+asti). Dr. S. K. Chatterji in O D B., p. 555, derives ନାହ from na+ās̄t (na+ās̄it—nāhi—nāi) and consequently takes it as a past form (p. 953). But Bengali ନାହ is really a

present form, and when preceded by some finite or infinite verbs, a past one ; e. g., આમાર શાંતે નાણે (present tense) and આમિ એહે કાજ કરિ નાણે (past tense). The second example, આમિ એહે કાજ કરિ નાણે=આમિ એહે કાજ કરિયા આછિ ના. I am not, after doing this work—i. e., I did not do this work. It should also be noted here that Gujarati 'nathi' or 'nathi' (= Bengali 'নাই') comes from નાણે.

તુમ્હારું સત્ત્યા મેં નાઓ—There is no difference between yourself and the living beings.

વીરહ—Gen. singular. A સાધક is called વીર who attains સિદ્ધિ (success), after sticking to the બામાચાર.

સવ્ભહ—Gen. singular.

utāraṇī—uttārayī.

વીરહ સવ્ભહ ઉત્તારની—you are the deliverer of all the vīras.

Metre—હિપદી.

નતુમીવાદિકવિશત્પ્રાલૈરહિયુગેઃ પુનઃ ।
એકાનેકૈરનવરોદ્ભકે હિપદોં વિદૃઃ ।
—કન્દીનગામન ।

XXII

સુઅરઓઈ જગુ મુદિઅઓ સહજ સહાઈ તત્તુ સરો ।

પુણ સંસારહ દુઃખ ન હો જિ પસુ સોઈ બુદ્ધ તુ જનો ॥

શૂકારેણ જગન્મુદિતશ્વ, સહજસ્વભાવતત્ત્વં સ્મર ।

પુનઃ સંસારસ્ય દુઃખં ન ભવતિ, યઃ પશુઃ સ હિ બુદ્ધસ્તુ જનઃ ।

સુઅરઓઈ જગુ મુદિઅઓ, સહજ સહાઈ તત્તુ સરો ।

પુણ સંસારહ દુઃખનહો, જિ પસુ સોઈ બુદ્ધતુ જનો ॥

*sū yi yi ges hygro kun rgyas btah ste /
than skyes rañ bshin de kho na ñiil dran par bya /
slar yan lkhor bahi slug bsnal mi hoñ ño /
phugs gañ yin pa skye bo de rhams sañs rgyas so //*

NOTES

sū—śū—It symbolizes शून्य.

मूलरक्षीय—Inst. singular.

jagu—jagat—The world.

mudia—mudita.

सहज सहाइ (= सहजधर्म)—The Sahajiya doctrine.

Read तत् तु which gives no sense.

tattu—tattva—Truth.

सरो (= आर) — Imperative mood, second person, singular number.

संसारह—Gen. singular.

हो—भवति ; cf. अथग नाहो अग वि रुद्धी—DKS., p. 112 ; निम तिम हो गिमरि जाइ—DKS., p. 118.

नि—Nom. singular.

pasu—paśu.

तु—an emphatic particle. The emphasizing particle तु in Bengali comes from तु. Cf. एव तु इनामन—SK.

Metre—द्विपदी.

XXIII

जमदूअ जोइ अच्छहु तुम्मि तह अजरामरु पावहु पुणिह ।

मरण न पाइ बोहि अनुत्तओ जुइनि पाप न पुश्वह जुत्तउ ।

यम-दूतो योगी असि त्वम्, तत्राजरामरं प्राप्स्यासि पुनर्हि ।

मरणं न प्राप्नोति बोधिरनुत्तरः, योगिनी पापेन न पुण्येन युक्ता ॥

जमदुअ^१ जोइ अछहु^२ तुम्मि,

तह अजरामरु पावहु पुणिह^३ ।

मरण न पाइ बोहि अनुत्तओ,

जुइनि^४ पाप न पुश्वह जुत्तउ ॥

1. N. ओडूअ. 3. N. पुणीह.

2. N. अछहु. 4. N. जुइनी.

*gsin rje pho ūā mo yi rnal hbyor ma khyo l bshungs /
de yis slar yan rgas dañ hehi ba med pa hthob /*

*h̄chi ba sloī bar byed pahi rnal h̄byor ma bla med /
rnat h̄byor ma la sdig dan̄ bsod nams mi llan no //*

NOTES

jama—yama—in Post-Vedic mythology we find that यम् is the appointed Judge or Punisher of the deed and for this reason, he is also called धर्मराज् or simply धर्म् (Law or Justice personified). धर्म्, i. e., यम् is, in later period¹ identified with धर्म, one of the Buddhist Trinity. So यम्-दृत् means here धर्म-दृत् (i. e., the messenger of धर्म in Buddhism). There is a chapter on यमदृत-संवाद in शब्दपरामा of रामाड पण्डित, where यम् has been identified with धर्म (one of the Buddhist Trinity). In the same work, we also find the mention of धर्मदृत instead of यमदृत. यम् is held in high estimation in the Dharma-cult—a form of Buddhism.

dūa—dūta—the messenger.

tai—tahi—tāhi—tamhi—tamhi—tasmin or from ta-dhi (ta-dhi—tahi—ta), where ‘dhi’ is an old locative suffix, not found in Sanskrit, but derived from Pali—dhi (cf. Pali, मव्वधि=मव्वक) and from Greek —thi.—OIDB., p. 745. Cf. तँहि, तंहि (=तव)—AC., 14. 1; 28. 1; 43. 4; 50. 6; तहि (=तव)—SK., p. 306.

पावह—Future tense, second person, singular number.

पुणि (पुनर्)—cf. पुनि—GCG., p. 316, 321, 328, 340, 342; पुणि—SK., p. 124, 160, 229, 397.

—used as expletive.

पाइ—Present tense, third person, singular number; cf.शर्वे शुद्ध पाइ—SK., p. 204.

anuttao—anuttara.

punna—punya.

पुन्नः—Inst. singular of—अ base.

Metre—चोपार्ष.

XXIV

इन्दिअ बोहसत्तजनु विसजह बुद्धत्त करो ।
कन्द बुद्धसहाइ धरो घातह वजधरह धरु ।
बन्धह आवउगमु न हो अमरह भाइ समु धरु ।
करुणा ज़्यवह अच्छसि तो जि जि परउअआर करो ॥

इन्द्रियाणि वोधिसत्त्वजानितानि,
विपयाणां बुद्धत्वं कुरु ।
स्कन्धं बुद्ध-स्वभावं धर,
धातृन् वज्रधरेण धर ॥
बन्धो हि गमागमो न भवति,
अमरस्य भावं सर्वं धर ।
करुणा-योगेनासि त्वम्,
येन येन परोपकारं कुरु ॥

इन्द्रिय चोह॑ सत्त्वजनु॒, विसजइ॑ बुद्धत्वं करो ।
कन्द बुद्ध सहाइ धरो, धातह॑ वज्रधरइ॑ धरु ।
बधइ॑ आचउगमु, महो, अमरह॑ भाइ॑ सव्भु॑ धरु ।
करुणा॑ ज्ञुवइ॑ अच्छसतो, जिजिपर॑ उआरकरो॑ ॥

1. A. N. बोह॑. 3. N. वीसजइ॑.

2. N. सत्त्वजव॑. 4. N. उआलकरो॑.

*dban pa rnams ni byan chub sems dpañ bskyed /
yul rnams kyi ni satis rgyas n̄id du ggis /
phun po dañ ni sañs rgyas than cig znis /
khams rnams vlo rje lylzin par gnyin bar byos /
sr̄id par slar yan ldog par lgyar ba ma yan no /
thams cad lhechi ba med pahi mo bar znis /
sñin rje yi ni shyor bas khrod bshungs sñin /
yan dañ yan gis gshan ggi dogs pa ggis //*

1. N. श्वि॑.

NOTES

इन्द्रिय (—इन्द्रिय)—Organs of senses. It is used here in the sense of इन्द्रिय-ज्ञानानि and though the form is in singular, it conveys the plural sense.

boi—bohi—bodhi.

satta—sattva.

वोधिसत्त्व is a mystic term which means वस्तु (objects). बुद्ध and वोधिसत्त्व are mystic terms and are fully explained in डाकाण्डः, पटल XIV :—

कः त्रुङ् कः बोधिसत्त्वकं विशेषं नात्र विद्यन्ते
वस्तुबोधनाद् बृहोऽहन्तस्म् बोधिसत्त्वकम् ॥

janu—janiu—jania—janita.

visaja—viṣaya.

विसज्जह—Gen. singular. Really it conveys the plural sense.

करी—Imperative mood, second person, singular number.

इन्द्रिय... ... — करी—The knowledge of the इन्द्रिय (organs of senses) is generated by बोधिसत्त्व (objects). Attain Buddha-hood about the objects.

kanda—skandha—In the mystic language the five Skandhas represent the five Dhyāni Buddhas. But originally they would mean—(1) सूप 'matter', (2) विद्ना 'feelings', (3) संज्ञा 'ideas', (4) संस्कार 'volition' and (5) विज्ञान 'consciousness'. In JS., p. 41, स्कन्ध is explained in its technical sense :—

पञ्चत्रुद्धस्वभावत्वात् पञ्चस्मृत्या जिनाः स्मृताः ।

sahāī—svabhāva. But in Tib. lhan cig = सह (with).

खरो—Imperative mood, second person, singular number.

धातह—Acc. plural of—उ base.

वज्रधरह—Inst. singular.

धर—Imperative mood, second person, singular number.

Read बन्धह for वधह which makes no sense here.

बन्ध—Mundane bondage ; attachment to this world.

Read आवउगम् for अवउगम् which gives no sense.

आवउगम्—combination of आवउ (—आ + या—to come) and गम् (going).

आवउगम् = गमागमः—going and coming.

Read न ही for मही.

ही (=भवति)—Present tense, third person, singular number.

bhāī—bhāva.

Read सभ् for सब्भ् for the sake of metre.

सभ्—All.

juvai—juai—Inst. singular of jua(—yoga). Here is व-शृति.

Read अच्छसि for अच्छस and also read ती separately.

to—tu—tva—tvam—you. cf.—

ठगिले डो नानिनि झुझे लोके ॥—SK., p. 56.

ji—jaī—Inst. singular of the pronoun यद्. It is shortened due to metre.

Read उच्चार for उआर for the sake of metre and this is also the real Prakrit form.

uaāra—upakāra.

Read पर and उच्चार together.

परउच्चार = परोपकारः.

Metre—उपदीहक, १३ + १२.

सर्व इदं श्रीज तयोदयापदीहकः ।

—कन्तीनशामन ।

XXV

जगइ निमन्त नुदिहि पहु के तुमि सुण पवेसगओ ।
उठहु करुण सभावु महु कामसि महसुह वजधरु ॥

जगति निमन्तयोनुदिवसं प्रभुः, कस्त्वं शून्यप्रवेशगतः ।
उत्तिष्ठ करुण-स्वभाव मम, कामयसे महासुखं वज्रधर ॥

जगइ निमन्तनु दिहि पहु,
के तुमि सुण पवेस गओ ।
उठहु करुण सताथु महु,
कामसि महसुह वज्जधरु ॥

*mināḥ bdag ni ma re re r̥i hygro mgon l̥yod na /
khyod ni ci yi phyir na stoñ pa n̥id du bshungs /
bsheis s̥ig bdag ni s̥niñ ejehi rāñ bshin te /
rdo rje l̥ydzin pa bde chen bdag la l̥yod pa m̥zod /*

NOTES

जगइ—This form is Loc. singular—In the world.

nimanta—nimantaī—nimantaīa—nimantrya. Pischel § 594.

nudihi—anudihi—anudihā—anudivasa.

pahu—prabhu—Nom. singular of—उ base.

के—Who. But in Tib. ci yi phyir.—कथम्. के is a N.B. form.

तुमि (you)—Nom. singular of the pronoun of the second person. This a NR. form.

सुण—शून्य.

उठहु—Imperative mood, second person, singular number.

महु (= मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person.

कामसि—Present tense, third person, singular number.

Read वज्रधर् for वज्रधू for the sake of metre.

वज्रधू (= वज्रधर्)—Voc. singular.

Metre—अप्सरोतित्वमितम् , १३ + १३.

षग्नावचतुर्मावितिमावा वा, चतुर्मावदयपञ्चमावी वा,

पञ्चमावत्यितिमावी वा, यत्र तदप्सरोवित्वमितम् ।—इन्द्रीनुशासन ।

सुणु सुणु परउआरुगओ जिम पशुलोओ मरन्तओ ।
विअसिअ पम्मु काम महु तिम लोअ सखु सुहन्तओ ॥

श्रृणु श्रृणु परोपकारगत, यथा पशुलोको म्रियमाणः ।

विकसितं पश्यं कामयस्व मम तथा लोकं सर्वं सुखयन् ॥

सुणु सुणु पर उआरु गओ,

जिम पशुलोअ^१ मरन्तओ ।

विअसिअ यम्मु^२ काममहु,

तिम लोअ सब्भ सुहन्तओ ॥

1. N. पशुरोअ.

2. A. पम्मु

N. पम्मु.

gsom eig gson eig yshan gyi dgos pa nub /
hjig rten phyungs gañ si ba bshin du hgyur /
bdag gi padma rgyas pa la hylod mldzod /
de ltar hjig rten kuu bder hgyur bar byos /

NOTES

uāru—uaāra—upakāra.

परउआरुगओ (= परोपकारगत)—Voc. singular.

जिम—It is a synonym of यथा.

marantao—marantaü—marantaka—Present participle.

viasia—vikasita.

pammu—padma.

काम—Imperative mood, second person, singular number.

महु (= मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person.

तिम—It is a synonym of तथा. Its derivation seems to be from *tat+iva*—*ta+iva*—*tiva*—*timā*—*tima*.

Read सभु for सत्त्वम् for the sake of metre.

सभु (=सर्व) —All.

suhantao—suhantaii—sukhantaka—Present participle.

Metre—अप्सरोविलसितम्.

रम रम माइ वज्जहराइ सहजसरुओ न वाचाइ ।
सत्तलोओ परदन्द आइ जिम तुम्मि सुन्न निकज्जभाइ ॥
रमस्व रमस्व मयि वत्रधर हि, सहजस्वरूपं न वाच्यम् ।
सत्त्वलोकः परं द्वन्द्वं याति, यथा त्वं शून्यं निष्कार्यम् ॥

रम रम माइ वज्जहराइ,
सहज सरुओ न वाचाइ' ।
सत्त्व लोओ परदन्द आई°
जिम तुम्मि सुन्न निकज्जभाइ ॥

1. A. N. वाचाइ. 2. A. N. भाइ.

rdo rje hldzin pas bdag la rol cig rol /
thun skyes rañ bshin brjod ba med pa thob /
sems can hqig rten gshan ni rmoñs gyur pas /
ji ltar khyod kyis¹ stoñ pa don med hgyur /

1. X kyi.

NOTES

रम—Imperative mood, second person, singular number.

माइ—Loc. singular of the pronoun of the first person.

माई—ma-i—mayi—It is long due to metre.

वज्जहरा—Voc. singnlar ;—long due to metre.

सहजसरुओ—The Sahajiyā doctrine.

vācāi—vāca-i—vāca-ia—vācya.

न वाचाइ (= न वाच्य) = अवाच्य—not to be expressed.

पर—supreme.

danda—dvandva—dualistic knowledge.

आइ (—याति)—Present tense, third person, singular number.

nikajjaai—nikajjaia—niṣkārya = niṣkriya—inactive.

Metre—अनङ्गलिता, १५ + १४.

समे चतुर्दश ओजे पञ्चदशानङ्गलिता ।

—कन्तीनुग्रासन ।

कारनु सब्भ धम्मह तुम्मिइ के अच्छसि सहजसरूप न गाइ ।
कामह मह परमाथाइ जिम तुम्मि समलोअह जाइ ॥

कारणं सर्वधर्मस्य त्वं हि, क-(स्वम्) असि सहजस्वरूपं नगम्यम् ।
कामयस्व मां परमार्थेन, यथा त्वं समलोके यासि ॥

कारनु सब्भधम्मह तुम्मिइ,
के अच्छसि सहज सरूप न गाइ ।
कामह मह परमाथाइ,
जिम तुम्मि समलोअह जाई ॥

1. N. तुम्मिइ. 2. A. N. जाई.

*khyod ni chos rnams kun gyi byed pa ste /
ci phyir than skyes ran bshin hgro med bshugs /
bdag la mchog gi don gyis hylod pa mdzod /
de ltar khyod ni hylig rten rnams hthun bshud //*

NOTES

के—Who. But in Tib. ci phyir = कथम्, किमधम्.

गाइ—gaaï—gavaï—गवै—gamaï—gamaia—gamyā.

न गाइ (—न गम्य)—अगम्य—unintelligible.

मह (—मयि)—Loc. singular of the pronoun of the first person. But in Sanskrit Acc. singular.

परमाथाइ—Inst. singular.

Read समलोचह for समलोचह ।

समलोचह—समलोके. समलोक is the world of समाधि where करुणा and शून्य, or उपाय and प्रका or वक्र are united.

jāi—jāhi—yāsi—Present tense, second person, singular number.

Metre—आर्द्ध (the first of which contains 30, and the second, 27 mātrās).

X XVI

मण्डल चक्र महासुह भाड
द्वादशजोइ पुण न पाउ ।
सबूभ विअक्ष सरूहण मणहि तु
मण्डलु तहि सुह विजाणउ ॥

मण्डलचक्रं महासुखमावम्, (तत्र) द्वादशयोगी, (तत्र) पुण्यं न पापम् ।
सर्वं वितर्कं स्वरूपेण मन्यस्व त्वम्, मण्डले तत्र सुखं विजानीहि ।

मण्डल चक्र महासुह भाउ, द्वादशजोइ पुण न याउ^१ ।
सबूभ^२ विअक्ष सरू हण मणहितु, मण्डलु तहि सुह दिण^३ जाउ ॥

1. A. N. पाउ. 2. N. सभ.

3. A. विण. N. वित्त.

*dkyil hkhor bde ba chen po bsgom par gyis /
rnal hbyor beu gñis bsod nams sdig med paño /
thams cañ zug med raiñ bshin mos par gyis /
dkyil hkhor ñan pa de ni bde bar šes par byos /*

NOTES

cakka—cakra.

मण्डल चक्र—The centre of the magic circle.

bhāu—bhāva.

joi—yogi(n).

puṇa—puṇṇa—puṇya.

pāu—pāpa.

viakka—vitarka—Thought.

सरूहण—Inst. singular.

मणहि—Imperative mood, second person, singular number.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.

tu—tva—tvam—you.

तहि—तत्.

Read विजात्ता for दिष्ण जात् which gives no sense.

विजात्ता—Imperative mood, second person, singular number.

Metre—मन्मथविलसितम्, 16 + 14.

समे चतुर्दश ओजे घोडश मन्मथविलसितम् ।—कन्दोनुशासन ।

इन्द्रिय भन्ति महासुह मन्मसि
ता खनि पर ण अपान सजाउ ।
विविहरुअ जि करहु पहन्त
तिहुजण मण्डल चक्क फुरन्त ॥

इन्द्रियप्रान्ति महासुखं मन्यसे, तत् क्षणं परस्य नात्मनः स्वभावः ।
विविधरूपं यस्य कुरु प्रधनन् त्रिभुवने मण्डलचक्रं स्फुरत् ॥

इन्द्रिय भन्ति^a महासुह मन्मसि भाखनि^b परण अपाण सजाउ ।
विविहरुअ जिकरहु पहन्त तिहुजण^c मण्डल चक्क फुरन्त ॥

1. N. भवन्ति. 3. N. तिहुजन.

2. N. भाखनि. 4. N. फुरन्तो.

*dbañ po hkhruñ ba bde ba chen poñi mos pa gyis /
skad cig de la rañ dañ gshan gyi ño bo med /
gañ gi rniam pa sna tshogs gzugs chen gyis /
sa gsum du ni dkyil hkhor hkhor lo spo bar byos //*

NOTES

bhanti—bhrānti.

मन्मसि (=मन्यसे)—Present tense, second person, singular number.

Read ता खनि for भाखनि which gives no sense.

ता—Nom. singular of the pronoun तद् in neuter gender.

khani—क्षणा. Tib. skad cig.

apāṇa—appāṇa—ātmāna(h). Cf. অপণ অজ্ঞের জধিৰী—SK., p. 129.

sajāu—sayāu—saāu—sahāu—svabhāva.

ji—jaī—jahi—jaha—Gen. singular of the pronoun यद्.

करहु—Imperative mood, second person, singular number.

पहन—Present participle (प - हन् + the suffix अन्).

tihujaya—tihuyaja—tihuaṇa—tribhuvana.

फुरन—present participle.

Metre—चोपाई.

XXVII

परमान्दि जगु महसुह भाइ ।

विहरहु जुइणि चकु सहाइ ॥

अरि रि रि मोहपशुलोअ न जाइ ।

सहज सुन्दरि लह महसुह ठाइ ॥

तिहुवण सयलह जन बुद्ध सहाइ ।

करुणा जुबह रमहु सहाइ ॥

अरि जि तुमि परमाथु न भावहु ।

ते तुमि सहि बुद्धत्त न पावहु ॥ अरि ॥ ० ॥

अन्तर बहु जि अभिन्नहु जानहु ।

लोअहु सब्भहु उत्तारणु परहु ॥ अरि ॥ ० ॥

परमानन्दं जगत् महासुखभावम् ।

विहर योगिनीचक्रस्वभावे ।

अरि रि रि मोहपशुलोको न याति ।

सहज-सुन्दरीं गृहीत्वा महासुखे तिष्ठति ।

त्रिभुवने सकले हि जनो बुद्धस्वभावः ।

करुणा-युवत्या रमस्व स्वभावे ।

अरि यस्त्वं परमार्थं न भावयसि ।

तत् त्वं स हि बुद्धत्वं न प्राप्यसि ॥ अरि ॥ ० ॥

अन्तर्बहिरेवाभिनन्दं हि जानीहि ।

लोकस्य सर्वस्य उत्तारणं पारयसि ॥ अरि ॥ ० ॥

परमान्दि जगु महसुह भाइ,
 विहरहु जुइणि^१ चक्कु सहाइ ।
 अरिरिरि मोहपशुलोअ न जाइ,
 सहज सुन्दरि^२ लह महसुह ठाइ ॥
 तिहुवण^३ सयलह जन बुद्ध सहाइ,
 करुणा जुवइ रसहु^४ सहाइ ।
 आराज तुमि परमाथु न भावहु,
 ते^५ तुमि सहि बुद्धतु न वाचहु^६ अरि^७ ॥०॥
 अन्त^८ बहुजिम भिषहु जानहु,
 लोअहु सब्भट्ट^९ उत्तरणु^{१०} पुरहु । अरि^{११} ॥०॥

1.	N.	जुइनि.	7.	N.	omits it.	
2.	N.	सुन्दरी.	8.	A.	N. अन्तर.	
3.	N.	तिहुवण.	9	A.	सब्भट्टहु.	
4.	A.	N.	रसहु.	N.	सर्वहु.	
5.	N.	ते.	10.	A.	N. उत्तरणु.	
6.	A.	N.	पाचहु.	11.	N.	omits it.

*hygro ba kun ni mchog tu dgahy baki rai bshin te /
 rnal hbyor ma yi lkhor lohi rai bshin du gnas kyis /
 a re re re gti may phyungs kyis mi ses so /
 than skyes mdzes ma blads nas bde ba che la gnas /
 sa gsum ma lus hygro ba sans rgyas kyi rai bshin /
 sñin rjehi gshon nu ma dañ than cig rol bor byos /
 a re / gañ gis don dam lu ni ma bsgoms pas /
 de yi sans rgyas ñid¹ ni thob pa ma yin no / la re /
 nañ dañ phyi ni dbye ba med par ses par gyis /
 hñig rten thams cal bsgral bar nus paho / a re //*

1. X ñin.

NOTES

paramāndi—paramānanda—It is shortened due to metre.
 jagu—jagat.

bhai—bhau—bhava.

विहरु—Imperative mood, second person, singular number.

अरि—a vocative particle.

रि—a vocative particle.

jai—yati = जानाति (knows).

सहज सुन्दरि—Here सहज (i. e., the Sahajiyā doctrine) is compared to a beautiful lady (सुन्दरी).

लइ (= गहीता 'having taken')—This is a gerundial form. NB. नशे,—ODB., pp. 1044-1045. Cf. नहै—SK., p. 264, 322.

ठाइ (= तिष्ठति)—Present tense, third person, singular number.

मोहपशुलोच … … … महसुह ठाइ—सहज-सुन्दरीं गहीता साधको महामवि तिष्ठतीति महापशु-लोको न जानाति ।

juvai—yuvati—A young lady.

करुणा जवड—Here करुणा (Compassion) is compared to a young lady.

रमहु—Imperative mood, second person, singular number.

तुमि (you)—It is a NB. form.

paramāthu—pāramattha—paramārtha.

Read बुद्धत् for बुद्धतु which makes no sense.

बुद्धन (—बुद्धत्)—Buddhahood.

पावहु—(will attain)—Future tense, second person, singular number.

अरि—It is the refrain of the song.

अन्तर (—अन्तर्)—inside.

बहु (—बहिर्)—outside.

ji—jeva—eva. Pischel § 150 and 336.

उत्तारण परह— you can deliver.

Metre—चौपाई (also called पादाकलक and कलपाई).

XXVIII

केवल सहजसहाउ रि दिसह
नमहु सुरासुर तिहुयण नाहह
इन्दिय लोआ ण जानह कोइ
परम महामुह पूजहु गाहह ॥

केवलं सहजस्वभावो रि दिश्यते, नम सुरासुरविभुवननाथं हि ।
ईन्द्रियलोको न जानाति कुत्र परममहासुखं पूजय गाथया ॥

केवल सहजसहाउ रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहुयण^१ नाहइ ।
ईन्द्रिय लोअण^२ जानइ कोइ परम महासुह पूजहु गाहइ ॥

1. N. तिहुयन. 2. N. न

*kye lhan cig skyes pahi rai bshin geig pur bstan /
lha dañ lha min sa gsum mgon pa¹ la phyag tshol /
dbañ po dañ ni hñig rten pa gis mi ses te /
mchog tu bde ba chen pahi glu gis mchod par gyis /*

1. N. *hñoms pa.*

NOTES

केवल—only.

सहजसहाउ (—सहजस्वभाव) = सहजधर्म—The Sahajiyā doctrine.

रि—a vocative particle.

दिसइ—Phonological descendant of pass. दिश्यते.

नमहु—Imperative mood, second person, singular number.

nāha—nātha.

koi—kaü—kahi—ka—dhi (—कौत्र) 'dhi' is a locative suffix.

ईन्द्रिय लोअण ण जानइ कोइ—कुत स सुरासुरविभुवननाथो वर्तते—इति ईन्द्रियलोकी न जानाति ।

पूजहु—Imperative mood, second person, singular number.

गाहइ (—गाथया)—Inst. singular.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई).

सम्म कम्म जिम भावह रुइ
भव निव्वाण न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अच्छसि नाइ
सत्तउ यान ज नासइ कोइ ॥

सर्वकर्म यथा भावस्य रूपम्, भवो निर्वाणं न दृश्यते कुत्र ।
मायामोहेनासि नाभौ, सत्त्वक्यानमद्य नाशयति कुत्र ॥

सम्भ कम्म जिम भावह रुइ भव निर्माण^१ न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अद्विसि नाइ सत्तउ यान ज नासइ कोइ ॥ ॥

1. N. निर्वाण.

*gañ shig las thams cad pañhi grungs bsgom par byas /
srüd dañ mya ñan hdas par ston pa ga la ci /
sgyu ma gti mug gis ni ri mor gnas /
sems can theyg pa da duñ ñams par ga la byed //*

NOTES

sambha—samba—savva—sarva—When the conjunct is simplified, the preceding syllable gets an अनुस्वार as a compensation ; cf. वंक (—वक) ; देसण (—दर्शन) ; etc.

जिम—It is a synonym of यथा. But Tib. differs.

Read भावह for भावइ.

भावह—Gen. singular.

Read निवदाण for निर्माण which makes no sense here.

nivvāṇa—nirvāṇa.

दिसइ—Phonological descendant of Pass. दृश्यते.

कोइ—कुच.

māi—māyā.

माइमोहइ—Inst. singular.

nāi—nāhi—nābhi—It is used here in a locative (singular) sense.

sattau—sattvaka.

सत्तउ यान—सत्त्वयान or बीधि-सत्त्वयान i. e., the Mahāyāna. The Mahāyāna is called सत्त्वयान or बीधि-सत्त्वयान as every staunch follower of the Mahāyāna is a बीधिसत्त्व.

ja—aja (āja)—ajja—adya.

Metre—चोपार्ष.

Bibliography of References

[The order is that of the English Alphabet. The letters inside the parentheses represent the abbreviated forms used in the references.]

Abhidhammatthasamgaho—1st Edition, Vikrama Samvat 1979.

Advayavajrasamgraha (AS.)—Edited by Mm. Dr. H. P. Sāstri, 1927.

Āśearyacaryācaya (AC.) i. e., *Caryācaryaviniścaya*—Edited by H. P. Sāstri, B.S. 1323.

Bhadrabāhucaritra.

Buddhist Iconography (BI.)—By Benoytosh Bhattacharyya, M. A., 1924.

Central Conception of Buddhism and the Meaning of the word 'Dharma' (CCB.)—By Th. Stcherbatsky, Ph. D., 1923.

Conception of Buddhist Nirvāṇa (CBN.)—By Th. Stcherbatsky, Ph. D., 1927.

Chāndogya Upanishad.

Chandonuśāsana of Hemcandra.

Cittavisuddhiprakaraṇa.

Dākārṇava (DA.).

Deśināmamālā of Hemcandra—Edited by Muralydhar Banerjee, M. A., 1931.

Dohākoṣa of Sarojavajra (DKS.)—Edited by H. P. Sāstri, B.S. 1323.

Dohākoṣa of Kṛṣṇācārya (DKK.)—Edited by H. P. Sāstri, B.S. 1323.

Gauḍian Grammar—By R. Hoernle.

Gods of Northern Buddhism (GNB.)—By A. Getty, 1914.

Gopicandrer Gān (GCG.)—Edited by Dineshehendra Sen and Basantarañjana Rāya, 1922.

Gorakṣa-vijaya (GV.)—Edited by Munshi Abdul Karim, Sāhityaviśārada, B.S. 1324.

Grammatic Der Prakrit—Sprachen (Pischel)—By R. Pischel.
1900.

Guhyasamājatantra (GST.)—Edited by B. Bhattacharyya,
M. A., Ph. D., 1931.

Hemcandra's Prakrit Grammar (He. Gr.).

Indo-Iranian Phonology (IIP.)—by L. H. Gray, Ph.D., 1902.

Jñānasiddhi (JS.)—Edited by B. Bhattacharyya, M. A.,
Ph. D., 1929.

Madhyamakavṛtti of Nāgārjuna.

Manasāmaṅgal of Vijaya Gupta—Edited by Pyarimohan
Dasgupta, B.S. 1318.

Origin and Development of the Bengali Language (ODB)—
By Suniti Kumar Chatterji, M. A., D. Lit., 1926.

Padakalpataru—Edited by Satischandra Roy, M. A., B.S.
1325.

Pāia-sadda-mahaṇṇavo—By Pandit Hargovind Das T. Sheth,
Nyaya-Vyakarana-tirtha. 1st Edition.

Post-Caitanya Sahajiyā Cult (PCS.)—By Manindramohan
Bose, M. A., 1930.

Prajñopāyaviniścayasiddhi (PS.)—Edited by B. Bhattacharyya,
M. A., Ph. D. 1929.

Prākṛta-Paiṅgala (PP.).

Sadhanamālā (SM.)—Edited by B. Bhattacharyya, 1925.

Śadbhāṣācandrikā of Lakṣidhara (SBC)—Edited by K. P.
Trivedi, B. A., Bombay. 1916.

Śrīkrṣṇakirttana (SK.)—Edited by Basantarañjana Rāya,
B.S. 1323.

Śūnyapurāṇa (SP.)—Edited by Charuchandra Banerjee.

Sarvadarśanasamgraha.

Vidyāpati—Edited by Nagendranath Gupta, B.S. 1316.

Vajradākatantra.

Abbreviations

IA.=Indo-Aryan.

MB.=Middle Bengali.

MIA.=Middle Indo-Aryan.

NB.=New Bengali.

NIA.=New Indo-Aryan.

OB.=Old Bengali.

Pkt.=Prakrit.

Skt.=Sanskrit.

X.=Xylograph.

ERRATA

Page	Line	For	Read
2	9	papañcagau	papañcagaü.
6	9	सज्ज	सिज्ज.
9	13	re	ge.
9	27	Sasi	sasi.
13	14	Tibetae	Tibetan.
25	10	juttai	juttaü.
27	4	कर्मम्	कर्मन्.
28	21	य as initially	य as ज initially.
29	6	थोगिनीमन्त्रः	योगिनीमन्त्रः.
30	26	मिन्न	भिन्न
34	3	vunathao	viinathaio.
37	17	year	ear.
45	7	rūs	rūo.
45	22	rut̥hai	rut̥haü.
71	9	हुह	हुइ.
122	23	बद्धो	बुद्धो.

INDEX

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
अ (अ)	—२७, ३२, ४९, ६१, ७०, ८४, ८७, ९२, ११४, ११९	अच्छह (असि)	१२३
अ (आ)	—७०, ८९, ९४, ९५	अच्छसि (असि)	१, १२३, १३८, १४४
अ (च)	१४, ३२, ६४, ६७, ६९, ७९, ९७, १०७, ११९	अज्ञान (अज्ञान)	३२, ९९, ९५
—आर (—कार)	२५, ३६, ६१, ६३, ६७, ७५, ७७, ८०	अज्ञातु (अज्ञान)	१७
—आह (—कार)	६१, ७९	अजु (अथ)	१२३
—आल (—कार)	४७	अट्ठ (अष्ट)	४५
—कर (आ-कार)	३६	अट्ठम (अष्टम)	४१
अभरुओअनु (अवरोधन)	७३	अण्ठ (अन्त)	१६
अइनन्त (अनन्त)	१०९	अतिसरूप (अतिस्वरूप)	३२
अओ (अन्न)	३	अत्थ (अस्त)	९
अओर (ए-कार)	४२	अत्थु (अर्थ)	९३
अ' (अम्)	६९, ९२, १११	अध (अधम्)	१६
अंभर (अम्बर)	९९	अध (अर्द्ध)	१०४
अंसर (अं-स्वर)	७५, ९५	अधगुण (अधोगुण)	७
अक्ष (आकाश)	६४	अधते (अद्वते)	१०७
अकु (एक)	१०९	अधम्म (अधर्म)	८६
अक्खजु (अक्षय)	६१	अधम्मु (अधर्म)	९९
अक्खर (अक्षर)	६६, १००, १०७, १०९	अद्वह (ध्वंस)	४२
अक्खर (अक्षर)	१९, २२, ३७, ४७, ६७, ८०	अद्वहराओ (ध्वंसराज)	४२
अग्ग (अग्र)	८९, १००	अन (अन्य)	३९
अग्गि (अस्त्रि)	२५, ४२, ६७	अनन्तु (अनन्त)	८९
—जाल (—ज्वाला)	७७	अनुअत्ति (अनुत्पत्ति)	९५
अचलउअ (अचलक)	३९	अन्त (अन्त)	१०, ७५, ८४
		अन्तः (अन्तःस्थ)	६४
		अन्तर (अन्तर्)	१४१
		अन्न (अन्य)	९३

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
अनाह (अनाहत)	१४	आ-आर (-कार)	१०
अनाह (अनाश)	३२	आह (आदि)	१९, ३९
अन्य (जन्य)	७	आह (याति)	१३७
अपठ (अप्य)	३६	आठहङ् (आस्थित)	३९
अपमाणु (अप्रमाण)	३२	आनन्दह (आनन्दति)	१२६
अपहअहानु (अपान)	८२	आभरण (आभरण)	१०
अपान (आत्मनः)	१४०	आभरन्न (आभरण)	९३
अप्राणह (प्राणः)	१०९	आराहित (आराधित)	१२३
अबोअनि (अबोधन)	७८	आलु (जाल)	७९
अभाह (अभाव)	८६	आवह (आयाति)	५
अभाव (अभाव)	३	आवहह (आवहति)	६१
अभिष्ण (अभिज्ञ)	६४	आसअनु (आसन)	८२
अभिज्ञ (अभिज्ञ)	६९, १४१	आसन (आसन)	११३
अभिज्ञु (अभिज्ञ)	२९	आसन (आसन)	९३
अमर (अमर)	८०	आहन (आसन)	५८, १०४, १०५
अवहङ्गो (अवधूत)	३२	आहनु (आसन)	५६, ६४
अवधूह (अवधूती)	१२६	आहरण (आभरण)	६६
अविजिनु (अविज्ञ)	१२८	आहु (अथवा)	१०
अविहङ्ग (खेद)	८४	ह (ह)	२२, २९, २७, ३२, ४४, ४७,
अरि (अरि)	१४१		४९, ५३, ५४, ६४, ७७, ७९,
अलग्ग (अलग्ग)	७९		८०, ९७, १०८
असर (अ-स्वर)	७७, ८२	—आर (-कार)	४५, ४७
असर (आ-स्वर)	३९	—ओआह (-कार)	९९
असुर (असुर)	९, ३७, १२२, १४३	—जुत (-युक्त)	९१
अस्य (अस्य)	८९	—सर (-स्वर)	२७, ३२, ३९, ४२, ८६,
भह (अदः)	२९		८९, ११९
भहाह (अहङ्कार)	९४	ह (हि)	३, ७, १२, १४, १६, १९,
भहकाह (अहङ्कार)	७४		३४, ३६, ३७, ३९, ४१, ४४, ४०,
भहनग (अहनक)	७०		४९, ५३, ५८, ६१, ६३, ६४, ६७,
आ (आ)	८२		६९, ७०, ७१, ७३, ७४, ७६, ७७

शब्दाः	प्राञ्चाङ्काः	शब्दाः	प्राञ्चाङ्काः
इ (हि)	७९, ८०, ८२, ८४, ८६, ८७, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, ९९, १००, १०८, १११, ११९, १२१, १२३, १२९, १३७, १३८, १४३	उत्तरभ (उत्तरक)	१
इ (इम्)	१२६	उत्तरनी (उत्तरणी)	१२९
इअ (इति)	६६, ७३, १११, ११४	उत्तरहु (उत्तरय)	१२६
इअम् (इदम्)	१०	उति (शुति)	१२६
इह (इति)	५४, ६९, ७९	उत्तारणु (उत्तारण)	१४१
इति (इति)	१६	उद्वरणु (उद्वरे)	१४४
इकलु (एकल)	६६	उद्वह (उद्यति)	१९९
इकलु (एकल)	६६	उद्वेअ (उद्वेग)	८४
इकु (एक)	७०, १००	उद्वेवण (उद्वीपन)	११३
इच्छिह (इत्यादि)	९७	उध (ऊर्ध्व)	१६
इन्दिय (इन्द्रिय)	१२१, १४०, १४३	उपत्तह (उत्पातयति)	८२
इन्दिजहउ (इन्द्रियक)	९२	उपसमहरउह (उपसमाहार्य)	१११
इवर (इतर)	७	उप्पकम्म (उपकर्म)	९९
इसान (ईशान)	७७	उसहभ (भूषित)	४९, ६२, ७७, ९०, १११
इह (इह)	३	उसहाम (उष्म)	९८
उ (उ)	८२	उसिभ (भूषित)	४९, ९०
—सर (-स्वर)	१४	ऊ (ऊ)	१११
उ (उ)	८०, ९७, ११७, ११९, १२०	—आर (-कार)	३४
उअत्ति (उत्पत्ति)	४९, ७०, ९७, १००, १११, ११४, ११५	—सर (-स्वर)	१११
उआर (उ-कार)	८७	ऊसहभ (भूषित)	८७
उआरह (उच्चारयति)	६१	ऊसहउ (भूषयितु)	८७
उक्त्य (प्रसरण)	८४	ऊसिभ (भूषित)	४१
उखित (उत्थित)	७१	ए (ए)	३९, ४१, ९४, ६४, ६९, ८४
उज्जल (उज्ज्वल)	९६	—आर (-कार)	३२, ३६, ४२, ५३, ६६, ७३
उठओ (उत्थिष्ठु)	७	—आर भरण (-काराभरण)	४२
उठति (उत्थिति)	१२९	—आह (-कार)	३७

एअं (एवम्) ३७, ९१, ७४; ८७, ९७, १०४,
१०८, १११, ११९, ११८, १२०

एओ (एवम्)

१११

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
एक (एक)	१११	कज (कार्य)	१०२
एकुक्खर (एकाक्षर)	९२	कजु (कार्या)	१२२
एवम् (एवम्)	९२	कण्णु (कर्ण)	९९
एसर (ए-स्वर)	२९	कण्हाहरण (कर्णभरण)	७३
एम (एव)	२७	कन्न (कर्ण)	२५, २९, ५१, ५३, ८४
ओ (ओ)	६३	कन्नाहरण (कर्णभरण)	६९, ८४
—आर (-कार)	४४	कपहल (कपाल)	४९
—कर (कार)	२९	कम (कर्म)	२५, १०५
—सर (-स्वर)	१९	कमन्त (कामयमान)	१
ओ (च)	३४, ३७, ३९, ४१, ४७, ४९, ५१, ५३, ५४, ५८, ५९, ६१, ६३, ६४, ७०, ७१, ७४, ७५, ७७, ७९, ८०, ८४, ८६, ८७, ८९, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, १०४, १०५, १११, ११४, १९८	कम्म (कर्म)	२२, ३७, ४७, ७४, ९७, ९९, ११५, ११६, १४४
ओअत्ति (उत्पत्ति)	८०	कम्मु (कर्म)	१७
ओइ (बोधि)	८२	करओ (क-र-अ)	४९
ओजजओ (ओजोजात)	६१	करइ (करोति)	११८
ओत्तारण (उत्तारण)	२५	करहु (क्रु)	१२६, १४०
ओसइअ (भूषित)	८६	कराइनी (करालिनी)	११
ओसण (भूषण)	११३	करणा (कर्षणा)	१२२, १४१
ओसज्ज (भूषण)	११९	कल (कला)	१२
ओसिअ (भूषित)	४४, ४७, ९४	कलरद (कलार्द)	१४
ओव (अव्र)	३	कलवुह (कारयति)	७३
क (क)	४७, ६४, ७१, ७५, ८९	कलाधर (कलार्द)	१०
—पूपुव (-पूर्व)	२९	करण (कर्षण)	४४
—मज्जटहअ (-मध्यस्थित)	६३, ७९, ७५	कहणदेश (कर्णदेश)	१४
—वरग (-वर्ग)	७६	कहन (कण)	३६
कअओ (कथित)	१२०	कहन (कर्ण)	१०
कळ (कळाल)	४१	कहला (कला)	१०
		का (का)	७१
		काअन्त (कायान्त)	१०७
		काइमओ (कामक)	६३
		काज (कार्य)	१९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
कामह (कामयस्व)	१३८	गहन (गगन)	९२
कारण (कारण)	२७, ८०	गज (गज)	११४
कारणु (कारण)	२२, २९, १३८	गलजन्त (गलपर्यन्त)	७
किअ (कृत)	७९	गह (ग्रस)	११४
कुण्ड (कुण्ड)	४२	गहद (गृहीत्वा)	४९
कुम्म (कुम्म)	९७	गहदभ (गृहीत)	२२, ४७, ५४, ९८, ७५,
के (कः)	१२३, १३८		७७, ८६
केवल (केवलं)	१४३	गहदओ (गृहीत)	३६
कोइ (कुत्र)	१४३, १४४	गहन (प्रहण)	१६
कोट्टू (कोटि)	१११	गहन्तद (गृह्णाति)	५१
कोवि (कुत्रापि)	९३	गहिअ (गृहीत)	४९, ५१
कोह (कोध)	१०७	गहिअभअभं (ग्रहीतव्य)	२५
कोह (कोऽपि)	१२९	गहुभओ (गृहीत्वा)	१२१
कप्पह (कल्पयते)	५४	गाहद (गायथा)	१४३
क्रमद्वभ (क्रमिक)	८४	गिओ (गत)	५
क्रम्म (आक्रम)	९७	गिकर (गि-कार)	६३
क्रो (क्रो)	०७	गुहहदभ (गुह्यक)	१०५
ख (खः)	१०९	गुण (गुण)	९२, १०९
खभ (खः)	११४	—नाहो (—नाथ)	३९
खण्डेन्दु (खण्डेन्दु)	१११, ११३, ११९	गुरवो (गुरवः)	५६
खण्डेन्दु (खण्डेन्दु)	१०६	ग्रं (ग्रम्)	१०७
खनि (क्षणम्)	१४०	घान (घ्राण)	१०४
खहन्तद (क्षयति)	४७	घानु (घ्राण)	१००
खुहउ (क्षुद्रक)	१०	च (च)	२२, ३७, ५४, ७३
खेअ (खेद)	७१	—घव (—वर्ग)	५६
ग (गः)	११४	चअनद (चतुरानन्द)	४४
गअन (गगन)	६६	चआलि (चण्डाली)	१२९
गह (गत)	९	चउ (चतुर्)	५१, ९७, १०९
गहभ (गमित)	९५	चउओदश (चतुर्दश)	८७
गहओ (ग्रहीत)	४७	चउट्टीअ (चतुर्थ्य)	११८

प्राक्षदा:	पत्राङ्का:	शब्दाः	पत्राङ्का:
चउत्थ (चतुर्थ)	१२, ३४, ४१, ५६, ७७, ८९, १०८	छयपद (षट्पद)	३७
चउत्थु (चतुर्थ)	३४	छेत् (छेत्)	९७
चउधाउ (चतुर्धातु)	६७, १२९	ज (ज)	३२, ६४, ६९
चउषह (चतुर्षपदी)	९७	—आर (—कार)	२७
चउय (चतुर्थ)	९३	—बीओ (-बीज)	५६
चउरह (चत्वारि)	१११	—वाग्गहन्त (—वर्गस्थान्त)	३२
चउसरगिह (चतुर्थस्वरग्रह)	१४	ज (य)	२२, २७, ३७, १२८
चक्र (चक्र)	९९, १३९, १४०	ज (अथ)	१४४
चक्रवन्तु (चक्रवान्)	९४	जअअ (जात)	१११
चक्रु (चक्र)	२२, ३७, ६६, ९७, १००, १४१	जह (जयी)	९५
चक्र्सु (चक्षुस्)	१०२	जह (यत्र)	९
चण्डावह (चण्डावति)	१६	जहअ (यदा)	९७
चतुर्थ (चतुर्थ)	१९	जग (जगत्)	९९
चन्दभिन्न (चन्द्रभिन्नु)	१४	जगु (जगत्)	१४१
चन्दभिहिना (चन्द्रबिन्नुना)	१४	जटहअ (जटित)	६४
चम्मदि (चम्मादि)	१०९	जन (जन)	१४१
चलह (चलति)	७७	जनह (जनयति)	७
चहाइ (स्वभाव)	९९	जनभोम (ज्ञानभूमन्)	११९
चित्त (चित्त)	१, १२६	जनु (जन)	१२८
चिन्न (चिह्न)	८२	जनु (जनुस्)	१०४
चिलिए (विलिते)	१०४	जमधि (यमादि)	१०७
चे (चे)	९९	जरण (जरण)	१२६
छ (छ)	९९	जलहत (ज्वलित)	१०२
छ (षट्)	१०९	जलति (ज्वलति)	१२९
छट्ठ (षष्ठ)	२७	जव (जात)	१६
छड्ह (छर्दय)	१२१	जवर (ज्वर)	४२
छय (षट्)	९०	जहअ (यथा)	५४
छयगह (षट्गति)	२२	जहलेओ (जलित)	२२
		जहव (योतस्व)	१६
		जाह (याति)	१४१

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
जाइ (यासि)	१३८	जुअ (योग)	५८
जान (ज्ञान)	२५, २९, ३२, ४९, ६४, ८४, ११८	जुअन (योगिनी)	६६
—क्लर (ज्ञानाक्षर)	१६	जुअनि (योगिनी)	७
जान (ज्ञानी)	७४	जुइ (युत)	६९
जान (यान)	९६	जुइ (योगि)	७४
जानइ (जानाति)	१४३	जुइन (योगिनी)	९४, ९६
जानहु (जानीहि)	१४१	जुइणि (योगिनी)	७१, १०७, १४१
जानु (ज्ञान)	६३, ८७, ९४	जुइनि (योगिनी)	६९, ८७, ९०, ११३
जायनि (यापन)	९०	जुगइ (योगी)	६१
जारहि (ज्वालय)	१२६	जुगइ (योग्य)	८४
जाहओ (ज्वालयतु)	१४	जुजो (योग)	८९
जाल (जल)	२२	जुओ (योग)	८९
जालनए (ज्वालनीय)	८६	जुत (युक्त)	७, १४, १९, २२, २६, २७, २९, ३२, ३४, ३६, ३९, ४२, ६४, ७०, ७९, ८०, ८९, ११९
जालह (ज्वालय)	१६	जुन (योनि)	४२
जालह (ज्वाला)	१०२	जुन (योगिनी)	२७
जालु (जाल)	११३	जुव (युग)	५१
जाव (यावत)	७	जुव (युक्त)	४१, ४७
जावनि (यापन)	८९	जुवइ (युवत्या)	१४१
जि (एव)	१४१	जुवण (योगिनी)	६४, ९४
जि (यः)	१४१	जुवन (योगिनी)	१९, ३७, ९३, ९८
जि (येन)	१२३	—तत् (—तत्त्व)	४१
जि (यस्य)	१४०	—विन्दहक (—वृन्दक)	४९
जिअम्मु (जिह्वा)	३९	जुवणि (योगिनी)	४६
जिननाह (जिननाथ)	१२६	जुवनि (योगिनी)	६१, ९०, १११
जिम (यथा)	१३७, १३८, १४४	जुविनि (योगिनी)	१९, २७
जिम्म (यथा)	१, २५, १२२	जुवंविजन (योगिनीजन)	७६
जिह्वा (जिह्वा)	३९	जुवविन्द (योगिनीवृन्द)	१९
जीवण (जीवन)	१०		
जुअ (युक्त)	४९		

[द]

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
जुहभो (यथा)	७	ण (ण)	८४, ९२
जो (यः)	१२८	ण (न)	१, ३, ७१, ९०, १४०, १४२
जोभण (योगिनी)	३९	णट्ठ (नष्ट)	७४
जोइ (योगि)	१२	णि-आर (णि-कार)	४७
जोइ (योगी)	१३९	णिगगउ (निग्रह)	९२
जोइनि (योगिनी)	६९	त (त)	१९, ३४, ४१, ४२, ४९, ४९, ५३,
जोग (योग)	६७		९८, ६७, ६९, ७७, ८२, ९५
जोघइ (योगी)	८६	—आर (—कार)	८९
जोबु (योग)	५६	—क्रख (—अक्षर)	३२
ज्ञातिअ (मध्यस्थित)	४५	—मन्त (—मन्त्र)	९८, ८०
ट (ट)	७५, ११९, १२०	—वर्ग (—वर्गा)	८९
—अर (—कार)	११३	—हन्त (—स्यान्त)	४२, ४९, ४७, ७१,
—हन्त (—स्यान्त)	४४, ५१, ७०, ७७		८०, ८६
टहर (दहर)	१६	तत्त (तत्त्व)	४९, ६१, ७४, ७५, ८७
ट्टद्धअ (स्थित)	५१	—गिभर (—केतग)	६३
ट्टद्धभो (स्थित)	५२, १२०	—बीओ (बीज)	११३
ट्टठिअ (स्थित)	७१	तत् (तत्त्व)	९०, १२८
ठहअ (स्थित)	१०, ९६, ४१	तथ (तथा)	७१, १११
ठहओ (स्थित)	१०, २७	तथभ (तथता)	१००
ठाइ (तिष्ठति)	१४१	—गह (—ग्रह)	७९
ठिअ (स्थित)	३९, ४२, ९७	तथत (तथता)	२२
ठिइ (स्थिति)	१९	तथा (तथा)	९०
ठिइओ (स्थित)	४२	तयइसइ (त्रयस्त्रिंशत्)	८४
ठिओ (स्थित)	४१	तरहवइ (तारयति)	९८
डहइ (दहते)	१२९	तसु (तस्य)	१९, ३७, ६६
डाइ (डाकिनी)	१०८	तस्स (तस्य)	६७, ७५, ८९
डाइणि (डाकिनी)	७३	तह (तस्य)	५३
डाइन (डाकिनी)	१००	तहि (तत्र)	१३९
डाइनि (डाकिनी)	११९, १२६	ता (तत्र)	१४०
डाइनी (डाकिनी)	११७	ताइ (तत्र)	९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
तावणि (तायिणी)	२७	तुम्म (त्वम्)	१, १२२, १२३
ति (ति)	९९	तुम्मि (त्वम्)	१२५, १२९, १३७, १३८
तिअ (तृतीय)	८९	तुम्मिहु (तव)	१२९
तिइज (तृतीय)	२२, ९६	ते (तव)	१४१
तिकन (त्रिकोण)	४७	तेह (तादृश)	९६
तिजसह (तेजसे)	१०२	तैलोअ (त्रैलोक्य)	११४
तिणो (तृतीय)	९८	तासनह (त्रासनि)	११८
तिथउ (तीर्थक)	८९	तिथअ (स्थित)	१३
तिन्न (तृतीय)	७३	त्रायण (तायिणी)	२२
तिन्नि (त्रयः)	२७	थिअ (स्थित)	९६, ८९
तिन्नि (त्रीणि)	६७	थिअउ (स्थितक)	३४
तिन्नि (तृतीय)	९४, ९८, ६१, ६३,	द (द)	९६
	७१, ७७, ८६, ९०	दट्टा (दंष्टा)	९९
तिल (तिल)	१२	दन्त (दन्त)	२९
तिलउ (तिलक)	९४	दन्द (द्वन्द्व)	१३७
तिलोअनासनि (त्रैलोक्यनाशनि)	१११	दश (दश)	१०७
तिहाक (त्रैघातुक)	६६	दस्तेअ (त्रयोदश)	१२
तिहु (तत्र)	७१	दसर (दस)	८४
तिहुभन (त्रिभुवन)	१, १६	दसोस (पोडश)	१०
तिहुजन (त्रिभुवन)	३२	दायण (दान)	१०
तिहुयन (त्रिभुवन)	१४०	दिअस (देवस्य)	१००
	१९, ३६, ७७,	दिक्खवदउ (दृश्यताम्)	१२१
	१२५, १४३	दिट्टान्तु (दृष्टान्त)	९६
तिहुयन (त्रिभुवन)	४९	दिस (दश)	९१
तिहुयन (त्रिभुवन)	७, २५, १४१	दिसइ (दिश्यते)	१४३, १४८
तिहुयन (त्रिभुवन)	३९	दिस्स (दृश्यते)	२९
तीथओ (तीर्थक)	११८	दिस्सह (दृश्यते)	१२५, १२६
तु (त्वम्)	५, १३९	दिहुस (दिवस)	१६
तुद्व (त्रुद्वयति)	५	दीजओ (दीयताम्)	९३
तुमि (त्वम्)	१४१	दीयन्नानन्द (दीप्यमानानन्द)	१२

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
दीपोपम (दीपोपम)	७	धात्रा (धातु)	६३
दुष्टक (दुष्टक)	१११	धातव (धातवः)	४१
दुष्ट (दुष्ट)	२७	धातह (धातवः)	२७
दुस्त (दुष्ट)	८२	धानअ (ध्यानक)	८६
दे (द्रेँ)	१०७	धारनु (धारणी)	८९
देह (देय)	९६	धारु (आधार)	२९
देव (देव)	३७	धीयन (ध्यान)	१०
द्वसद्वभ (दर्शित)	६१८	धु (धु)	१०६
द्वेष्ट (ओतित)	६३	धूद (दूति)	११४
दिष्ट (दृष्ट)	९४	धूद्वल (दूर)	४६
धे (स्थे)	३४	धेय (ध्येय)	८६
द्वाभद्रस्तउ (द्वादशक)	१०८	न (न)	२९, ३९, ४९, ५३, ७०, ७१, ८२,
द्वाहक्खर (द्वयक्खर)	८२		८६, ९४, ९५, ९७, ११९, १२१,
द्वादिश (द्वादश)	७४		१२५, १२६, १३७, २३८, १३९,
द्वय (द्वय)	१०		१४१, १४४
द्वादश (द्वादश)	१३९	नह (इव)	३६, ८६
द्वि (द्वौ)	१०	नहर (नगर)	८६
ध (ध)	९७	नगाह (न गम्यम्)	१३८
ध (धँ)	१०७	नहु (नष्ट)	७१, ७९
धनविहिना (धनविधिना)	१६	नठ (नष्ट)	२२, ३४
धर्म (धर्म)	३४, ५९, ८६, १३८	नथ (अनर्थ)	९६
धर्माधर्म (धर्माधर्मौ)	९	नम (नम)	१९
धर्म (धर्म)	३, २९, ५३, ८९, ९५	नमहु (नम)	१४३
धरह (धरायाः)	७७, ८७	नर (नर)	१२८
धर्लनु (दलनं)	९७	नव (नव)	६६
धाम (धातु)	३९	नस्स (नाश)	९०
धाह (धातु)	१०९	नेहन्त (न-स्यान्त)	११९
धाहकोण (धातुखिकोण)	४९	नाअ (नाग)	७८
—धाउ (—धातु)	१९	नाह (नाडी)	४४, ४७, ९२
धाउ (धातु)	२९	नाह (नाथ)	९८

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
नाह (नामि)	४९, १४४	निव्वान (निवौण)	१२५, १४४
नाह (नारी)	४१	निससहार (निःस्वभाव)	६३
नाह (नास्ति)	१२९	निस्सहार (निःस्वभाव)	८०
नाओ (नाम)	१२०	निसहसि (निःशेष)	७८
नाथ (नाथ)		निसेअ (निषेघ)	७९
नामि (नामि)	१२०	निस्सेस (निःशेष)	९७
—टङ्गइ (—स्थित)	१२०	निहिमिन (निखिलाभिन्न)	९१
—ठिम (—स्थित)	७	तु	३६
नाडङ्ग (नाडिका)	९७	इट (नष्ट)	८९
नासअह (नाशयति)	११८	प (प)	३४, ४९, ५३, ५४, ६३, ६४, ७०,
नासह (नाशयति)	३४, १४४		७०, ८२, ८४, ९२, १०८, ११३,
नाशु (नाश)	८४, ८६		११९, १२०
नाह (नाथ)	७, १६, ४२	—टङ्गिह (—स्थिति)	६७
नाहओ (अनाहतो)	७३	—वगहन्त (—वर्गस्यान्त)	६४
नाहनु (नाशन)	८४	—वगग (—वर्ग)	८२
नाहि (नामि)	४२	—हन्त (—स्थान्त) १९, ३२, ३६, ४४, ४९,	
नि (नि)	५८		५६, ५९, ७७, ७९, ८०, ८७, ९४,
—आह (—कार)	५९		९५, ११९
नि (एव)	८९, ९२	पअ (पद)	८७, ९२, १०४, १०८
निकज्जभइ (निस्कार्य)	१३७	पआनइ (पदानति)	९४
निजानु (निजानाम्)	९	पह (पद)	४९, ९७, ११८
नित्त (निमित्त)	३९	पहतु (पवित्र)	८४
निजात्त (निज्ञात्त)	७९	पउ (पद) ५१, ७१, ९०, १००, १०२, १०३,	
निष्पपञ्च (निष्प्रपञ्च)	९७		१०७, १०८, १०९, १११, ११४,
निबोहइ (नवोधसि)	१२३		११७, ११८, ११९
निभान (निभान)	११७	पकेत (प्रकेत)	११९
निमनहउद्ध (निर्मानाघउद्ध)	५७	पज (पद)	६९
निमोचनी (निमोचनी)	१२९	पञ्चाण (पञ्चस्त्वर)	११३
निम्महि (निम्मथी)	९३	पडिभरु (परिकर)	८०
बिक्षभिअ (बिक्षर्त्तित)	८६	पडिहास (प्रतिभास)	१२६

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
गतिअ (पतिर्त्व)	३९	पवन (पवन)	९४, ६७, ८६
गतानह (प्रतनोति)	११३	—हन्त (—स्यान्त)	६१
पद (पद)	६६	पवभतु (प-वत)	९२
पमच (पञ्चम)	२२	पविस्स (प्रविश्य)	१२१
पमचउ (पञ्चम)	१९	पष्ट (पञ्च)	१४१
पमचम पञ्चम	१९	पहभ (पक्षक)	१२
पपञ्चु (प्रपञ्च)	१, ९४, १२१	अहइअं (प्रथमम्)	६३
—गओ (—गत)	१	पहइय (प्रथम)	२२
पभु (प्रभु)	१२६	पहन (पवन)	३६, ६७
गमह (पझ)	३७	पहन्त (प्रपन्)	१४०
पमाह (प्रथम)	५१	पहम (पञ्चम)	४१
पमेज (प्रमेय)	२६	पहहिअ (प्रथम)	५३
पमेजु (प्रमोदस्व)	३	पहिअ (पठित)	१०७
गम्म (पझ)	४९	पहिअ (प्रथम)	७, ३९
पम्मत्थ (परमार्थ)	१२१	पहिअम् (प्रथमम्)	१२, २२, २७, ४१
पम्मत्थु (परमार्थ)	७०	पहिगहिअह (परिगृह्य)	२७
पम्मे (पझे)	१२३	पहु (पद)	७४
गम्मो (पझ)	६१	पाइ (उपाय)	६९
पयट्ठहओ (प्रवर्त्तित)	९२	पाउ (पाँप)	१३९
पर (पर)	३७, १४०	पाथिय (पार्थिव)	४५
पर (परम)	१३७	पाववड (पावक)	६४
परहवाअरहओए (परिवारिते)	१११	पावहु (प्राप्त्यसि)	१४१
परओ (प-र-ओ)	६७	पास (पाश्व)	१०, ६६, ११३, ११९, १२०
परम (परम)	१२२, १४१, १४३	—ट्ठहअ (-स्थित)	११३, १२०
परमाथाइ (परमार्थन)	१३८	—ट्ठहओ (-स्थित)	१२०
परमाथु (परमार्थ)	१४१	पि (पि)	७९
परमान्दि (परमानन्द)	१४१	पिग्धअ (पिङ्गल)	१०२
परहु (पारयसि)	१४१	पुन (पुण्य)	१३९
परानिभ (प्राण)	९४	पुण (पूर्ण)	९२
पव (पद)	७४	पुणो (पुनर्)	१०, १६, ३४, ६१, ११३

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
—वि (पुनरपि)	६९, ७०, ११९	वि (अपि)	१६
उणिअओ (पूर्णीकृत)	८२	विनिधम्सु (अभिन्नधम्स)	३
पुणो (पुनर्)	६९	विनु (विन्दु)	८०
पुओह्वअ (पूर्तक)	७५, ७७, ८४	विन्दु (विन्दु)	१०९, १११, ११३, ११९
पुन (पुनर्)	१९, २७, ७१	विन्दक्खरु (द्वितीयाक्षर)	८९
पुनु (पुनर्)	७२, ८०	विन्नि (द्वितीय)	७५, ८६
पुब्म (पूर्व)	८०	विन्नि (विन्दु)	८९
पुमदि (प्रमर्दयति)	७१	विन्निह (विन्दुकित)	७१
पुर (पुर)	१६	बीअ (बीज)	१०, १२, १२, १०८
पूअ (पूजा)	९०	बीओ (बीज)	१०, १९, २२, २६, २६,
पूज्जु (पूजय)	१४३		२९, ३४, ३६, ३७, ४१, ४२, ४७,
पूह्वअ (पूरित)	९४		४९, ५१, ५६, ६४, ६६, ६७, ६९,
पुरह्वो (पूरित)	६७		७०, ७३, ७५, ७७, ७९, ८०, ८२,
पूरिह (पूरय)	१६		८४, ८७, ९४, ९९, ९९, ११३,
पूव (पूर्व)	९३		११९, १२९
प्रएत (ग्रेत)	१०८	बीघ (बीज)	४४, १०९
प्रज्ञोपायह (प्रज्ञोपायेन)	१२२	—हन्त (-स्यान्त)	६४
प्रभु (प्रभु)	११५	बुद्ध (बुद्ध)	१२२, १४१
फ (फट्)	१६	बोओ (बीज)	८६, ८९, ९७, १०९
फड (फट्)	११८	बोअन (बोधन)	७४, ८९
फडाहु (फट्कार)	११५, १२०	बोअनु (भीषणः)	८२
फहन्तो (स्फुरति)	२७	बोइ (बोधि)	१०, २९, ३९, ५९, ९४, ११७
फुरन्त (स्फुरत)	१४०	—सत्त (-सत्त्व)	९९
फुरन्त (स्फुरन्ति)	१९	बोतु (बीज)	२२, ४४
बन्धसि (बड्नासि)	९	बोह (बोध)	१२६
बम्म (ब्रह्मन्)	६१	बोहन (बोधन)	५८
बाण (स्वर)	९४, ६१, ६३, ७१, ८६,	बोहनु (बोधन)	९०
	९०, ११३	बोहब्म (बोद्धव्य)	१०७
बान (स्वर)	९८	बोहि (बोधि)	१, ५, २२, १२३, १२८
बाल (वाल)	१२८	—चित्त (-चित्त)	१८

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
भ (भ)	४२	भिनि (द्वितीय)	२५
भह (भवति)	१०	भिन्न (बिन्दु)	१०
भखद्भ (भक्षित)	७९	भिन्न (भिन्न)	२९, ८६
भज (भय)	३४	भिन्न (द्वितीय)	६४
भण (भण)	७	भिन्नि (द्वय)	७९, १०४, १०५, १०७, १०९, ११७
भणिअ (भणित)	६१, ७०	—पउ (-पद)	११४
भणिअहओ (भणितव्य)	७४	भिन्नि (द्वि)	३९, ६७, ७१, ७४, ९० १०४, १०५
भणिअव्भ (भणितव्य)	६९, ७१, ७९, ९०, १०४, १०५, १०९, ११९	—गुनिअ (गुणित)	१६
भदअ (भृतक)	८०	भिन्नि (द्वितीय)	२५, ४१, ४२, ४४, ६३ ६७, ८०, ८२
भनति (आन्ते)	३६	भिन्नि (बिन्दु)	७
भनिअ (भनित)	१०	भिन्निअव्भ (विज्ञातव्य)	११६
भनिअभ (भणितव्य)	१६	सुम (सुज)	१२१
भन्ति (भ्रान्ति)	१४०	सुमणगुण (सुवचगुण)	१२
भन्निअ (भिन्नक)	११८	सुतु (भवतु)	२७
भव (भव)	७७, १४४	सुमहइ (भूमेः)	७४
भहम (व्रहा)	२६	भुयन (भुवन)	८२
—सहाइ (-स्वभाव)	२७	भूमहम (भूपित)	७५
भाअ (भाव)	१२१	भूषउ (भूषित)	१४
भाइ (भाव)	२७, १०५, १४१	भूत (भूत)	११८
भाइ (भाति)	८६, ९६	भेउ (भेद)	१२९
भाइनि (भणिनि)	१२९	भोओ (बीज)	१६, १९
भाउ (भाव)	१३९	भोरन (आभरण)	१०
भाओ (भाव)	२२	म (म)	३२, ७९, ९९
भाव (भाव)	३, ४४, ४५, १४४	मअहओ (मणिडत)	१११
भावहु (भावय)	१२२	मअरक्कु (मारक)	८७
भावहु (भावयति)	१४१	मअरन्द (मकरन्द)	३४
भाहवह (बाहवे)	१००	मभार (म-कार)	३६
भि (द्वि)	३९		
भिल (बिन्दु)	४१		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
मह (मास्)	१३८	मन्त (मन्त्र) ७, २७, ३४, ३६, ३७, ३९, ४४,	
महसि (महिषि)	१००	९१, ९४, ९८, ६६, ६७, ७०,	
मउड (मकुट)	८०	७१, ७३, ७४, ७९, ८६, ९०,	
मउत्थ (मस्त)	३९	९२, ९४, ९९, १००, १०२,	
मग्ग (मार्ग)	९०	१०४, १०७, १०८, १०९, १११,	
मजटिअ (मध्यस्थित)	२२	११४, ११९, ११७, ११८, १२०,	
मजि (मध्ये)	४७	—पअ (-पद)	९०
मज्ज (मध्य) ३२, ३७, ४६, ५४, ६१, ८९		—पउ (-पद)	११४, ११९
—ठइअ (-स्थित)	९५	मन्तु (मन्त्र) २९, ५३, ५६, ८२, ९०, ९२,	
—ठइओ (-स्थित)	७३	९५, ९७, ९९, १०२, ११३, ११४	
—ठिअ (-स्थित)	९३	मन्तो (मन्त)	७३, ९७, ११९
—ठिओ (-स्थित)	३	-ति (-इति)	७
मज्जह (मज्जते)	७९	मन्न (मन्स्)	११९
मज्जसरूअ (मज्जास्वरूप)	३६	मन्नसि (मन्यसे)	१४०
मज्जा (मध्यात्)	४७	मम्मरूओ (मर्मरूप)	४४
मन (मनस्)	१०५	मर (मर)	२७
मनहि (मन्यस्व)	१३०	मरउ (मृत्यु)	१००
मण्डइअ (मणिडत)	६३, ९५	मरइभूप (मरविकल्प)	८०
मण्डल (मण्डल)	१३५, १४०	मरण (मरण)	२९, १०४, १२६
मण्डलु (मण्डल)	१३५	मरत्त (मरत्व)	९७
मणिडअ (मणिडत)	४२, ४४, ७६, ७९	महइ (प्रियते)	७७
मणिडओ (मणिडत)	१०५	मसानु (शमशान)	८०
मत्थ (मस्त) १०, १४, २२, ८९, ९४		मह (महा)	९४
—थिओ (-स्थित)	३७	महभ (महा)	१०७
मघइ (मध्य)	७३	महइ (माया)	६४
मधइमि (मध्यम)	४९	महउ (महत्)	३४
मधु (मधु)	९४	महाहनु (महापहर्ण)	८२
मन (मनस्)	७९	महन (महा)	१०
मनउ (मणि)	३६	महणिहि (महानिधि)	४४
मना (मनसः)	८२	महन्तु (मन्त्र)	२९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
महपउ (महाप्रभु)	७७	सुद्विह (सुद्विका)	९९
महसुह (महासुख)	६७, १४१	सुरु (सुख)	१०५
महाह (महा)	६७	सुह (सुख)	६१
महापसुमोअनह (महापशुमोहनि)	११७	सुहि (सुखि)	१०२
महाराउ (महाराव)	४७	मू (मू)	९७
महाएह (महाएख)	१२२, १३१, १४०, १४३	मूड (मूढ)	९७
महिसज (महिषक)	८६	मे (मे)	१०८
माइ (माया)	४०, १४४	मेअले (मेखले)	११४
माइ (मयि)	१२७	मेउ (मेखला)	११४
माहभइ (मायाया :)	१२६	मोअ (मोह)	७३, ७९, ८६
माहरूअ (मायारूप)	३६	मोअनह (मोहनि)	११७
माहवह (मायावी)	८७	मोअनासन (मोहनाशन)	१९
माग्ग (मार्ग)	१०	मोक्षरूअ (मोक्षरूप)	९९
माति (म-अति)	३२	मोह (मोह)	१२१, १४१, १४४
मानु (मनः)	५	मोहिअ (मोहित)	१२८
माया (माया)	२७	य (य)	१४, ३९, ४१, ४२, ५१, ५६, ७३, ८४, ११९
मायि (माया)	१	—वग (-वर्ग)	९४, ९९
मारणु (मारण)	१०	—वग्ग (-वर्ग)	१२
मारोइ (मकार)	६१	—वग्घ (-वर्ग)	१०
माहन्त (मायावत्)	६४	यसन (य-आसन)	
मिलहत (मिलित)	१०४	—सन (-आसन)	२९
मिस्सूउ (मिश्रितं)	१०४	—हन्त (-स्थान्त)	९४, ११९
मिहउ (मेखला)	११४	यज (योग)	११५
मुउड (मुकुट)	६३	यसनु (आसन)	८९
मुअड (मुकुट)	९५, १०५	यह (यथा)	११९
मुझ (मुज्ज्यः)	७६	यान (यान)	१४४
मुड (मुण्ड)	४७	यासठहओ (आसंस्थित)	८४
मुद (मुद्रा)	६९	युइओ (युक्त)	१६
		येमन्त (यथा)	७, ४४

शब्दः	पत्राङ्काः	शब्दः	पत्राङ्काः
योगपसरद् (योगेश्वरि)	११७	रुहाप् (रुपे)	११५
र (र) २७, ३७, ४७, ४७, ४९, ७०, ७१,		रुह (रुप)	६९, १४४
८२, ८४, ८९, ९०, ९२		रुहो (रुप)	४४
—भार (-कार)	९४	रुव (रुप)	११
—हन्तइअ (-स्थान्तक)	७७	रुहनि (रुपिणी)	११७
—हासनुमन्तु (-आसनवान्)	९९	रेओ (रेफ)	११९
रह (रवि)	४२, ४४, ६१, ८७	रेह (रेखा)	३९
—सन (रव्यासन)	१४	रोअ (उरग)	२९
रहअ (रहित)	७७	ल (ल)	२९
रग (राग)	३	लअन (लझ)	१०४, १०८
रज (रज्य)	३	लअन (लगन)	१०२
रज्जु (राज)	८७	लह (गृहीत्वा)	१४१
रन्द (रन्ध्र)	१६, ३४, ७३	लगङ् (लगति)	२९
रम (रमस्व)	१२२, १३७	लगान (लग)	१४
रमहु (रमस्व)	१४१	लगाङ् (लगति)	२९
रयह (रवि)	२२, ६१, ७७	लगात (लगतु)	१०८
—सन (रव्यासन)	७३	लगु (लगतु)	८२
रवह (रवि)	१०, ४२	लग्घु (लगतु)	८०
रवरवह (रवरवायते)	३४	लघद (लगति)	२२
रवि (रवि)	३४	लथु (लगतु)	२५, ३६, ९९
रहह (रवि)	९३	लघो (लगतु)	३९
राओ (राज)	४२	लह (लघ)	८७
राओ (राग)	६७	लोअ (लोक)	९८, ९७, ११९, ११७, १४१,
रागहन्त (रागस्थान्त)	१४		१४३
रामय (रामय)	१२३	लोआना (लोकानाम्)	११७
रि (रि)	१४१, १४३	लोओ (लोक)	२९
रुटह (रुषि)	४४	लोओण (लोकानाम्)	१२२
रुअ (रुप)	१९, ४९, ९४, ५६, ५८, ६१,	लोक (लोक)	१४१
	६४, ७०, ७७, ९४, १००, १०२,	लोजनी (लोचने)	१०२
	१०४, १०७, १४०	लुघु (लगतु)	३७

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
व (व)	९२	वाद (वायु)	९४
वक्षन (व्याख्यान)	१०९	वापद (व्याप्तोति)	१९
वग (वर्ग)	६४	वामगाहण (वामग्राहण)	७
वग (वर्ग)	१९, २२, २७, ४१, ४२, ६३, ७३	वाहण (वाहन)	१०
—हन्त (-स्थान्त)	१४, ३७, ३९, ८२	विअङ्क (वितर्क)	७१
वध (वर्ग)	२२, १०८	विअङ्क (वितर्क)	८२, १२९
वधि (वर्ग)	१९	विआलु (वेताल)	७७
वचजुओ (वचोयुक्त)	७९	विहनठहृओ (विनिष्टक)	३२
वजसनु (वज्रसत्त्व)	३२	विजाणउ (विजानीहि)	१३९
वज (वज्र)	७, ०९, ७३, १०२, १०४, १०९, १२३, १२८, १३७	विजान (विज्ञान)	६९, १०४
—हरा (-धर)	१३७	विजाणु (विज्ञानं)	१०२
—हरो (-धर)	१२३	विद्ये (विद्ये)	११९
वज्जु (वज्र)	१२२	विधस्तन (विध्वसन)	११४
—धरु (-धर)	१२८	विनायक (विनायक)	११४
वज् (वज्)	४२	विन्द (वृन्द)	३७, ६६, ९४
वण (वर्ण)	७९	विन्नकर (विधनकर)	११४
वणु (वर्ण)	६३	विस्तु (विस्त्र)	६४
वद्धनद्व (वन्दनि)	११७	विररग (विराग)	३
वन (वर्ण)	७३	विविह (विविध)	१४०
वपद (व्याप्तोति)	३४	विसंस (विशेष)	२९
वरउ (वाराही)	२६	विस (विष)	७५
वरहद (वाराही)	११४	विसभ (विषय)	१०२, १०४
वहद (वहति)	३४	विसउ (विषय)	१०२
वहन (वहन)	३४	विक (एक)	८४
वहु (वहिः)	१४१	विसज (विषय)	१२१
वाअओ (वायु)	६४	विसमित धम्सु (विस्मितधर्म)	३६
वाचाह (वाच्यम्)	१३७	विसेस (विशेष)	९९
वाचिअ (वाचिक)	१११	विसेष (विशेष)	२२
		विसोसणिअ (विशेषणीय)	४४
		विल्स (विश्व)	९३, ९४, ९९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
विस्तर (विश्रय)	१९	समय (सहस्र)	१००
विस्तर (विषय)	१०२, १०४	सहज (सहित)	९४, ९२
विहर (विहर)	१४१	सहभवारद (सहितचारी)	८०
विहि (विधि)	११३, १२०	सहल (सकल)	९६
वीर (वीर)	१२९	सउत्त (सत्त्व)	१०८
वीरपु (वीरे)	१०९	सकल (सकल)	९०
वीरदैत्य (वीरदैते)	११९	संकिहभत्तम (सङ्केतक)	९८
वैरोध्य (वैरोचन)	७	सगहइ (पड्गतेः)	७५
वैरोध्यनो (वैरोचन)	१९	सञ्चलु (सञ्चल)	६६
वोउ (वहतु)	१६	सचहओ (सञ्चित)	२२
शर (स्वर)	७७	सजर (सजड)	९८
पट्ट (पष्ट)	१०५	सजाउ (स्वभाव)	१४०
पह (सह)	४१	सजुअ (संयोग)	९३
स (स)	३९, ४९, ७५, ८४, ८६, ९२, १०८, १२८, १४१	सजुअइ (संयोगो हि)	७७
—अह (कार)	९६	सजुत्त (संयुक्तक)	२७
—आर (-कार)	८०	सजोइ (संयोगि)	९७
—आह (-कार)	७९, ९२	सज्जम (सज्जा)	१२५
—घर (-पर)	७, १४, २९, ३२, ३६, ५९, ६१, ७०, ७३, ७९, १०६, १११, ११३, ११९	सज्जरुअउ (सहजरूपक)	६३
—वरो (-पर)	९४	सज्जोव (संयोग)	४९
स (तत्)	१०७	संजोव (संयोग)	४९
स (श)	४४, ७३	सट्ठइ (संस्थित)	८७, ९२
—ट्ठइ (संस्थित)	८०	संट्ठिओ (संस्थित)	९४, ६१
सभ (सह)	१२०	संट्ठिओ (संस्थित)	३२, ७३
सअउओ (सत्त्व)	३९	सणठइ (संनश्यति)	३
सअल (सकल)	३४, ४१, ८७, १०८, १११, १२२	सत (शत)	१११
सअलु (सकल)	११४	सतस (शतश)	१००
		सत्त (सत्त्व)	२९, २७, ५१, ९९, ९७, १०६, ११४, १२९, १४४
		—धाउ (-धातु)	१२६, १२९
		—लोअ (लोक)	१३७

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
सत्त (सत्य)	११८	सम्मअट् (समस्थ)	१०६
सत्त (सप्त)	१०४, १०९, ११८	सयल (सकल)	२७, ६१, ६४, ७१, १४१
—पद (पद)	११९	सर (स्वर)	२२, २९, २७, ३२, ३४,
सत्तु (शत्रु)	३४		३९, ८०, १०६
सत्थानाह (संस्थानादि)	१२१	—जति (-पति)	१०४
सह (शब्द)	१०४	—भूषण (-भूषण)	१२
सहि (सन्धि)	१०८	—वह (-पति)	१००
सन्द (सन्ना)	९२	सरग (स्वरक)	२५
सध (स्वधा)	१२०	सरीउ (शरीर)	१००
सधा (सदा)	२६	सरूभ (सरूप)	२७, ३२, ३७, ४४, ४६,
सनठइ (संस्थित)	१०		५४, ६३, ६६, ६७, ६९, ७४, ८६, ९०,
सनठइउ (संस्थित)	१९		९६, ९९, १००, १२५, १३७ १३८
सनठिभ (संस्थित)	१४	सरूहण (स्वरूपेण)	१३९
सनिरुहण (सरोहण)	१४	सरूओ (स्वरूप)	७५
सनु (आसन)	७५	सरूव (स्वरूप)	३२, ३९, ४१, ४७
सन्तासन (सन्त्रासन)	१६	सरैउइ (शरीरे)	१०२
सन्न (आसन)	३४	सल (सकल)	१
सबोअ (सम्बोध)	९६	सव (सर्व)	२२
सधम (सर्व)	३७, ५६, ७३, ७७, ७९, ८०, ८७, ९५, ९७, ९९, १०४, ११९, १२९, १३८, १३९, १४१	—रुभ (-रूप)	९२
सम्भु (सर्व)	९१, ७१, १२८	सप (शशी)	७
समु (सर्व)	२९, १२१	सस (श्वास)	८४
संभोअनु (सम्बोधन)	७१	ससर (संसार)	११७
संभोग (सम्भोग)	१६	ससार (संसार)	९७
समजुत्तु (संयुक्त)	९४	संसर (संसार)	२९
समलोअ (समलोक)	१३८	सम्स (स्व स्व)	९२
समाहिअ (समाधौ)	१२३	सह (सह)	३६, ८७, १२०, १२३
समुद (समुद्र)	११४	सहूव (सहित)	४९
सम्भ (सर्व)	१४४	सहओ (स्वभाव)	३४

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
—रुद्ध (-रूप)	१२६	सिर (शिरस्)	४७, ९४, ६१, ६३, ७७,
सहधना (साधना)	४६		८६, १००, १०८
सहरह (संहारयोः)	७०	सिंह (सिंह)	७९, ८६, ११४
सहस (सहस्र)	१११	सीहेउक (श्रीहेइक)	१००
सहसनह (सहस्रानने)	१०२	सुभल (शुक्र)	१२
सहाओ (स्वभाव)	३४, ५९, ७९, ८६	सुक (शुक्र)	४१, ५९, ६४
सहाइ (स्वभाव)	४१, ५१, ६४, ६७,	सुण (शून्य)	१२३
	७९, १२९, १४१	सुणु (शृणु)	१, १२९
सहाउ (स्वभाव)	१९, २७, १४३	सुन्दरि (लुन्दरि)	१४१
सहाओ (स्वभाव)	२९, ३४, ३९, ९४,	सुधर्मु (सधर्म)	९५
	६६, ९९, १००	सुन्न (शून्य)	७५, १३७
सहार (सम्भर)	१६	सुमण्डिअओ (सुमण्डित)	४२
सहाव (स्वभाव)	१, १५, २९, ३७, ४४,	सुम्भनि (सुम्भनि)	९०
	६३, ९२, १०८, १११, १२८	सुम्भे (सुम्भे)	९०
सहिअ (सहित)	१२	सुर (सुर)	१२२, १४३
स्व (स्व)	७१	सुरासुर (सुरासुर)	९
स्वरि (इवरि)	११९	सुह (सुख)	३२, १३९
सूसत (स्वत्व)	१०९	—रुद्ध (-रूप)	१४
साजर (सागर)	११४	सूचरनी (शूकरी)	१०
साधइ (साध्य)	८२	सून (शून्य)	४१
सान्ति (शान्ति)	११७	सेस (शीर्ष)	१४, २९, ८२
साह (सार)	१२८	सेह (स हि)	९
साष (इवास)	७	सोउ (तच्च)	४७
साहोइ (स्वाहया)	१२०	सोउ (स्वभाव)	६१
सिज (सिद्ध)	५	सोजह (संयोग)	६७
सिजड (सिद्धि)	१२२	सोसकहलाघर (षोडशकलार्द्ध)	१०
सिजन्तु (सिध्यन्)	६४	सोसय (शोषय)	७४
सिद्धह (सिद्धि)	१११	सोहण (शोभन)	७
सिद्धहए (सिद्धे)	१०७	स्त (स्त)	९८
सिद्धे (सिद्धे)	११९	इ (इ)	५, ७३, १०६, १११

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
ह (हि)	८७, ९९, १०९, १४१	हु (हि)	१२२, १४१
हह (भवति)	१६, ७१, ७९	हु (हुः)	११९
हओ (भवतु)	१४	हु (हुँ)	१०९
हहउ (हर्ता)	९०	हुअ (भवति)	१
हन (हन)	९०	हुइ (भवति)	७१
हर (हर)	७९	हुँ (हुँ)	११५, ११७, ११८, १२०
हस (हस)	१०९	हे (हे)	१०४, १०७
हसणटहभ (ह-आसनस्थित)	७३	हेओ (भवति)	५
हा (हा)	७९, ९९, १०९, ११७	हेतउ (हेतु)	३६
हाइ (जहाति)	११९	हेय (हदय)	४४
हाउ (भाव)	८६	हेरण (हेरम्ब)	१२
हाओ (भाव)	४९	हो (हो)	१०९
हि (हि)	११३, १२८, १४१	होइ (भवति)	१२१
हु (खलु)	१२, २९, १२८		

ADDITIONS AND CORRECTIONS

P. 14. L. 15 for अनाहो read अनाहतं.

Intro. P. 6. f. n. L. I, add) after (Bengal.

